

Directa

Maig 2024
#578
5 €

Aqüífers envasats

Directa

EDITA

La Directa SCCL

Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel.: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
Dipòsit legal: B 16982-2016

La DIRECTA s'imprimeix a Lerigraf SL,
C. de la Premsa, 2, Alcoletge, Lleida.

Aquesta publicació intenta escriure
amb un llenguatge no racista, no sexista
i no androcèntric.

La DIRECTA no comparteix necessàriament
les idees expressades als articles d'opinió.

La DIRECTA ha rebut enguany una subvenció de
la Generalitat de Catalunya, que representa
menys d'un 5% del pressupost
de la cooperativa.

 Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència

General:

directa@directa.cat
Redacció Catalunya
redaccio@directa.cat
Redacció País Valencià
paisvalencia@directa.cat

Edició

Eloi Latorre

Correcció

Miriam Tijani

Coordinació web

David Bou, Gemma Garcia,
Jesús Rodríguez, Ester Fayos

Coordinació País Valencià

Ester Fayos

Administració i subscripcions

Jordi Vilaró

Coordinació fotografia

Victor Serri

Coordinació d'art

Maria Conill

Comunicació

Carla Benito

Xarxes socials

Anna Celma

Publicitat i distribució

Míriam Blàzquez

Coordinació audiovisuals

Marta Pérez

Coordinacions de la revista:

Sota focus

David Bou i Jesús Rodríguez

Sobiranes

Guillem Martí i Tere Alberó

Fórmules

Gerard Casadevall, Maria Marín
i Vilar i Lluís Pascual

Decreixement

Ester Fayos

Indirecta

Mariana Cantero

Vincles

Ester Fayos

Rebot

Giuseppe Savino, Sara Romero
i Jordi Garcia Miravet

La central

Victor Serri

Internacional

Oriol Andrés, Berta Camprubí
i Joan Mas

L'entrevista

Gemma Garcia i Giuseppe Savino

Ideari

Adrián Crespo i Eloi Latorre

Imperdibles

Eloi Latorre

De memòria

Clara Asín, Gemma Martínez
i Eloi Latorre

Pensament

Adrián Crespo i Laia Alsina

Accents

Gemma Garcia i Jesús Rodríguez

Caplletra

Irene Selvaggi i Miriam Tijani

Som cooperativa

Carla Benito

L'espina

Carlos Villafranca

Hi han col·laborat:

Portada:

Victor Serri
Maria Conill

Textos:

Maria Marín
Lluís Pascual
Gerard Casadevall
David Bou
Ferran Domenech
Carles Banchs
Marta Espasa Besalú
Marc Rius Viladomiu
Luca Volpi
Núria Danés Darnell
Mariana Cantero
Jordi Garcia Miravet
Helena Cardona Garriga
Iván Navarro Milián
Gemma Garcia
Iago Jacomet
Júlia Mas
Jorge Cabezas
Miriam Tijani
Salah Jamal
Aritz García Gómez
Àlex Rocher Martínez
Paula Martí Comas
Jordi Carbó Boix

Fotografies:

Victor Serri
Joan Galvez
Karim Khourrou
Helena Cardona Garriga
Roser Gamonal

Il·lustracions:

Alba Pocurull
Àngela Rodríguez
Maria Coll
Sebastià Cabot
Lope
Matías

Infografies:

Maria Conill
Gerard Casadevall

Projecte gràfic:

Amaia Moran
Andrea Maresch
Gaizka Pagonabarraga
Gerard Casadevall
Pau Fabregat

Noves “fórmules” per a l’activisme social

Sí, a la *Directa* també parlem de ciència.

Incloure un espai de divulgació científica en una publicació generalista com aquesta pot semblar accessori, fins i tot anecdòtic. Res més lluny de la realitat, a la secció “Fórmules” –que podeu trobar cada mes en el bloc “Sobiranies” d’aquesta revista– pretenem trencar amb la concepció segons la qual la ciència pot ser compresa i interessar només a persones expertes i tractar-se d’un camp de coneixement alié a l’activisme.

Si els moviments socials deixem de banda la ciència, perdrem el pols enfront del capitalisme del progrés infinit. Necessitem entendre-la per lluitar contra l’emergència climàtica, comprendre els models energètics, detectar les tecnologies de control social, prevenir les pandèmies del futur i, en definitiva, assolir la sobirania de les nostres vides.

“Fórmules” està conformada per una xarxa d’una trentena de científiques vinculades amb els moviments socials que escrivim aquesta doble pàgina mensual de manera col·laborativa; des de l’elecció dels temes fins al seu redactat, perquè la pràctica científica es construeix així, en comú.

Volem comunicar ciència des del rigor a través de la infografia i les il·lustracions, trobar camins còmodes per divulgar una ciència que s’allibere del negoci i articule el seu coneixement a favor de la vida.

Maria Marín, Lluís Pascual i Gerard Casadevall
Coordinadores de la secció “Fórmules”

Embotellado sense aigua

L'opacitat que envolta les plantes envasadores d'aigua mineral posa en alerta entitats que qüestionen aquesta indústria, regulada per una llei franquista, que explota un bé comú i escàs

TEXT: DAVID BOU
FOTOGRAFIA: VICTOR SERRI

res clara

Trencall per accedir a la planta d'Aigua de Viladrau, propietat de Nestlé, metres abans del cartell que anuncia l'entrada al Parc Natural del Montseny

La font de la Fontalegre, ubicada just al perímetre de l'embotelladora d'Aigua Viladrau, no raja

Matí de primavera assolellat al vessant nord del massís del Montseny. A tocar de mitjan del mes d'abril, les fagedes de la zona han brotat en poques setmanes. Les pluges de març han calmat la set dels boscos, però encara faria falta moltíssima aigua per caure del cel i apaivagar la sequera que ha portat les conques internes catalanes a una fase d'emergència.

Ens trobem al terme municipal de Viladrau (Osona) on, segons dades del Servei Meteorològic de Catalunya, entre febrer de 2021 i gener de 2024 s'ha registrat una precipitació acumulada de 1.540 mm, poc menys de la meitat de la mitjana climàtica. Prenem la carretera en direcció a Santa Fe i, pocs metres abans del cartell de la Diputació de Barcelona que anuncia l'entrada al parc natural del Montseny, trobem el trencall de la Font de Viladrau. Un logotip de la multinacional Nestlé Waters ens corrobora que seguim el camí correcte.

Uns revolts més enllà ens sorprenen uns cotxes aparcats al voral i un grup de gent asseguda en un prat envoltat d'avets.

“Esteu fent recompte?”, els preguntem, però immediatament ens responen que només fan un pícnic. A punt d'arrencar de nou, s'interessen per què busquem, i els diem que som periodistes. Alegren el rostre i ens confirmen que, efectivament, és a elles a qui cerquem. Carles Lumeras és president de la Coordinadora per la Salvaguarda del Montseny, entitat que, des de 1987, es mobilitza per protegir la zona i el seu medi ambient. Mercè Delgado és membre d'Aigua Clara, una assemblea creada recentment al poble veí d'Arbúcies (la Selva) per canalitzar la preocupació que genera l'impacte de les plantes embotelladores d'aigua mineral en aquestes contrades.

Totes dues, juntament amb altres membres dels seus col·lectius, fa gairebé tres mesos que munten guàrdies als accessos de diverses deus per fer una estimació del volum d'aigua embotellada que marxa carretera avall en tràilers de grans dimensions. “Tenim una desconfiança total cap a les dades que donen la patronal i la Generalitat, perquè provenen de les mateixes empreses o de l'administració que està permetent que això succeeixi. Són totalment qüestionables des del moment en què no permeten el contrast amb xifres que es puguin tenir de forma independent”, plantegen.

Segons la patronal d'envasadores ACEA, el 21% dels litres comercialitzats a l'Estat espanyol provenen de Catalunya. Algunes empreses exporten al voltant del 10% de la producció

Un grup d'activistes fa guàrdia al camí de la Font de Viladrau per comptar els camions que s'enduen aigua embotellada

OPOSICIÓ ECOLOGISTA DEL MONTSENY A LA GARROTXA
Saltem a l'altra banda del massís de les Guilleries i dels pantans de Susqueda i Sau, que, amb l'església i el poble antic de Sant Romà al descobert, ha esdevingut una icona de la sequera que viu el país. Ens trobem a la vall del Llémèna, ubicada entre les comarques del Gironès i la Garrotxa, on ens espera Joan Carles Ximenes, president de Llémèna Espai Natural. Aquesta associació actua en quatre municipis: Canet d'Adri, Sant Gregori i Sant Martí de Llémèna (al Gironès) i Sant Aniol de Finestres (la Garrotxa), on hem arribat i on està ubicada la planta d'aigua de l'empresa Sant Aniol SLU.

La manca de transparència en l'activitat extractiva de l'embotelladora també és la preocupació de Llémèna Espai Natural. D'ençà que s'hi va establir l'any 1993, sempre hi ha hagut oposició d'una part del veïnat, que entenia que la seva instal·lació podia tenir afectacions en el sistema hídric de l'àrea. A més, la planta es troba en una zona d'alt valor ecològic, dins el parc natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, inclosa en el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), en la Xarxa Natura 2000 i en domini públic hidràulic, a menys de cent metres d'un curs fluvial.

En aquest cas, la conca és la de la riera de Llémèna, que neix dos quilòmetres per damunt de la planta de Sant Aniol i mor al terme municipal de Sant Gregori, on aboca les aigües al riu Ter, sempre que la pluja faci reviscolar un cabal sovint inexistent. Un veí de la vall, que demana mantenir l'anonimat per por a represàlies, apunta que el nivell freàtic ha minvat coincidint amb la sequera i l'augment exponencial d'extracció d'aigua de la planta. "Fonts de la zona, que anys enrere rajaven en quantitat, s'han assecat, mentre que n'hi ha

d'altres que ara brollen d'una forma molt minsa, excepte els dies festius de la fàbrica, que recuperen l'alegria", assegura.

Ximenes recorda que fa un parell d'anys, quan van començar les mesures contra la sequera, va haver-hi un augment del trànsit de camions: "Se'ns va disparar l'alerta que s'estava produint un increment de l'extracció", explica. A partir d'aquell moment, la seva entitat ecologista va decidir iniciar un procés de sol·licitud de dades als dos ensos públics que tenen incidència sobre la indústria de l'aigua embotellada: la Subdirecció General de Mines i Protecció Radiològica, que depèn de la Direcció General d'Indústria del Departament d'Empresa i Treball, i l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA).

"A l'inici de la planta, l'antecessora de l'ACA va fer una autorització per a un cabal màxim de 28.260 metres cúbics anuals, mentre que la d'Indústria estableix un cabal de 604.440 metres cúbics. Trobem incomprendible que hi hagi una variació així entre la dada que donen dos departaments d'una mateixa administració, que és la Generalitat", afirma Ximenes amb perplexitat. No obstant això, reconeix que, per part de l'ACA, hi ha hagut prou transparència, més enllà del bloqueig de l'embotelladora privada, que s'ha oposat sistemàticament al lliurament de les dades i ha eternitzat els processos, segons la plataforma ecologista.

"A base d'insistència, l'ACA ens va acabar facilitant dades de les inspeccions que ha fet a la planta, inclús de l'expedient sancionador que va interposar contra l'empresa per haver superat el límit de cabal màxim, però després es va haver de retirar perquè el Departament d'Empresa els va dir que no tenien competència per a fer-ho", detalla Ximenes. Per la via de la Subdirecció General de Mines no van obtenir resposta. Aleshores, van ►

Membres de la Coordinadora per a la Salvaguarda del Montseny i d'Aigua Clara anoten les estimacions del que transporta cada tràiler

Operaris de Nestlé Waters carreguen els palets plens de caixes amb ampolles

► optar per formular peticions al portal de la Transparència de la Generalitat i, un any i mig després, van aconseguir accedir a la documentació que demanaven, però sense dret a reproducció. “Va ser un episodi lamentable: ens fan anar a la Subdirecció General de Mines, a Barcelona, ens posen en una mena de peixera amb uns totxos d’expedients i un funcionari per vigilar que no féssim fotos amb el mòbil, i tot per veure que en els expedients d’autorització de l’activitat dels dos pous principals de la planta no hi ha cap estudi ambiental”, conclou Ximenes.

CATALUNYA, EPICENTRE DE L’EXTRACCIÓ

Catalunya compta actualment amb 27 denominacions d’aigües minerals reconegudes, segons la Secretaria de Salut Pública del Departament de Salut. La seva distribució territorial se circumscriu a setze municipis d’onze comarques diferents. La de la Selva, i en concret el municipi d’Arbúcies, a la falda del Montseny, és l’àrea amb més concentració de marques d’aigua extreta d’aquífers que es troben a gran profunditat: fins a sis.

Les principals empreses que controlen aquest negoci són Premium Mix Group SL, que compta amb vuit marques comercials, entre les què en destaquen Font d’Or, Sant Hilari i Vichy Catalan; Fontseny SL, Fontaga SA i Aguas Minerales de San Narciso SL, que en tenen dues cadascuna, i Nestle España SA i Aguas Danone SA, propietat de multinacionals del sector alimentari, que posseeixen, respectivament, Aquarel i Viladrau, per una banda, i Font Vella, per l’altra, tres de les plantes més grans de Catalunya.

L’Associació Catalana d’Envasadors d’Aigua (ACEA) agrupa el 60% de les empreses embotelladores de Catalunya i està presidida des de l’any 2009 per Francesc Xavier Civit, soci durant molts anys del Grup Fontaga SA, envasadora de marques com Aigua de Ribes. Funcionari del cos superior de l’administració de la Generalitat, Civit ha exercit diferents càrrecs, com ara director general de Turisme o coordinador de relacions interdepartamentals amb les Estacions de Muntanya (estacions d’esquí), alguns dels quals els ha compaginat amb la direcció d’aquest ens privat.

El Departament d’Empresa i Treball xifra en 350 milions d’euros el volum de negoci total de les empreses extractores d’aigua mineral l’any 2023. Per la seva banda, les dades més actualitzades que la patronal ACEA ofereix al seu portal web daten de l’any 2018 i apunten que un 21% del total de litres envasats a l’Estat espanyol surten de Catalunya, dels quals un 4% són d’aigua amb gas i un 96% sense. Tanmateix, cal tenir en compte que un percentatge important de l’aigua extreta del subsòl català s’exporta arreu del món. Sense anar més lluny, Sant Aniol distribueix a una trentena de països -com l’Aràbia Saudita, el Japó, els Estats Units o el Regne Unit- aproximadament un 10% dels 52 milions de litres d’aigua que, segons dades ofertes per la mateixa empresa als mitjans de comunicació, va envasar l’any 2022.

Al seu torn, ACEA estima el consum per càpita d’aigua envasada a Catalunya en 172 litres per persona cada any i Empresa i Treball assegura que el 2023 l’explotació de les aigües minerals naturals i de brollador va ser de 1.792.424 metres cúbics. És a dir, més de 1.792 milions de litres que s’acumulen en una sèrie

La planta de Nestlé està al bell mig dels boscos de la cara nord del massís del Montseny; al fons, a dalt de la muntanya, la planta de Font d'Or, a Sant Hilari Sacalm

històrica de dues dècades on l'any de menor extracció va ser el 2010, amb 1.555 milions de litres envasats. No obstant això, el Departament d'Empresa i Treball s'assegura que les aigües minerals "representen una ínfima quantitat del volum global d'aigua subterrània", mentre que la patronal del sector s'escolta en què els volums d'extracció suposen un 0,03 % del total dels recursos disponibles, sense aclarir l'origen d'aquesta xifra.

UNA LLEI FRANQUISTA

El mateix marc regulador del sector és el que afavoreix l'opacitat. Les aigües minerals naturals i mineromedicinales i termals estan regulades per una normativa franquista, la llei de mines 22/1973, que data de l'any 1973 i que, malgrat diversos intents de modificació, roman inamovible. Això significa que els aqüífers que controla el sector de les embotelladores queden fora de les competències de l'Agència Catalana de l'Aigua, que paradoxalment, sí que gestiona la resta de recursos hídrics subterranis. Per tant, Empresa i Treball aplica a Catalunya una legislació estatal que es limita a autoritzar i gestionar els tràmits de l'aprofitament de l'aigua prèviament classificada com a mineral.

D'altra banda, no existeixen contractes de concessió d'exploració entre les embotelladores i l'administració, sinó que l'activitat es regula mitjançant un règim d'autoritzacions administratives que "resol el director general d'Indústria, d'acord amb criteris d'acompliment de tots els requisits establerts a la legislació", expliquen des del Departament. "La llei de mines de 1973 permet explotar el recurs fins a l'esgotament i a perpe-

tuïtat. És a dir, que no hi ha cap data de finalització d'aquesta concessió. Equipara aquest tipus d'aigües amb un mineral i, per tant, una mina s'obre, s'explota i, quan el recurs s'acaba, marxen. Aquesta és la clau per entendre-ho", certifica el president de Llémena Espai Natural.

L'ACA juga un paper que és bàsicament recaptatori, perquè les embotelladores paguen un cànon tributari. "La classificació que tenen és d'usos industrials de mesurament directe i sobre el volum d'aigua que utilitzen s'aplica el gravamen general amb un coeficient incrementador de l'1,2", expliquen des del gabinet de premsa de l'agència. També s'hi aplica un altre tipus de gravamen específic que resulta de l'activitat, però reconeixen que "sol ser baix perquè consumeixen molt, però contaminen poc".

Joan Carles Ximenes estima que Sant Aniol paga a l'ACA, com a cànon de l'aigua, 21 cèntims per cada mil litres. "Si en aquests moments extreuen més de 100.000 metres cúbics, el que paguen són 21.000 euros anuals més, aproximadament, 30.000 euros a l'Ajuntament en concepte d'IBI i d'Impost d'Activitats Econòmiques. En total, 51.000 euros anuals per una empresa amb deu milions d'euros de volum de negoci", planteja. Cal tenir en compte que les embotelladores no només extreuen l'aigua que acaba embotellada, sinó que durant tot el procés consumeixen molta més aigua per la producció i rentat dels envasos, per exemple. "Fan jocs de triler amb les xifres, perquè el procés d'embotellament d'aigua suposa un consum de, com a mínim, el doble del que s'embotella. Sant Aniol va embotellar 52.000 metres cúbics d'aigua, però en va extreure 106.000", conclou Ximenes. ►

Entrada a l'embotelladora de la marca Sant Aniol, al municipi de Sant Aniol de Finestres

Joan Carles Ximenes, president de Llémena Espai Natural

► MÉS PREGUNTES QUE RESPOSTES

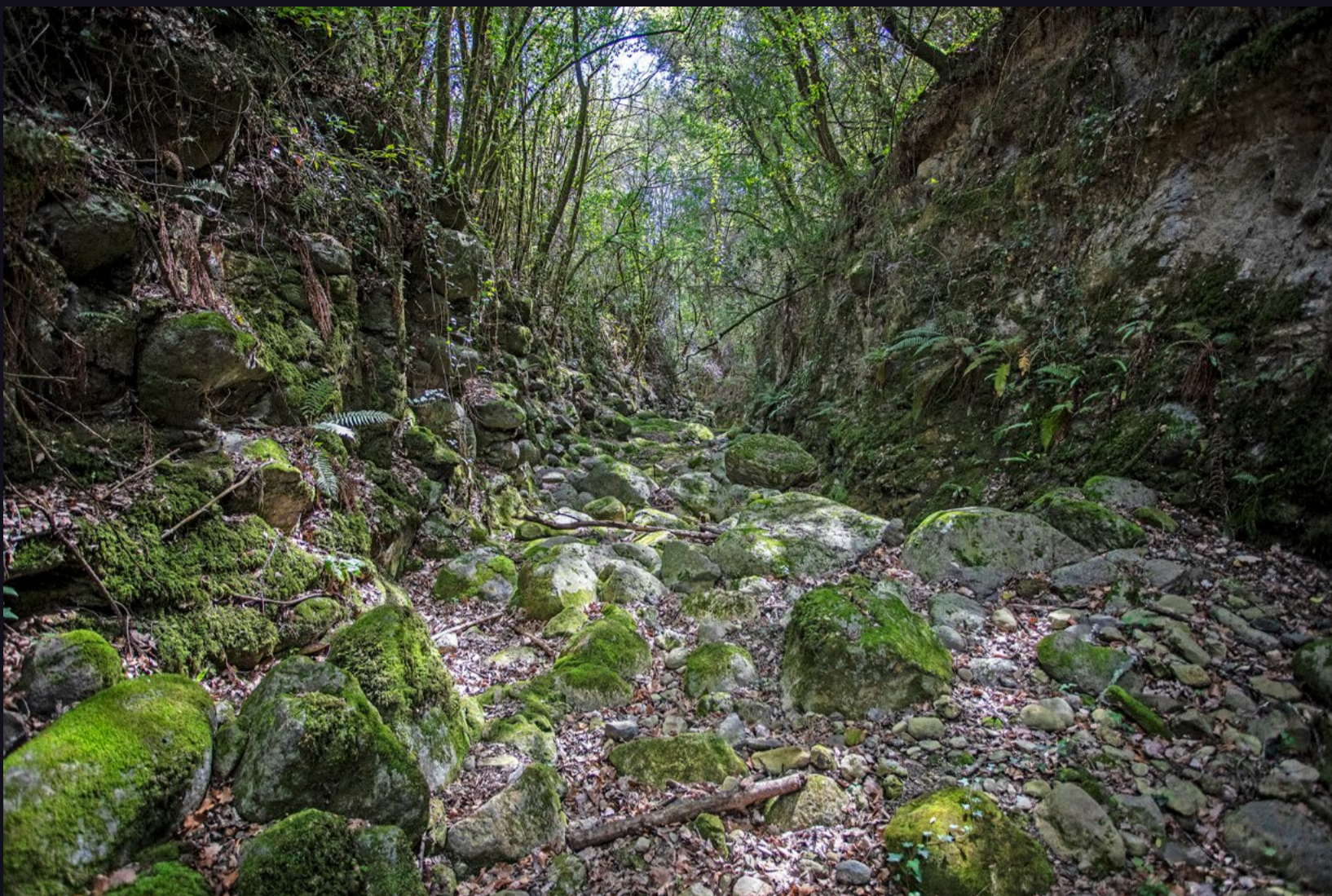
“Les aigües subterrànies són la fase invisible del cicle hidrològic, fluxos d'aigua que es mouen per formacions geològiques permeables que permeten la circulació de l'aigua per gravetat”, defineix Josep Maria Màsich, expert en hidrogeologia d'aigües subterrànies i professor associat de l'Escola d'Enginyers Forestals de la Universitat de Lleida (UdL). “El tipus d'aqüífer el determina el perfil geològic on està ubicat: si està a pressió atmosfèrica és un aqüífer lliure i quan té per sobre una capa impermeable parlem d'un aqüífer confinat”, detalla.

Precisament en aquesta qüestió és on rau un dels principals dubtes sobre l'activitat de les plantes embotelladores, les quals, a diferència d'altres sectors de la indústria o l'agricultura, no estan subjectes a restriccions derivades de l'actual episodi de sequera a Catalunya. Des del Departament d'Empresa i Treball s'argumenta que les aigües minerals “tenen, per les seves característiques, un temps de trànsit al subsòl molt llarg, de fins a centenars d'anys, el que fa que els cicles curts de sequera no hi tinguin una incidència significativa”, exposen.

L'edat de les aigües es podria determinar mitjançant estudis isotòpics, però les entitats ecologistes denuncien que no tenen constància que aquests treballs s'hagin elaborat. En canvi, les plantes i l'administració sí que aporten estudis pluviomètrics quan, contràriament, insisteixen en el fet que el nivell de pluja no afecta aquests aqüífers subterranis i, alguns d'ells, confinats. El professor Màsich assegura que la capacitat de recàrrega “sempre hi és si continua plovent igual i si l'aqüífer no està sobreexplotat”. “Per saber quina és la situació dels aqüífers s'haurien d'observar les dades d'una sèrie d'anys i fer una mitjana”, explica.

Marta Picó és geòloga especialitzada en hidrogeologia per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). Treballa en una consultora del sector privat i apunta que fa 25 anys que no treballa per a cap embotelladora, quelcom habitual en un gremi petit que no disposa de moltes professionals. “Moltes vegades es demana opinió a hidrogeòlegs que no es mullen perquè els pot afectar negativament en l'àmbit professional”, apunta. Sobre els estudis, confirma que són complexes i necessiten da-

La llei estatal de mines de 1973, encara vigent, deixa els aqüífers on opera el sector embotellador fora del control de l'Agència Catalana de l'Aigua, organisme de la Generalitat regulador dels recursos hídrics

La riera de Llémna totalment seca a tant sols dos quilòmetres del seu naixement i a tocar de la planta d'Aigua Sant Aniol

des de què no és fàcil disposar: “Si no les faciliten no es poden fer, són cars, cal molta investigació i el suport de la Generalitat, que és opaca en aquest tema i requereix els serveis de col·legis professionals que hi tenen interessos gremials. Per tant, la confiança no pot ser total”, exposa.

Picó confirma que les plantes embotelladores es troben a les zones de recàrrega preferent dels aqüífers. És a dir, al naixement dels cursos fluvials, indrets on l'escorrentia de la pluja fa que s'acumuli més aigua. “Amb el règim de pluges actual i les previsions de disminució a causa de l'emergència climàtica, no sabem quina serà la capacitat de regeneració d'aquests aqüífers... si són confinats i estancs, tal com asseguren les embotelladores per argumentar que no estan sota la influència de les precipitacions, arribarà un moment que s'acabaran, perquè és una bossa tancada i un recurs finit, com les bosses de petroli. És un bé públic que estan embotellant i no retornarà a la conca, ens estem venent l'aigua del país”, afirma preocupada. Critica que aquesta indústria extractivista parli de “producció” d'aigua mineral, quan “l'aigua no es produeix”. “L'aigua hi és, sempre és la mateixa, no se'n crea de nova; la trobaràs als núvols, als rius, al mar, als aqüífers, però no se'n crea, això és un missatge enverinat”, remarca Picó.

En la mateixa línia es posiciona Annelies Broekman, que estudia la implementació de polítiques de l'aigua i és investigadora del Centre d'Investigació Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), un institut on participen diverses administracions i universitats. “Mai hem vist números que demostrin el que ens diuen, que és que els aqüífers estan en equilibri. Si són confinats i no es

recarreguen, no entenc com pots fer una extracció sostenible”. Broekman afirma que les embotelladores s'emparen en el secret industrial per no facilitar unes dades que podrien ser útils per a la seva competència, i reivindica “no pot ser que l'autoritat competent no tingui aquestes dades, un estudi de l'aqüífer profund del Montseny-Guilleries hauria de ser d'utilitat pública. És una privatització d'un recurs molt estratègic per al conjunt de la societat catalana de a l'hora de fer front al canvi climàtic. Serien els últims recursos que ens quedarien quan no hi hagi més aigua. Estan competint potencialment amb l'abastament de la població” conclou. “Els habitants, els municipis i les entitats s'han de fer aquestes preguntes i corresponsabilitzar-se d'esbrinar les respostes”, valora.

DEMANDES CRISTAL·LINES

“Per poder facilitar el volum de negoci de cadascuna de les empreses cal fer la consulta per la via de la transparència”, especificava l'oficina de premsa del Departament d'Empresa i Treball a la *Directa* en un correu electrònic. “Només publiquem consums industrials agregats per municipi o comarca, però no per sector o tipus d'activitat perquè es podrien identificar els subjectes”, ens confirmava també el gabinet homòleg de l'Agència Catalana de l'Aigua. Tanmateix, setmanes després de complimentar sengles peticions a les dues dependències de l'administració catalana mitjançant el portal de Transparència, en el moment de tancar aquesta edició, totes les sol·licituds d'informació han estat o bé denegades o no facilitades.

A mig camí entre la Garrotxa i el Gironès, Llémna Espai Natural exigeix un estudi de l'administració amb dades ►

Els tràilers de grans dimensions que transporten l'aigua extreta per Sant Aniol compliquen la circulació a la carretera comarcal GI-530

► reals, “per avaluar l’afectació que la planta de Sant Aniol està ocasionant en el sistema hídric”. Mentre es desenvolupi, hauria de reduir-se el volum d’extracció i, un cop es tingui, ja es determinarà què poden fer”. Des del Montseny, les entitats mediambientals reclamen “conèixer quina és realment la situació dels aqüífers i una moratòria fins que es faci un estudi piezomètric independent per veure quin és el seu estat, com són els fluxos i com està afectant la descàrrega que s’està produint al parc natural i a tot el massís”.

“No hem demanat dades, hem optat per anar per un altre camí diferent. L’experiència prèvia dels companys de la vall de Llèmena ha estat un calvari de peticions i formalismes, sense poder obtenir una informació veraç del que està passant ni obtenir tan sols una còpia, quan es tracta d’una informació que hauria de ser pública”, relata Carles Lumeras, president de la Coordinadora per la Salvaguarda del Montseny, des de la carretera d’accés a la planta d’aigua Viladrau de Nestlé Waters. “Ja en ve un altre!”, exclama una de les seves companyes, mentre una tercera persona anota en un quadrat les característiques del camió que ens passa pel davant. El grup s’organitza en torns de dues hores i fa vigilància des de les sis del matí fins a les deu de la nit, amb l’objectiu de comptar les entrades i sortides de tràilers i fer un càlcul aproximat de quants litres surten en ampolles

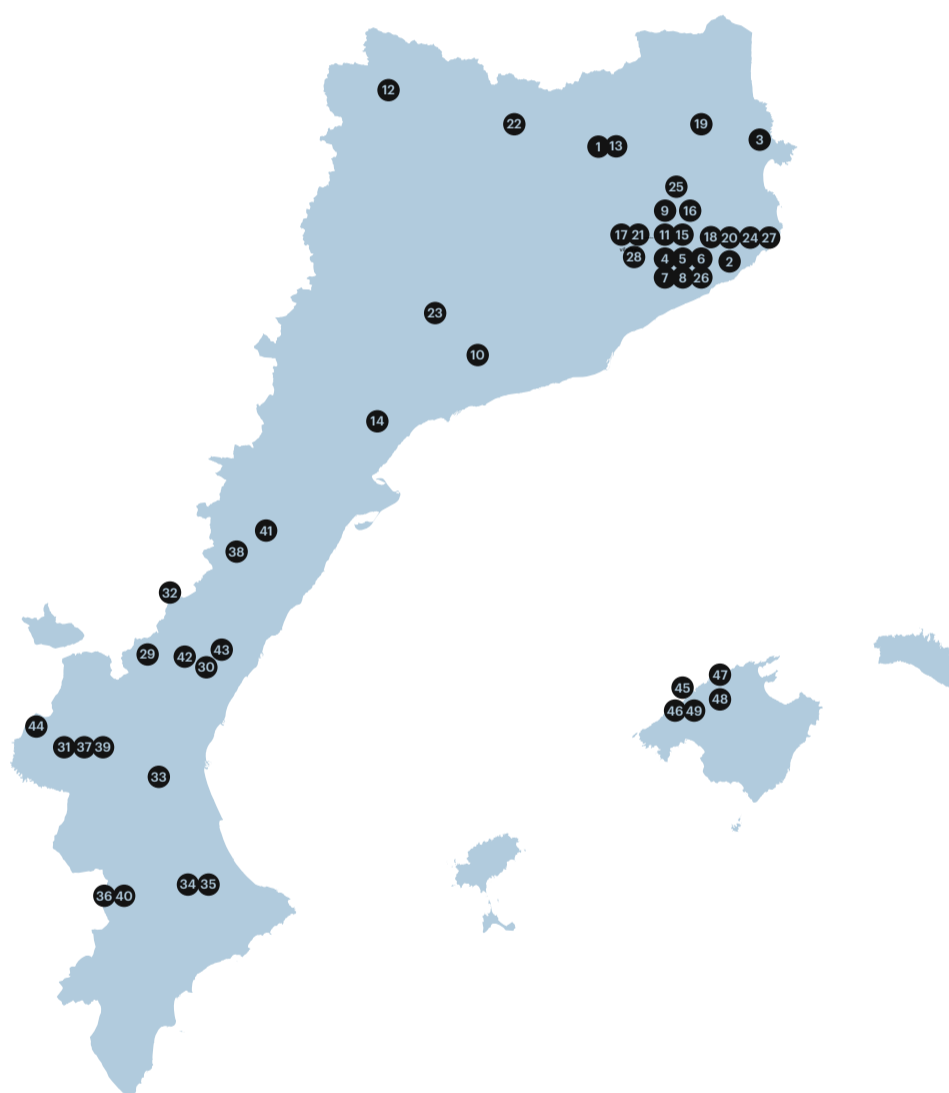
en una jornada. Han aconseguit esbrinar d’una forma fidedigna quantes ampolles pot portar cada palet i quants palets carrega cada tipus de tràiler. Organitzen les guàrdies en dies aleatoris i van canviant de planta. Avui és el tercer dia d’aquesta acció.

Mercè Delgado, membre d’Aigua Clara, explica que durant una guàrdia a la planta de Font Agudes van comptar 1.400.000 litres, aproximadament. És a dir, el que equival al consum d’aigua de la població diària d’Arbúcies, segons els seus càlculs. Això, em només una de les plantes embotelladores que hi ha al poble. “El primer dia, a Font del Regàs, vam estimar 663.600 litres, però era a principis de febrer i a la primavera l’extracció es dispara per tenir reserves per a l’estiu, que és quan el producte es ven més”, assenyala. Delgado afirma que tenen la intenció de continuar recollint dades per després posar-les a disposició de la població i denunciar l’opacitat de l’activitat. “Ho fem nosaltres perquè les administracions no ho fan”, denuncia. Més endavant, també tenen previst demanar les dades oficials: “Aleshores les contrastarem, però d’entrada comptarem amb el que hem obtingut fent treball de camp a les diferents embotelladores. Amb això tindrem una idea bastant real del que està passant, contrastada per nosaltres i no basada en les dades que dona la patronal”. Avui són tan sols les dues del migdia i ja han recomptat trenta tràilers de grans dimensions que han marxat de la planta d’aigua Viladrau.●

CARTOGRAFIA DE L'AIGUA MINERAL ALS PAÏSOS CATALANS

	NOM COMERCIAL	RAÓ SOCIAL	NOM DE LA FONT	LOCALITZACIÓ
1	Aigua de Ribes	Fontga SA	Fontaga	Ribes de Freser
2	Aigua de Salenys	Aigües de Salenys SL	Salenys	Llagostera
3	Aigua de Vilajuïga	Aguas Minerales de Vilajuïga SA	Vilajuïga	Vilajuïga
4	Aquarel	Nestle España SA	Aquarel-Avets	Arbúcies
5	Estrella I	Premium Mix Group SL	Estrella I	Arbúcies
6	Estrella V	Premium Mix Group SL	Estrella V	Arbúcies
7	Font Agudes	Font Agudes SA	Ballanes	Arbúcies
8	Font del Regàs	Premium Mix Group SL	Font del Regàs	Arbúcies
9	Font del Subirà	Comercializacion y elaboracion de aguas minerales SL	El Subirà	Osor
10	Font Nova del Pla	Explotadora de manantiales SA	Font Nova del Pla	Santes Creus - Aiguamúrcia
11	Font Vella	Aguas Danone SA	Font Vella Sacalm	Sant Hilari Sacalm
12	Fontboix	Aguas Minerales de Caldas de Bohi SA	Font del Boix	Barruera (Vall de Boi)
13	Fontcristall	Fontaga SA	Fontcristall	Ribes de Freser
14	Fontdalt	Aguas de Fontdalt SA	Fontdalt	Tivissa
15	Font d'Or	Premium Mix Group SL	Font d'Or	Sant Hilari Sacalm
16	Fonter	Aguas Danone SA	Palatín	Amer
17	Fontseny	Fontseny SL	Fontseny	Espinelves
18	Imperial	Aguas minerales de San Narciso SL	Imperial	Caldes de Malavella
19	Les Creus	Premium Mix Group SL	Les Creus	Maçanet de Cabrenys
20	Malavella	Premium Mix Group SL	Malavella	Caldes de Malavella
21	Naturis	Fontseny SL	Santa Anna	Espinelves
22	Pineo	Naturquell SA	Pineo	Estamariu
23	Rocallaura	Vilanova Puigbo, Josep	Rocallaura	Vallbona de les Monges
24	San Narciso	Aguas minerales de San Narciso SL	Sant Narcís	Caldes de Malavella
25	Sant Aniol	Aigua de Sant Aniol SLU	Sant Aniol	Sant Aniol de Finestres
26	Sant Hilari	Premium Mix Group SL	Sant Hilari	Arbúcies
27	Vichy Catalán	Premium Mix Group SL	Vichy Catalán	Caldes de Malavella
28	Viladrau	Nestle España SA	Fontalegre	Viladrau
29	Agua de Bejís	Ajuntament de Bejis	Los Cloticos	Begís
30	Agua de Chovar	Manantiales del Portell SA	Manantial Chóvar	Xóvar
31	Aquabona Peña Umbría	Coca-Cola Europacific partners Iberia SL	Peña Umbría	Requena
32	Cortes	Bebidas Naturales SL	Penyagolosa	Cortes d'Arenós
33	El Portell, MP	Mantantiales del Portell SA	El Portell	Montserrat
34	Eliqua 2	Damm SA	Eliqua 2	Salem
35	Eliqua	Damm SA	Font d'Elca	Salem
36	Font Sol	Agua mineral Font Teca SA	Aguas de Sierra	La Font de la Figuera
37	Fuencisla	Agua mineral San Benedetto SAU	Fuencisla	Requena
38	Agua de Benassal	Agua de Benassal SA	Fuente en Segures	Benassal
39	Fuente Primavera	Agua mineral San Benedetto SAU	Fuente Primavera	Requena
40	La Serreta	Novaqua agua mineral SL	La Serreta	La Font de la Figuera

	NOM COMERCIAL	RAÓ SOCIAL	NOM DE LA FONT	LOCALITZACIÓ
41	L'Avellà	Aigua de l'Avella SL	Nostra Senyora de l'Avellà	Catí
42	Manantial de Almedijar	Aguas de Almedijar SA	Fuente del Cañar	Almedíxer
43	Orotana	Aguas Orotana SA	Orotana	Artana
44	Aquaservice	Viva Aqua Service Spain SA	Camporrobles	Camporrobles
45	Font de Sa Senyora	Damm SA	Font de Sa Senyora	Deià
46	Font des Teix	Bebidas Naturales SL	Font des Teix	Bunyola
47	Font Major	Damm SA	Font Major	Escorca
48	Font Sorda Son Cocó	Aguas de Lluch SAU	Font Sorda-Son Cocó	Alaró
49	Font s'Aritja	Bebidas Naturales SL	Font s'Aritja	Bunyola

Font: Secretaria de Salut Pública, Departament de Salut, Generalitat de Catalunya i Agència Espanyola de Seguretat Alimentària i Nutrició (AESAN).

Un quart de milió de partícules de plàstic a cada ampolla

L'ús generalitzat d'envasos de PVC i polietilè, materials que desprenen milers de fragments, posa en qüestió el relat de l'aigua mineral com un producte que reforça la dieta saludable

TEXT: **FERRAN DOMÈNECH**

Cada litre d'aigua embotellada pot contenir fins a 240.000 partícules de plàstics. Aquesta és la dada que es desprèn d'un estudi publicat per l'Acadèmia Nacional de les Ciències dels Estats Units el gener de 2024. L'informe destaca per haver detectat la importància de partícules més petites que els microplàstics. Estem parlant dels nanoplàstics, fragments de menys d'una mil·lèsima de mil·límetre. Les autores del treball identifiquen que són més tòxics i més perillosos per a la salut que la resta de restes de plàstic perquè, en ser més petits, són més propensos a accedir a tots els punts del cos humà.

Cada cop són més les veus de la comunitat científica que posen l'alarma sobre l'aigua embotellada. El 2021, un estudi del de l'Institut de Salut Global de Barcelona (ISGlobal) -un centre impulsat per la Fundació La Caixa- sostenia que l'aigua envasada és 3.500 vegades més contaminant que l'aigua de l'aixeta. Aquest treball va estimar els impactes sobre la salut i el medi ambient de quatre escenaris d'abastament d'aigua potable per a la població de Barcelona: fonts naturals d'aigua potable, aigua de l'aixeta, aigua embotellada o aigua de l'aixeta filtrada. La conclusió és clara, l'escenari en què tota la població consumeix aigua de boca produeix el menor impacte ambiental sobre els ecosistemes i els recursos, mentre que l'escenari en què tota la

població beu aigua embotellada produeix els impactes més alts: 1.400 vegades més impacte ambiental i 3.500 vegades més recursos emprats.

I PER QUÈ EN COMPREM?

Històricament, l'aigua de brollador embotellada era un producte consumit per les elits. Als anys cinquanta i seixanta del segle XX els sistemes de producció d'aigua embotellada van esdevenir extremadament eficients, amb ampolles de vidre retornables que feien de mitjana vint rotacions. No obstant això, les ampolles buides creaven tensions en els supermercats i a les botigues, que començaren a calcular la rendibilitat segons les relacions entre l'espai comercial i les zones d'emmagatzematge.

L'octubre del 1968, l'empresa francesa Vittel va llançar al mercat una aigua en un envàs d'un litre i mig de clorur de polivinil (PVC), el Maxi Vittel. Aquesta primera associació entre una beguda àmpliament distribuïda i un envàs de plàstic va ser un èxit immediat. L'ampolla de PVC, i la seva versió posterior en tereftalat de polietilè (PET), ara es distribueix per tot el món.

D'un dia per l'altre, l'aigua mineral va passar de ser un producte dirigit a un nínxol social elitista a un article d'un sol ús dirigit a un mercat massiu. L'historiador Nicolas Marty, acadèmic de la Universitat de Perpinyà i autor de la tesi doctoral "La connexió entre estàndards i mercats: construcció de qualitat i

estàndards de l'aigua embotellada a Europa, segles XIX i XX", afirma que "l'ús de l'ampolla de plàstic no era un pas inevitable i necessari, sinó que prové de la manera en què el mercat va ser construït per una multitud d'actors i lluites de poder".

Una de les principals causes de l'augment del consum d'aigua embotellada és la creença que és més saludable que l'aigua de l'aixeta, promoguda per insistents campanyes de màrqueting, però també que té un millor sabor. Així doncs, eslògans amb frases difícilment contrastables com "cap aigua és més saludable", de Font Vella, han contribuït a generar aquest imaginari. També podem trobar anuncis de la dècada dels setanta en què Font Vella publicava el producte com una forma de deixar "de lluitar contra el centímetre", mentre es podia observar una dona mesurant-se la cintura, alimentant la idea que no tan sols el producte era saludable, sinó que a més contribuïa a la reducció de pes.

Així doncs, el ràpid augment de l'aigua embotellada com a objecte de consum d'un sol ús ha anat acompanyat d'una mobilització igualment ràpida de diferents veus que s'hi oposaven. A finals dels anys noranta, van aparèixer les primeres crítiques a l'envasat amb plàstics per part d'organitzacions no governamentals com ara l'Institut Polaris, un think-tank amb seu al Canadà, l'objectiu del qual és "ajudar a potenciar els moviments ciutadans cap al canvi social".

Pocs productes comercials del nou mil·lenni han esdevingut tan emblemàtics de les conseqüències ambientals i socials de l'expansió del lliure mercat a la vida quotidiana com l'ampolla de plàstic. Tal com assenyalen Gay Hawkins, Emily Potter i Kane Race, autors del llibre *Plastic Water: The Social and Material Life of Bottled Water* (The Mit Press, 2015) en el capítol inicial del llibre, la indústria de l'aigua embotellada ha servit de punt focal per a una àmplia gamma d'actors que expressen preocupacions, com ara els impactes ambientals de la indústria petroquímica i la mercantilització i privatització d'un bé comú i escàs del qual se n'extreu una gran rendibilitat.

En un establiment de restauració, el cost d'una ampolla d'aigua pot rondar l'euro. Però, per raonable que ens sembli aquest cost, d'acord amb les tarifes recopilades en un estudi de l'Organització de Consumidors i Usuaris (OCU), beure aigua envasada té un cost entre cent i mil vegades superior a fer-ho de l'aixeta. A més, cal recordar que bars i restaurants estan obligats a no cobrar pel consum d'aigua de l'aixeta, malgrat que aquesta pràctica no sigui, ni de bon tros, majoritària. Això fa que, segons un informe de l'Institut Universitari d'Aigua, Medi Ambient i Salut de les Nacions Unides, el 2021 es venguessin a tot el món 350.000 milions de litres d'aigua embotellada. Aquest volum de negoci, valorat en gairebé 252.000 milions d'euros, ha experi-

mentat una de les taxes de creixement més ràpides del món, perquè s'ha incrementat en un 73% durant els deu anys previs al 2021.

EMBOTELLADA ÉS MÉS SANA?

Les propietats químiques i les característiques sensorials de l'aigua embotellada i de l'aixeta varien segons el lloc i el tipus d'aigua. Tot i que els grups d'expertes poden distingir cegament entre una i altra, hi ha poques proves científiques que certifiquin que l'aigua embotellada té millors qualitats sensorials en comparació amb l'aigua de l'aixeta. Els problemes de gust a l'aigua de l'aixeta es produeixen amb més freqüència pel fet que la font d'on s'extreu és d'aigua superficial i s'hi aplica la cloració. Per altra banda, l'aigua mineral embotellada no està desinfectada i, per tant, no conté clor lliure i altres productes que s'empren en aquest procés.

Segons dades de l'Associació Catalana d'Envasadors d'Aigua (ACEA), l'Estat espanyol és el tercer país de la Unió Europea amb més consum per càpita d'aigua embotellada, només per darrere d'Itàlia i Alemanya. A la ciutat de Barcelona, segons dades de l'any 2006, la prevalença de l'ús d'aigua embotellada per beure i cuinar va ser del 53,9% i del 6,7%, respectivament. A la capital catalana, el nivell de trihalometans (THM) -el subproducte de desinfecció més comú a l'aigua potable- és alt en l'aigua de boca. Com que la ciutat s'abasteix bàsicament d'aigua superficial de les conques del Ter

i el Llobregat, dos rius amb contingut de matèria orgànica i bromur molt diferent, les característiques químiques de l'aigua de l'aixeta, inclòs el nivell de THM, tenen una gran variabilitat geogràfica dins de la ciutat, segons de quina conca prové.

Així i tot, els mètodes a través dels quals es fa la cloració de l'aigua també són objecte de crítiques: un estudi de les investigadores Cristina M. Villanueva, Manolis Kogevinas i Joan Grimalt de l'Institut Municipal d'Investigació Mèdica (IMIM) i del Centre d'Investigació d'Epidemio-

El 2021 es van vendre al món 350.000 milions de litres d'aigua embotellada, amb un volum de negoci de 252.000 milions d'euros i un creixement del 73% en deu anys

logia Ambiental (CSIC) afirma que, si bé la cloració en el tractament de l'aigua potable és el més habitual a l'Estat espanyol, existeixen alternatives més segures per a aquests processos. L'Estat espanyol, afirmen, és el segon país de la Unió Europea després de Portugal amb els nivells més elevats de trihalometans. ●

Sobiranies

EDUCAR EL PENSAMENT CRÍTIC A PEU DE CARRER

TEXT: **CARLES BANCHS**

FOTOGRAFIA: **JOAN GALVEZ**

Dos anys després d'un primer tast al casalet d'estiu del centre social La Teixidora, desallotjat l'agost de 2022, l'Escoleta Popular de Mataró ha tornat per oferir un espai educatiu amb voluntat d'enfortir l'acció als barris de la capital del Maresme marcats per situacions d'exclusió

Sota la llum groguenca d'un fanal del passeig de Pau Claris es genera un debat entre infants i adults. Parlen d'habitatge. Les educadores dinamitzen l'espai i les mans de les petites s'aixequen, mostrant amb el nombre de dits quants torns els queden per opinar. En aquesta rotllana, feta de cadires, unes de fusta, altres de plàstic negre, s'escolten reflexions interessants i s'entreu l'esforç de les alumnes per expressar-se. Reflexions com "si una casa té molts pisos, me'n puc quedar un" o "no sé si és veritat, però ho he vist a les notícies" es barregen amb ganes de jugar i amb dubtes, molts dubtes, que prenen espai en la conversa comunitària. És d'aquesta manera com l'Escoleta Popular de Mataró es planteja la seva tasca, per mitjà de l'escolta, el respecte i ajudar-se entre totes.

Dins de la seu de la delegació del Maresme del sindicat CGT, espai que els ha permès tornar a l'activitat després del desallotjament del centre social La Teixidora, l'agost de 2022, es treballa amb l'aspiració de canviar el món. Les educadores, d'entre 25 i 27 anys, tenen molt clar que no volen oferir un servei assistencialista en forma de mer repàs escolar, sinó que pretenen "oferir una formació emancipadora". "No és possible a l'educació convencional, perquè forma part del sistema capitalista", afirma una d'elles, Belén Marquillés. Remarca que no és un atac a les treballadores del sistema públic, sinó una denúncia de la seva explotació.

Les formadores refusen un ensenyament que prepari les noves generacions, fonamentalment, per treballar i continuar alimentant una estructura social desigual. La proposta consisteix a educar per transmetre als infants una visió crítica. Aposten "per fer palesa una realitat que és tabú en altres llocs", exposa Oriol Buscà, un altre dels educadors. Per això, tracten el racisme, les migracions, l'habitatge o la lluita de classes. Mitjançant jocs i dinàmiques, aborden temes que, a banda de ser realitats de la ciutat, els afecten directament.

De fet, el mateix equip formatiu explica que la majoria de les famílies que hi participen s'han vist immerses en processos de desnonament o han tingut problemes d'accés a l'habitatge. Així doncs, no és d'estranyar que tinguin una relació estreta amb el Sindicat d'Habitatge de Mataró, entitat que es reuneix al mateix local. Tot i això, recalquen, la iniciativa no va néixer per la necessitat d'atendre els infants durant les reunions del col·lectiu, com ha passat en altres indrets.

AQUELL ESTIU A LA TEIXIDORA

El mes de maig de 2022, l'espai okupat La Teixidora no només acollia un casalet d'estiu, sinó també s'hi feien classes de català, castellà i àrab per a adultes, acollia un banc d'aliments, un armari popular o un menjador obert. L'ocupació va durar poc, a causa de la negativa a negociar del govern municipal de coalició

entre el PSC i els Comuns, que van acabar amb una iniciativa que, segons el sindicat d'habitatge era necessària per a la ciutat.

Un cop desallotjat, l'agost d'aquell any, el casalet es va haver de reinventar seguint l'activitat a diferents places de la ciutat. D'altra banda, l'Ajuntament va ensorrar l'antiga escola Menéndez i Pelayo que va albergar l'efímer centre social, per construir-hi un pàrquing temporal, que pretén convertir-se en comissaria policial més endavant. En relació amb aquest fet, l'escoleta critica el consistori, perquè considera que "no cuida els espais creats pel barri. "La Teixidora feia coses necessàries, constructives i sanes", defensen.

Una experiència diferent l'han viscut les seves companyes de l'Escoleta Popular de Premià de Mar, involucrada en l'Associació Can Sanpere. A diferència de la capital maresmenca, la institució ha escoltat el veïnat -això sí, després de 21 anys de lluita- i ha fet efectiva la compra de l'antiga fàbrica tèxtil d'aquest nom, propietat del grup constructor Núñez i Navarro, per un milió i mig d'euros. Ara, reubicada en tres plantes de l'antic arxiu municipal, l'escoleta de Premià espera a la rehabilitació del recinte fabril per poder tornar a dur-hi a terme les seves activitats. L'objectiu, segons l'entitat impulsora, és "mantenir la flama encesa i el col·lectiu viu", tenint en compte les limitacions que pot provocar que l'immoble sigui propietat de l'Ajuntament. Així i tot, prefereixen que "la institució sigui la propietària dels espais i que cedeixi la gestió a la ciutadania organitzada", explica Arnau Galí, membre de l'associació.

A més, en aquest lloc s'hi han celebrat diverses trobades de la Xarxa d'Escoletes Populares de Catalunya, que no para de créixer any rere any. Només a la comarca del Maresme, ja hi ha propostes populars educatives a Premià de Mar, Vilassar de Mar, Vilassar de Dalt i, des d'aquest curs, a Mataró. Tot i això, des de la capital maresmenca han preferit deixar per més endavant l'entrada a la Xarxa i fer-ho quan les participants en la iniciativa sentin que tenen més experiència i visions per aportar.

TRENCAR AMB LA NORMA

D'altra banda, no només l'equip educador considera que espais d'aquesta mena són necessaris. A Mataró, barris com Rocafonda o Cerdanyola presenten índexs de pobresa molt alts i la renda mitjana per habitatge està per sota de la catalana. A més, l'allau de desnonaments, vinculada amb estafes de màfies que abusen de la necessitat de persones afectades per l'exclusió residencial i fons voltor, contrasta amb una "ofensiva en contra de l'okupació i la delinqüència" de l'Ajuntament mataroní. És per això que les famílies que porten la canalla a l'escoleta agraeixen l'existència d'aquest espai. Mónica Díaz, l'àvia d'en Bruno, un dels nens que hi ha assistit des del primer dia, creu que "l'ideal seria que l'Ajuntament facilités espais de reforç pels nens", tot i que té clar que qualsevol iniciativa lligada al sindicat no rebrà suport públic, perquè "les institucions els veuen com una pedra a la sabata".

L'equip de l'escoleta explica que la majoria d'alumnes han viscut de prop processos de desnonament, i per això manté una relació molt estreta amb el Sindicat d'Habitatge de Mataró

Les educadores, d'entre 25 i 27 anys, tenen molt clar que no volen oferir un servei assistencialista en forma de mer repàs escolar

L'estiu de 2021, juntament amb la seva filla i els seus dos fills, Díaz va arribar a Mataró, i gairebé des d'aquell moment ha participat en l'activitat del sindicat. Va ser allà on va conèixer la proposta educativa i des d'aleshores el seu net hi ha anat sempre que ha pogut. En destaca el paper en la integració, sobretot per aprendre l'idioma, perquè les famílies de moltes de les alumnes no són catalanoparlants, i els dificulta molt ajudar-les a fer els deures. De fet, en Bruno és qui a vegades li dona un cop de mà i fa de traductor. Altres veïnes, originàries de llocs en què no es parla català ni castellà encara ho tenen més complicat que la Mónica Díaz, que prové de Xile. En aquests casos, les criatures tenen un paper molt important en el desenvolupament familiar, i, malgrat no els tocava assumir-ho a aquesta edat, comencen a relacionar-se amb diversos tràmits administratius.

Buscà destaca que "molts infants necessiten el reforç escolar perquè a casa potser no entenen l'idioma", o tenen altres problemes per poder ajudar els seus fills acadèmicament. Per tant, creu, la solució no és assenyalar, com va fer el govern català atribuïnt, sense fonament, els mals resultats dels informes PISA a la presència d'alumnat migrat, sinó proporcionar eines, enfrontar la problemàtica d'arrel i no buscar culpables. Educadores com ell els aporten un ambient d'aprenentatge agradable per rebre un reforç escolar personalitzat.

Com la de Mónica Díaz, diverses famílies han optat per l'escoleta des d'inici de curs. De fet, des que va donar el tret de sortida l'octubre de 2023, el nombre de joves que hi assisteixen ha anat augmentant, i actualment compta amb més de quinze

alumnes. Tot i tenir una curta vida, el col·lectiu educador té molt clars els seus objectius. Els van voler marcar des de l'inici per poder executar de la millor manera una formació eficaç i amb potencial transformador. Per aquest motiu, deixa clar que no s'enquadra en cap partit polític, ni té la intenció de fer-ho, perquè seria formar part del sistema i caure en el "cretinisme polític", terme que exposa Àxel Altadill a la revista *Horitzó Socialista*, i que es basa a acceptar que és gairebé impossible aconseguir canvis des de la naturalesa de les institucions.

DEIXAR ANAR PER AGAFAR MÉS FORÇA

Tampoc vol canviar les rajoles gastades de color de perla, ni les cadires de plàstic i fusta, ni els colors, ni les pissarres, ni les emprenyamentes per veure qui ha fet trampes jugant, ni les pancartes en contra de la privatització, en espectadores d'una nova educació alternativa. Des de l'escoleta es creu fermament que "l'educació alternativa és una falsa alternativa", teoria que defensa l'activista Ani Pérez, perquè no és emancipadora i naturalitza la societat de classes. A més, en moltes ocasions esdevé un espai elitista. En aquesta mateixa línia, el nucli educador opina que no poden menysprear les limitacions reals de l'educació estatal perquè, sense comprendre contra què es lluita, mai es podrà superar. Aquest rebuig sorgeix des de la distància que vol prendre l'escoleta amb aquests mètodes i maneres. Algunes de les educadores no provenen de l'anomenada "altra educació", però sí que han format part d'agrupaments escoltes o esplais, en què assegurin que s'han sentit limitades, ►

En el futur, el projecte es planteja tenir activa una línia per a infants de més edat, però de moment, les seves impulsores valoren que no tenen prou energia per fer-ho

Participants de l'escoleta, amb dues educadores, jugant a bàsquet al carrer

► a causa de la dificultat per generar espais de transformació. Així doncs, la proposta és ferma i té ganes de créixer. Les qui se n'encarreguen saben d'on venen, on són i cap on volen anar. Són conscients de la poca experiència que tenen i comprenen la seva tasca com una primera passa.

Des que el projecte va arrencar, les impulsores van veure que la situació i l'entorn dels infants de l'escoleta era diferent de la seva. "S'ha d'anar amb compte a l'hora de tractar segons quins temes, perquè és la seva realitat", rebla un dels educadors. Per aquest motiu, un dels objectius primordials del projecte és generar un relleu generacional, de manera que els mateixos beneficiats de l'escoleta, els nens i nenes que ara hi van, prenguin partit i facin seva la iniciativa. "Si un jove que ve aquí pot dirigir l'escoleta, vol dir que ha après molt i pot fer d'educador. Això és la transformació, i no que vinguin, rebin unes coses, marxin a casa i el sistema segueixi com està", planteja Buscà.

Tot i això, no és un repte senzill. I encara menys sense tenir activa una línia per a infants de més edat, una altra motivació de futur per al projecte. De moment, les que en formen part no se senten amb energia per gestionar situacions d'adolescència, però saben que és imprescindible ampliar el rang d'edat. Aconseguir-ho voldria dir que l'Escoleta Popular ha tingut un efecte positiu en l'entorn on s'ubica, entre els barris de Cerdanyola i el Pla d'en Boet. Arribat el moment, asseguren, se'n desmarcarien, sempre disposades a donar un cop de mà si fa falta, i deixarien volar lliurement el que han començat a construir. És una manera d'heretar la lluita de classes i de confirmar la pinya que tenen intenció de crear entre "persones que viuen una realitat similar". Creuen que passar el testimoni agilitzaria la cursa en contra del capitalisme i el sistema, i buida-

ria d'inacció política a individus als quals l'estament educatiu convencional hauria dotat d'eines, sobretot, per introduir-se al mercat laboral.

ENCERTAR A CISTELLA

La línia imaginària generada al terra de sorra a partir de dos quadrats de fusta, manté l'ordre d'una cua ordenada i caòtica. Dins la xarxa negra d'una cistella de bàsquet entren pilotes inflades i desinflades, algunes de color vermell viu protegides per les teranyines de Spiderman i d'altres grogues com la mel. Ara li toca a l'Eric, ara a la Fanta, ara a la Fatu... L'equip educador de l'Escoleta recorda que reconduïxen un KO que es torna permisiu per deixar jugar a tothom. Els somriures i els intents infinits d'encistellar, d'unes i altres, demostren les ganes que tenen els infants de tornar a l'escoleta cada dijous. L'aire del parc és, en aquesta ocasió, acaronador i agradable, no com quan es van veure obligades a deixar La Teixidora i improvisar. Ara, tenen un espai on poder-se resguardar sempre que vulguin. Plogui, bufi el vent, faci fred o calor. A la filera es parla àrab, castellà i, sobretot català, idioma en què duen a terme les sessions. Ara bé, les expressions d'impuls no es poden practicar, sinó que surten de l'ànima, de l'arrel d'una mateixa. D'aquesta arrel és d'on neix la incomprensió, la culpa o la ràbia, que Pili té clar "que s'ha de convertir en ràbia emancipadora".

S'ha acabat el joc. Ara tornen a començar. Aquest cop, la Pilar, l'Oriol, en Xavi o la Belén són les primeres a llençar a cistella abans de prendre relleu i que ho facin les següents. Prèviament, hauran de fer un, dos o tres punts, segurament fer aigües i tornar-ho a provar. D'aquesta manera, a Mataró, es podrà fer una esmaixada que obri camí a un futur més prometedor. ●

Publicitat

Digitalització amb sobirania tecnològica
SomNúvol.coop
 Som cooperativa
 Som tecnològica
 Som programari lliure
 hola@somnuvol.coop

Assegurem compromís

 arc 40 anys cooperant per transformar
 www.arc.coop

una altra economia és necessària
 una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57
 serveis financers ètics i solidaris
 www.coop57.coop

LA DESKOMUNAL

 Menú del dia de dilluns a divendres de 13:00 h a 15:30 h
 Reserves a 93 119 06 92
 ladeskomunal.coop

ger ENTITAT CULTURAL I ESPORTIVA
 C/ del Pi 25. Ribes (Garraf), Països Catalans
 08810. Tlf: 93 896 12 00. ger@mesvilaweb.com
 ...aquest estiu posem la directa amb la nova web
 www.entitatger.cat

LA CIUTAT INVISIBLE
 LLIBRERIA CRÍTICA DE BARRI
 CATÀLEG DE ROBA
 ESTUDIS COOPERATIUS I COMUNALS
 GESTORIA I ASSESSORAMENT ECONOMIES FEMINISTES
 Riera d'Escuder, 38 (08028) · 932 989 947 · invisible.coop

DEIXA'T MIRAR ANUNCIA'T A LA DIRECTA!

 150.000 visites úniques mensuals al web
 Més de 3.500 subscriptores
 publicitat@directa.cat

KAMILOSETAS MUSKARIA

 distribuïdora llibertària
 www.nodo50.org/kamilosetas
 kamilosetas@nodo50.org

La Directa utilitza els serveis de
foli verd gràfiques
 foliverd.net
 foli@foliverd.net
 C. de la Llibertat 44, Gràcia, 08012 Barcelona

Benvingudes a la comunitat del llibre crític

 Fes-te sòcia de la llibreria crítica La Repartidora des de 50€/curs
 Descomptes · Llibres gratis · Assemblea anual de sòcies
 C/Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix Benimacllet - València
 960 83 56 13 - larepartidora.org

Collectiu Ronda
 Defensem tots els teus drets
 www.cronda.coop
 T. 932682199

Espècies globalitzades

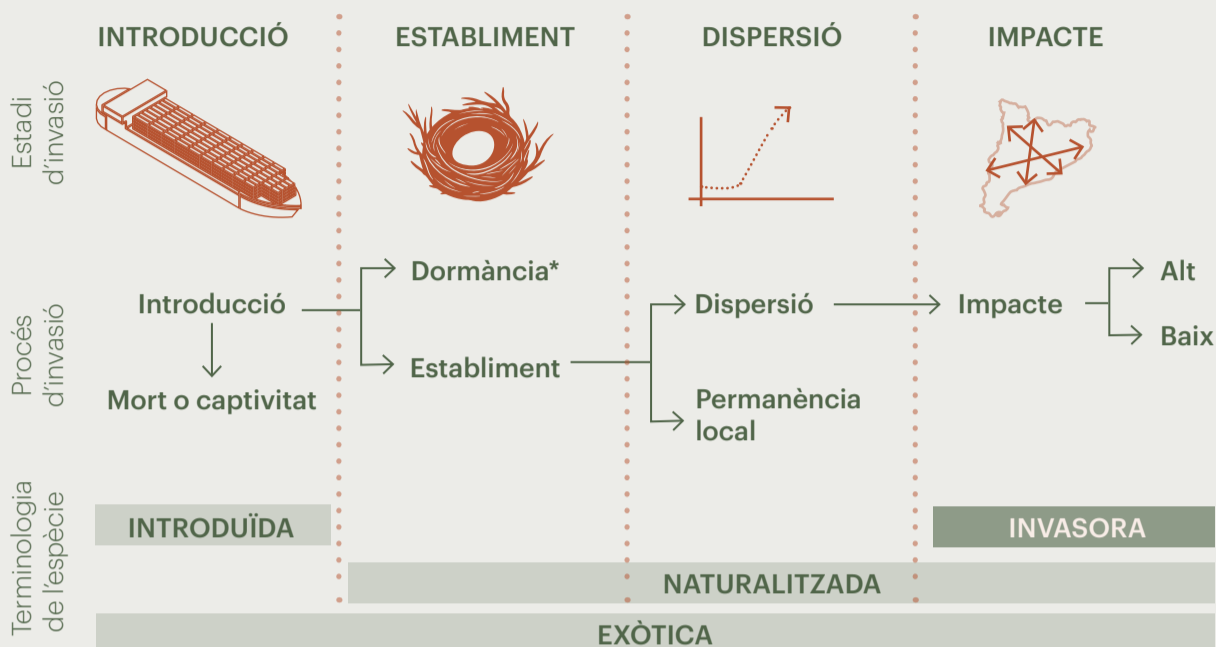
TEXT: **LAURA ESPASA BESALÚ** BIÒLOGA
I MEMBRE DEL COL·LECTIU CONCIÈNCIAS
BARCELONA, **MARC RIUS VILADOMIU**
DOCTOR EN BIOLOGIA
INFOGRAFIA: **GERARD CASADEVALL**

Una espècie no es considera invasora per la seva naturalesa biològica, sinó que ho esdevé per dos motius principals. En primer lloc, pel transport causat per les activitats humanes i, segon, per la interacció amb les espècies de l'ecosistema on ha estat introduïda de forma deliberada o accidental.

La translocació d'espècies de manera artificial acostuma a diferir molt en resultats dels processos naturals de dispersió, tant en la seva rapidesa com per la manera en què els mecanismes ecològics i evolutius hi operen. Aquestes espècies es poden trobar en el nou ecosistema sense competidores ni carència de recursos que les limitin, així com amb absència de depredadors naturals. Eventualment, poden reproduir-se, acaparar espai i recursos, desplaçar les poblacions d'espècies locals i, finalment, provocar extincions entre aquestes darreres i desequilibris en l'ecosistema que facin disminuir-ne la complexitat i la biodiversitat.

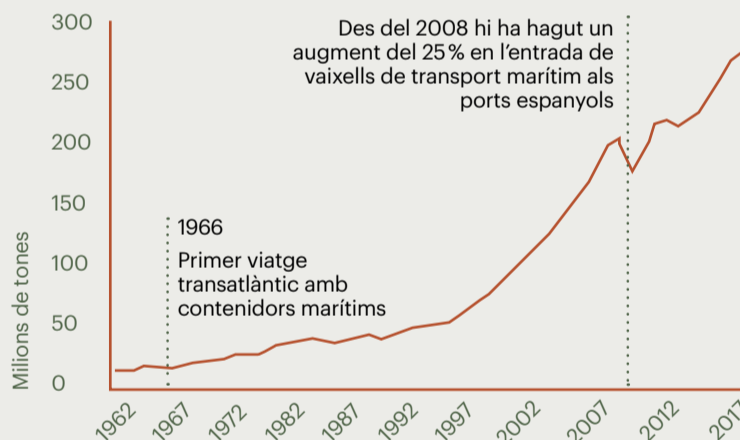
L'increment d'aquest fenomen ha anat en paral·lel a la història de les migracions humanes i podríem dir que, com és habitual en els processos biològics, es podria considerar sostenible si la seva intensitat i velocitat permetés l'acció de mecanismes de regulació i restabliment d'equilibris ecològics que afavoreixen la incorporació (naturalització) de les noves espècies o la seva desaparició per no ser capaces d'adaptar-se. La globalització econòmica que va esclatar als anys noranta, ha marcat un punt d'inflexió que ha fet traspasar aquest llindar de l'equilibri ecològic. Una de les seves derivades més evidents ha estat la liberalització dels mercats internacionals i, en conseqüència, l'augment a escala mundial del transport de mercaderies, especialment el marítim. Aquest darrer és, segons un informe de l'ONU, el responsable del moviment de més del 80% de les exportacions comercials i el seu creixement ha estat sempre positiu des dels inicis. Al mateix temps, les dades de seguiment biològic apunten que l'augment del transport de mercaderies i persones, conjuntament amb el canvi climàtic i l'artificialització del paisatge, han accelerat el ritme d'introducció d'espècies exòtiques. Aquesta transformació ha disparat, per una banda, la probabilitat que esdevinguin invasores i, per l'altra, la despesa econòmica relacionada amb la mitigació de l'impacte. L'obertura de la capsula de Pandora del mercat global, ens ha portat a la tempesta perfecta. Un argument més per viure i consumir localment.

EVOLUCIÓ D'UNA ESPÈCIE INTRODUÏDA

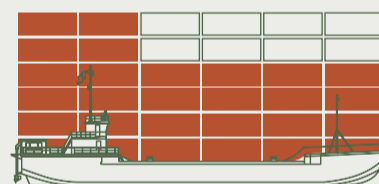
*Estat d'una planta o d'un òrgan vegetal, l'activitat fisiològica del qual s'alenteix al mínim temporalment.

TRANSPORT MARÍTIM GLOBAL I INTRODUCCIÓ D'ESPÈCIES A CATALUNYA

Font: OLTE, ports de l'Estat.

EL 80% DEL COMERÇ VIATJA PER MAR

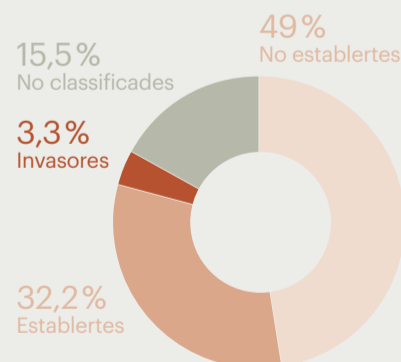

Font: OMI (Organització Marítima Internacional, ONU).

■ Tàxons inclosos en la base de dades EXOCAT (Catalunya)
Tàxon: grup d'organismes d'una espècie o subespècie.

Font: Exocat.

La recerca científica ha permès classificar amb precisió l'estat de la majoria d'espècies introduïdes en els darrers deu anys.

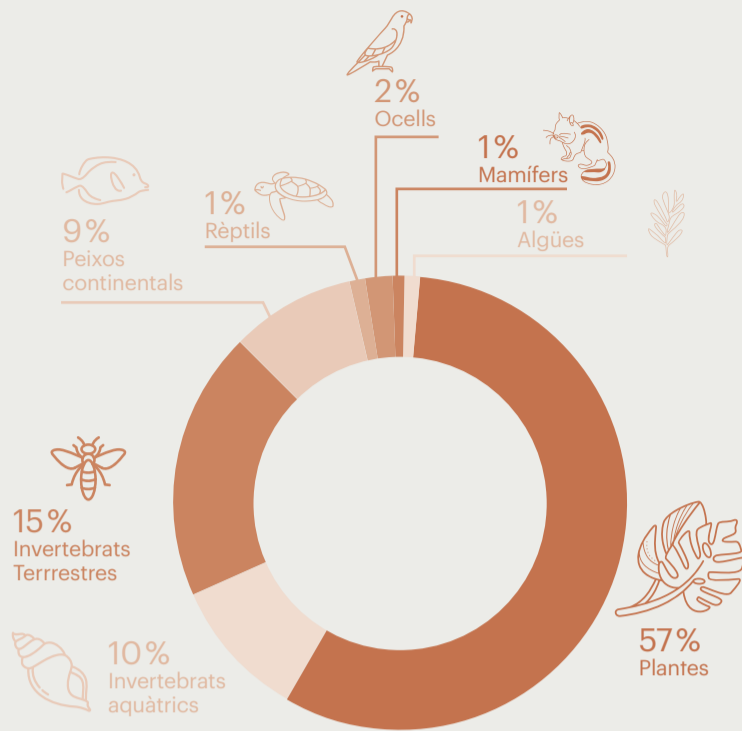
PER SABER-NE MÉS:

CREAF | Les espècies exòtiques a Catalunya. 12 anys del projecte EXOCAT | Departament d'Acció Climàtica i Agenda Rural de la Generalitat de Catalunya (2021).

Pyšek et al | Scientists' warning on invasive alien species | *Biological Reviews*, 95(6), 1511 (2020).

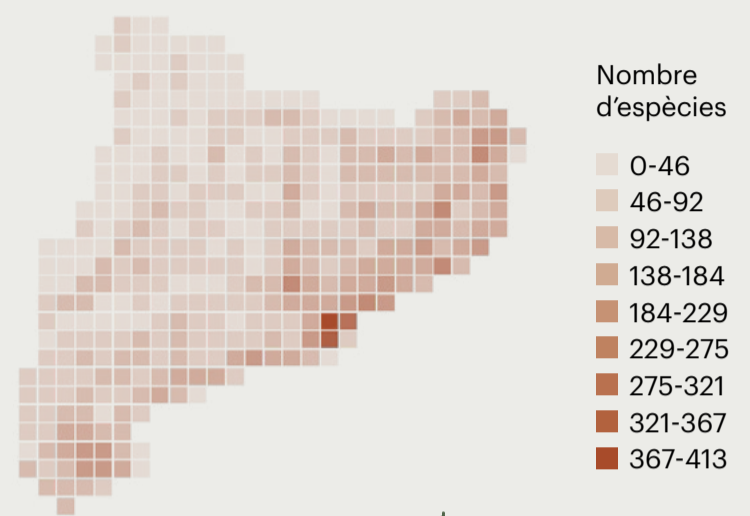
TIPOLOGIA D'ESPÈCIES INVASORES

La majoria són vegetals que han estat introduïts en gran part com a plantes ornamentals, o com a contaminants en llavors en transport de gra i llana.

RIQUESA D'ESPÈCIES EXÒTIQUES (CATALUNYA, 2021)

El clima suau, la disponibilitat de recursos en terres agrícoles (aigua i nutrients) i un paisatge humanitzat afavoreixen l'expansió d'aquestes espècies en el litoral i prelitoral més rural i en les grans àrees metropolitanes, que són també les principals zones en què s'introdueixen.

ESPÈCIES INTRODUÏDES PEL TRANSPORT MARÍTIM

FORMIGA BOJA (*Paratrechina longicornis*)

És una formiga amb unes antenes molt llargues i moviments molt ràpids i erràtics.

ORIGEN: Àfrica tropical.

Desplaça altres espècies de formigues nadiues i invertebrats. Causa plagues en edificis i infraestructures. Pot ser considerada una plaga agrícola.

2018 - Primers exemplars estudiats, al port de Barcelona.

CAVIAR VERD (*Caulerpa racemosa*)

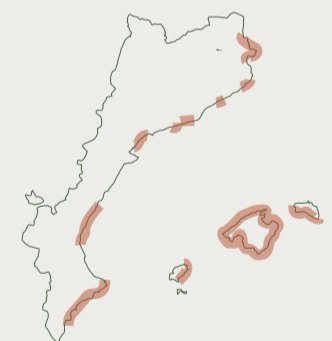
És una alga verda i petita amb estolons reptants dels quals surten arrels falses que es fixen al substrat.

ORIGEN: Sud-oest australià i mar Roig.

Desplaça espècies autòctones de praderies marines (com la posidònia). Produeix substàncies tòxiques per altres espècies. Obstrueix els estris de pesca.

1999 - Primers exemplars estudiats, al port de Palma. A les Illes és on té més expansió.

MORRUT ROIG DE LES PALMERES (*Rhynchophorus ferrugineus*)

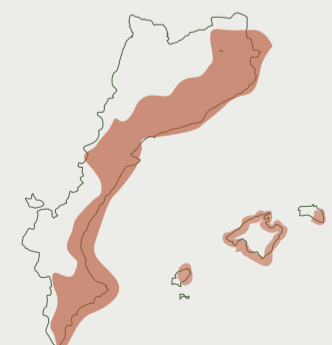
Escarabat que fa tot el cicle vital i la metamorfosi a les palmeres en què parasita. Les larves són les que s'alimenten i perforen el tronc de l'arbre.

ORIGEN: Zones tropicals del sud-est asiàtic.

Afecta greument les palmeres de jardineria i les autòctones, fins a causar-los la mort.

A la dècada del 1990 va entrar a Europa.

Aquest article és fruit del treball col·lectiu de científiques de l'àmbit de la biologia, l'ecologia, la química i la història de la ciència.

Repensar l'habitatge des de la suficiència energètica

El de la construcció és el sector econòmic que consumeix més recursos. Cal definir polítiques basades en el millor aprofitament del parc ja existent i en un equilibri entre sostenibilitat i confort

TEXT: **LUCA VOLPI**

ARQUITECTE SOCI DE LA COOPERATIVA SOCIETAT ORGÀNICA

IL·LUSTRACIÓ: **ALBA POCURULL**

En el sector de la construcció i de la planificació urbana i del territori ens estem enfrontant a un repte de primera magnitud: com aconseguir condicions d'habitatge dignes per a totes les persones i al mateix temps reduir el nostre impacte en el planeta. Això implica, en particular, reduir significativament les emissions, així com el consum de recursos que genera. I aquest repte no és banal, sobretot si tenim en compte que l'edificació és el sector amb més consum de materials. Li correspon el 50 % del total de l'activitat productiva de la Unió Europea i és el que produeix més emissions de CO₂ (el 35 % a EU). Reduir aquests impactes és urgent en un moment de crisi climàtica global, però, a més, cal fer-ho mantenint unes condicions d'habitabilitat adequades, que puguin satisfer el dret a un habitatge digne.

Així i tot, aquest sector continua lluny d'una idea de planificació urbana i de la creació d'habitatge accessibles enfocades a la reducció d'impactes i garanties d'un conjunt de drets bàsics. Ben al contrari, es manté dominat per grans interessos especulatiu que generen edificis de mala qualitat i amb un elevat consum de recursos naturals i de sòl. En tot

el territori de l'Estat espanyol, la major part de les inversions en edificació durant el període de creixement econòmic fort i perllongat (entre 1995 i 2007), han estat més orientades a obtenir plusvàlues que a produir béns i serveis associats a la qualitat de vida de la població. Aquesta expansió ha estat pràcticament desvinculada de les necessitats socials d'allotjament i de les variables demogràfiques, i ha deixat desatesa la demanda real de llars on viure.

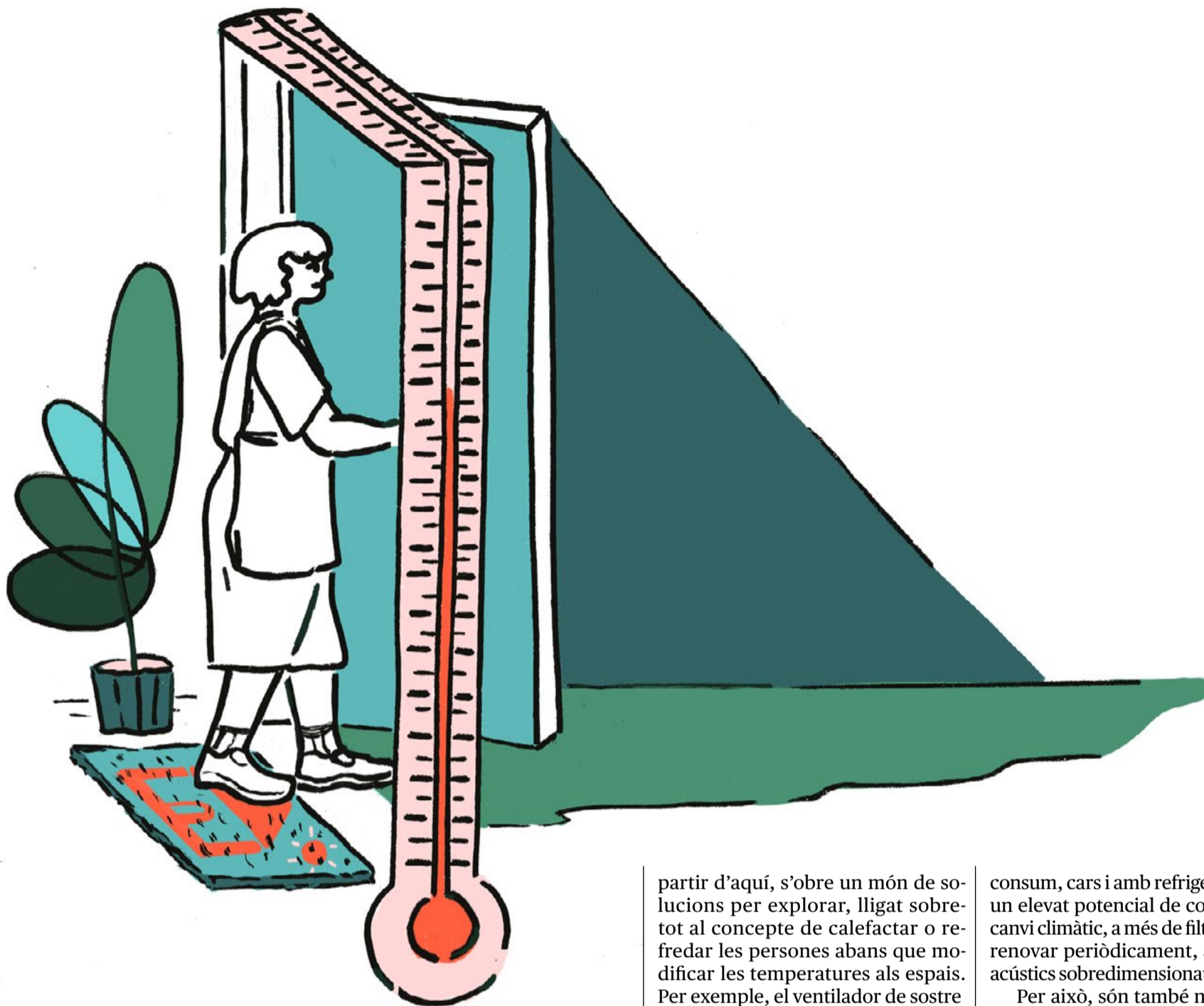
Tot i la sobreproducció enorme d'habitatges i el consum de sòl, s'ha deixat al descobert una diferència significativa entre l'oferta i la demanda social, i l'accés a habitatges assequibles ha esdevingut cada cop més difícil. Entre els factors que motiven aquesta situació hi ha la consideració de l'habitatge com un producte d'especulació financera, la manca de disponibilitat d'habitatges públics a preus moderats, l'existència d'un nombre considerable d'habitatges buits o utilitzats per a finalitats turístiques i la concentració de l'oferta immobiliària en segments residencials rendibles com els habitatges de lloguer lliure, secundaris o turístics.

Per assolir la sostenibilitat al sector i a la vegada cobrir la demanda social d'habitatge, és imperatiu rede-

finir els paradigmes existents. Això implica qüestionar alguns dogmes dominants, entre ells, la idea que un model basat només en l'eficiència, les renovables i la digitalització possibilitaria la necessària transició ecològica, sense tenir en compte la suficiència.

A partir de la crisi energètica del 1973, a Europa s'han implementat nombroses polítiques d'eficiència energètica als habitatges. Així i tot, el consum global ha anat augmentant. I és així perquè moltes polítiques d'eficiència energètica han orientat i promogut tecnologies eficients (estàndards d'electrodomèstics, estàndards d'eficiència energètica dels edificis o nivells d'aïllament prescriptius), que no sempre garanteixen l'estalvi energètic si no van acompanyades d'una educació orientada a la reducció dels consums. Això ocorre, per exemple, quan comprem electrodomèstics més eficients que els anteriors, però molt més grans, i cada vegada tenim més aparells que no responen a necessitats reals (l'espremedora, la batedora americana, la fregidora elèctrica...) o nous productes tecnològics que se sumen als ja existents.

La realitat és que algunes polítiques poden haver incentivat fins i tot un consum de materials i d'energia més gran del necessari, com és el cas

del desplegament de subvencions per a l'expansió dels cotxes elèctrics sense discriminar entre mides i potències, o en la substitució dels enllumenats públics, que comporten moltes vegades un increment de punts de llum i hores d'encesa respecte a les tecnologies menys eficients que substitueixen. Aquestes polítiques, doncs, no han conduït a una reducció global del consum, sinó més aviat a un increment, no només del consum energètic, sinó també dels materials.

Les polítiques han d'orientar-se tenint en compte el concepte de suficiència, que es refereix a tenir el necessari per satisfer les nostres necessitats, sense excessos ni mancances. Es tracta de trobar un equilibri entre el que realment necessitem per viure una vida plena i satisfactòria, sense consumir recursos de manera desproporcionada. La suficiència ens convida a reflexionar sobre les nostres aspiracions i valors i a qüestionar la cultura

del consumisme que promou l'acumulació constant de béns materials.

En termes generals, en el sector de l'habitatge, això implica deixar de construir nous edificis o comprar nous aparells, i fer servir millor el que ja tenim. Per exemple, el reial decret llei 14/2022, aprovat arran de l'agressió de Rússia a Ucraïna, va introduir unes mesures temporànies d'estalvi energètic com, per exemple, la prohibició d'escalfar espais d'ús públic per damunt dels 19°C a l'hivern, o refredar-los per sota de 27°C a l'estiu. Aquesta és clarament una política amb visió de suficiència, amb un cost d'implementació nul i que produeix un estalvi energètic rellevant.

A les nostres llars podem fer el mateix: cada grau menys de temperatura mitjana d'un habitatge equival a reduir al voltant del 10% el consum d'energia de la calefacció. Regular les temperatures és un primer pas cap al decreixement. A

partir d'aquí, s'obre un món de solucions per explorar, lligat sobretot al concepte de calefactar o refredar les persones abans que modificar les temperatures als espais. Per exemple, el ventilador de sostre és una solució molt senzilla per refrescar persones sense haver d'intervenir sobre la temperatura d'un espai amb tecnologies complexes i contaminants.

A les fredes nits de la meua infància a Àustria, m'escalfava un termòfor sota les mantes: l'inventor d'aquest aparell va patentar, en realitat, una solució que ja feia centenars d'anys que existia. No és res més que una bossa d'aigua calenta mantinguda en contacte amb el cos. Mantenir aquesta pràctica podria ajudar a estalviar una gran quantitat d'energia i diners sense sacrificar el confort tèrmic. Hi ha nombroses solucions amb la mateixa filosofia que podem aplicar per reduir consums, per exemple, al web Solar.lowtechmagazine.

Tanmateix, evidentment, la majoria de problemes no es poden respondre només des de l'habitatge. Una ciutat amb soroll constant i aire contaminat no permet ventilar de manera natural els espais i requereix instal·lar de sistemes de ventilació mecànica i aire condicionat d'elevat

consum, cars i amb refrigerants amb un elevat potencial de contribuir al canvi climàtic, a més de filtres que cal renovar periòdicament, aïllaments acústics sobredimensionats, etcètera.

Per això, són també necessàries polítiques municipals -i, si s'escau, d'àmbits de competència superiors- per fer les ciutats més sanes, vivibles i amb un baix metabolisme. A més, calen polítiques que influeixin en el comportament i l'estil de vida de les persones i s'ha d'introduir el concepte de suficiència en el disseny futur de polítiques energètiques. Aquestes decisions orientades a la suficiència haurien de desanimar l'augment de l'ús d'energia a causa d'una varietat de factors, com ara l'augment de l'espai, l'augment dels nivells de confort més enllà del raonable, la construcció d'edificis nous, d'electrodomèstics, de cotxes més grans i de tots els equips que consumeixen energia.

Repensar el paper dels nostres habitatges en el context del decreixement no sols implica adoptar mesures d'eficiència energètica i sostenibilitat, sinó també replantejar la nostra relació amb l'espai interior, exterior i els recursos. És l'hora de prioritzar la qualitat sobre la quantitat, la comunitat sobre l'individualisme i la simplicitat sobre l'opulència. ●

Desemmascarar la síndrome de la impostora

Em trobo davant tot un repte. Escriure articles em situa de forma intensa fora de la meua àrea de confort. No és una cosa que faci habitualment i, per tant, a part de no sentir-m'hi còmoda, reconec que també em sento poc capacitada per fer-ho. Així que, tot i que soni a clixé, començo aquest article sobre la síndrome de la impostora amb el meu propi sentiment d'impostora en ple funcionament.

La síndrome de la impostora té a veure, en termes generals, amb una percepció interna esbiaixada de no estar a l'altura del que s'espera d'una mateixa en un determinat àmbit de la vida (laboral, social, afectiu...). I, per tant, en la por que el *frau* que es representa en un context concret sigui descobert. En termes generals, diríem que la seva dinàmica està molt vinculada a un nivell d'autoexigència i perfecció molt alta, com un mecanisme de suplir aquesta sensació de "no ser suficient".

El terme *síndrome de la impostora* va ser encunyat per les psicòlogues nord-americanes Pauline Rose Clance i Suzanne Imes l'any 1978. Com passa sovint, no és que el fenomen aparegués en aquell moment, sinó que van tenir la lucidesa de posar nom a una dinàmica social que encara no estava identificada com a tal.

El fet de donar nom a fenòmens percebuts d'entrada dins de l'àmbit psicològic pot generar cert rebuig per por d'etiquetar o encasellar la complexitat humana. Lluny d'aquesta intenció, des de la perspectiva social, nomenar-ho pot facilitar el fet de posar llum a dinàmiques o comportaments que van molt més enllà de la psicologia individual de les persones. I, per tant, sortir de la mirada limitant de pensar que el que ens passa

L'angoixa per no estar a l'altura del que s'espera d'una afecta moltes persones socialitzades com a dones i ve determinada per dinàmiques patriarcals i altres desigualtats socials

com a persones és exclusivament una responsabilitat individual.

Des d'aquesta lògica, quan parlem de la síndrome de la impostora, ens referim, bàsicament, a un fenomen que és resultat, en part, de les dinàmiques de desigualtat social, determinat pel que es valora socialment i per com el fet de sentir que corresponem més o menys a uns estàndards reconeguts condiciona la nostra experiència. Per tant, podríem dir que tots aquells col·lectius que formem part de les perifèries socials per raó de gènere, raça, orientació del desig, classe o capacitat, podem patir més i de forma més intensa el sentiment d'impostura.

En aquest sentit, créixer en un món patriarcal disposa les persones socialitzades com a dones a ocupar uns determinats llocs dins l'imaginari social, de forma desigual en relació amb els homes. Això és així des del punt de vista objectiu: encara avui dia la realitat ens parla de les enormes desigualtats entre homes i dones en molts àmbits de la vida (salari, sostres de vidre, distribució de les tasques domèstiques, conciliacions, violència masclista...). Alhora, també des del punt de vista de la subjectivitat i de l'imaginari col·lectiu se'ns diferencia en relació amb què podem o no podem fer. I aquí, més enllà de les ideologies que ens acompanyin, aquesta percepció interna ens condiciona la major part del temps de forma absolutament inconscient.

És casualitat que un percentatge molt alt de dones amb rols de lideratge convisquin amb la sensació interna de no estar mai prou preparades o a l'altura? Contundentment, no. La nostra manera d'estar al món està clarament afectada pel que socialment se'ns ha dit que som. Hem cres-

cut integrant de forma conscient i inconscient missatges que defineixen quin és el nostre rol i de quina manera l'hem de jugar. Afortunadament, això no és determinista. Però sí que és important ser conscients que té un pes en la nostra identitat, sobretot perquè aquesta consciència és el que ens ha de permetre sortir de lògiques culpabilitzadores quan ens veiem patint de la síndrome de la impostora. No, no és un problema d'autoestima per com ets o et veus, sinó que és resultat d'un fenomen estructural.

Ara bé, què ens pot ajudar a transformar aquesta dinàmica? Lluny de voler caure en un determinisme desesperançador, aquí van algunes reflexions amb mirada feminista que ens poden ajudar a revertir-ho.

Sabem per experiència històrica que sortir de la visió individual i aïllada del que ens passa i dotar-ho de mirada col·lectiva és una eina molt potent de transformació. Trencar la mirada individual del problema i entendre que el que ens passa no és resultat de la psicologia individual sinó d'una dinàmica social. Compartir, socialitzar les nostres experiències d'impostura amb altres, visibilitzar-ho com a fenomen social, parlar-ne obertament... ens dona comprensió, perspectiva i força.

En aquest sentit, entendre quin és el sistema de creences que opera en cada una de nosaltres quan el sentiment d'impostura apareix ens ajudarà a anar desgranant i qüestionant la seva validesa. En quines situacions sorgeix? Quins són els missatges que ens diem i com ens els diem? Identificar la nostra impostura interna ens ajudarà a agafar distància i poder-hi dialogar.

Un altre dels mecanismes que articula la síndrome de la impostora

és un nivell d'autoexigència molt elevat que sovint va acompanyat d'una angoixa per "arribar a tot i de manera perfecta". L'exigència funciona com un motor que intenta compensar aquesta percepció de no ser suficient: "Només ho podré aconseguir si m'esforço per sobre de les me-

Això, en part, vol dir sortir de la mirada crítica, socialment sobrerrepresentada, per obrir-nos també a la celebració i les estimes. Poder celebrar els èxits i escoltar plenament els elogis en lloc de justificar-los com a fruit de l'atzar o la sort. Connectar i donar espai a les nostres habilitats

Per què equivocar-se està tan penalitzat? Com volem donar la benvinguda a l'aprenentatge si no ens donem permís d'equivocar-nos?

ves capacitats". En aquesta direcció, equivocar-se és com una confirmació de no "estar a l'altura" de la suposada expectativa externa.

Revisar les exigències internes i la relació amb l'error és un pas necessari per trencar la dinàmica de "no ser prou". D'entrada, ens podríem preguntar: què passaria si, en efecte, no poguéssim amb tot? Sota quin mandat social estem funcionant que no dona espai a les limitacions humanes i a la vulnerabilitat? Per què equivocar-se està tan penalitzat? Com volem donar la benvinguda a l'aprenentatge si no ens donem permís d'equivocar-nos?

Qüestionar aquestes creences i dotar-les d'un nou significat és, més enllà d'un exercici de treball personal, una manera de fer activisme polític.

D'altra banda, el sentiment d'impostura ens porta, com ja hem dit, a veure'ns de forma esbiaixada. Per tant, aprendre a mirar-nos ajustadament implica també aprendre a reconèixer-nos d'una manera més completa, en les pròpies limitacions així com en les nostres fortaleses.

i els talents que ens fan úniques com una manera de donar suport a la meva pròpia autenticitat.

Ara que ja estem arribant al final, i tornant a la meva pròpia experiència, noto el sobreesforç que m'ha suposat escriure aquest article, fruit en part, de la meva mateixa exigència així com de les limitacions en aquest medi menys conegut. M'agrada haver acceptat el repte, em sento satisfeta d'haver-me donat el permís de fer "d'articulista" sense saber-me experta i acceptant el lloc des d'on ho he fet. Gràcies per l'oportunitat, ha estat un bonic aprenentatge. ●

TEXT: **NÚRIA DANÉS DARNELL**
FACILITADORA ORGANITZACIONAL
I FORMADORA DE FIL A L'AGULLA

IL·LUSTRACIÓ: **ÀNGELA RODRÍGUEZ**

“En un món globalitzat, la mutilació genital no pot ser un problema africà”

Bisharo Ali Hussein (Kènia, 1990), forma part de Young Women Global Mediators, una iniciativa amb base a Nairobi que treballa en el camp de la mediació. Prové d'una comunitat on les dones no tenen dret a la participació social i un 98% d'elles pateix la mutilació genital. Experta en polítiques, gènere i migracions. Ara actua per superar aquestes violències

TEXT: **MARIANA CANTERO**

FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

“Les dones estem impulsant el desenvolupament al país, tot i que som les més afectades pels conflictes, el canvi climàtic i les pràctiques culturals nocives. Fem molta feina no remunerada, feina no reconeguda. Amb tots aquests reptes, ens hem esforçat i hem fet grans coses per a la comunitat. El potencial de les dones pot transformar la realitat social a Àfrica”, assegura, d'entrada, l'activista Bisharo Ali Hussein, que ha estat de visita fa poc a Barcelona. Malgrat que les dones no ocupen espais de poder formals a Àfrica, remarca que són les responsables de bona part de la producció agrícola, aporten la perspectiva de gènere i funcionen com a “consultores” quan els seus marits han de prendre una decisió que afecta la comunitat.

“La gent tampoc ho veu, però les dones tenim molt poder a la nostra societat, un poder invisible -assenyala l'activista-. A la comunitat on treballa tenim molts problemes de violència entre diferents comunitats, i homes al capdavant liderant les mediacions. Però, saps què? Tots ells acudeixen a les seves dones, per parlar amb elles. I les de la meua comunitat també estan orientades als negocis. Són elles les que treballen a les botigues, als carrers, per portar

“A Gàmbia, els líders religiosos diuen que no practicar la mutilació seria caure en la influència de la ideologia occidental, com si fos una forma de colonialisme, però els drets humans no són qüestió d'Orient o Occident”

menjar a la comunitat. Amb aquest petit poder econòmic i els diners que duen a la família poden prendre petites decisions. Són coses que es fan de portes endins”. “Durant generacions hem comprovat que les dones no són vistes com a bones mediadores -apunta Ali Hussein-. Però això no és cert. Quan mediem, som capaces de mirar les coses d'una altra manera i tenim empatia”, remarca, alhora que destaca que són les més afectades pel canvi climàtic, les migracions i els conflictes.

Malgrat que el canvi es cou a foc lent, Ali Hussein reconeix que s'han de modificar les estructures socials, les legislacions i les polítiques per visibilitzar el poder de les dones. Encara hi ha desigualtats importants i en molts entorns són considerades ciutadanes de segona classe. “Com a activistes, estem lluitant perquè puguem tenir aquests espais. Jo mateixa, per exemple, quan vaig començar a parlar contra la mutilació genital femenina (MGF), contra les pràctiques culturals nocives i el matrimoni forçat, molts líders religiosos de la comunitat s'hi van oposar -explica-. Em van dir: ‘Aquesta és la nostra comunitat, sabem com fer les coses, hauries de parar. Qui ets tu per dir-nos què hem de fer?’. Van anar a la meua família i als meus pares i els van dir que em diguessin que m'aturés perquè era perillós per a mi i per a ells. Moltes noies i dones, davant d'això, s'aturen. Però no vaig parar, vaig continuar perquè sentia que si no continuava demanant aquests espais, ningú no me'ls donaria”, explica.

Al continent africà, com a tot arreu, el patriarcat està als mitjans, és al carrer i és una institució falcada al sistema de justícia. I els feminismes? “De vegades no volen dir-ne feminisme, ho anomenen d'una altra manera. Poden ser els drets de les dones, pot ser l'educació de les noies... La gent té por d'anomenar-se feminista per les conseqüències que això pot tenir. Però cada vegada estem més educades, més conscienciades. Estem alçant la veu contra l'opressió del patriarcat, contra l'opressió del poder, canviant l' statu quo”.

Bisharo Ali Hussein és jove i forta i vol deixar clar que aquesta també és una característica de la resta de dones del continent. Les africanes han demostrat resiliència en molts aspectes i en qualsevol condició -explica-, per exemple, en casos de desplaçaments, les afectacions per

la crisi climàtica, les sequeres, les inundacions i la violència. “Les dones som les persones més afectades, però sobrevivim. Com jo hi vaig sobreviure. Vaig passar per la mutilació genital quan tenia 7 anys. Si tenim en compte totes aquestes coses, com no podem vèncer l'opressió? Només cal continuar lluitant i reivindicant els nostres espais”.

Com Bisharo, moltes dones africanes han estat sotmeses a una mutilació genital. “És una pràctica bàrbara, un maltractament infantil, mitjançant la qual les dones som controlades sexualment. Ara hi ha més de 28 països on es practica, gairebé 230 milions de noies afectades. N'hi ha que han mort, algunes tenen problemes de fertilitat, problemes psicològics... A la meua comunitat, a Somàlia, gairebé el 98% de les dones i nenes l'han patit. Gairebé tothom”, explica. Ella s'ha bolcat en treballar per aturar aquesta pràctica per mitjà de la conscienciació, tant a les comunitats directament afectades com a les que la consideren un problema aliè.

Ali Hussein creu, però, que no es pot abordar com un problema aïllat. “La MGF a Àfrica també té impacte a Europa. És un efecte dòmino: estem a un món globalitzat i no pots dir que són ‘problemes africans’. Per tant, hem d'afrontar-ho juntes”, creu. Tot i que alguns països tenen legislacions que busquen protegir les dones de la mutilació genital, pensa que el canvi ha de venir per la sensibilització de la població. “Pots fer lleis, però si la gent no canvia la manera de pensar, no ho aconseguirem. Es necessita temps per canviar, perquè la gent valora la seva cultura. A Gàmbia, els líders religiosos volen mantenir el dret a practicar-la. Diuen que no fer-ho suposaria caure en la influència de la ideologia occidental, com si fos colonialisme. Però, els drets humans no són una qüestió d'Orient o d'Occident. Les seves dones, les seves àvies, les seves germanes, n'estan afectades. Hem d'aturar aquest joc”. La manera d'acabar amb la MGF, segons aquesta activista, és conscienciar la població des de la base i fins al nivell superior de la política. “Tothom ha de treballar conjuntament. Però ha de ser un esforç col·laboratiu a escala global perquè és un problema global. És un problema mundial d'abús infantil. No podem aturar la migració. Llavors, no podem resoldre els problemes a escala local. Hem de treballar juntes, totes les dones, arreu del món”, rebla. ●

Carabasseta, d'aigua de maig repleta

TEXT: **JORDI GARCIA MIRAVET**

FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

Amb la primavera ben entrada i havent deixat definitivament enrere el fred i les possibles gelades, arriba el moment esperat de collir les primeres carabassetes. Aquesta verdura de la família de les cucurbitàcies, com el cogombre o el meló, anticipa l'arribada de l'estiu. La seua composició tan aquosa –està formada per aigua en un 95%– ens permet hidratar-nos en aquesta època de l'any.

La carabasseta, que és originària d'Amèrica, és una planta monoica, és a dir, que una mateixa planta conté flors mascle i femella. Pel que fa a les varietats, en destacarem dos: les més antigues, que són reptants i poden arribar a fer 10 metres (com la carabasseta d'Utiel), i les modernes, que tenen les fulles erectes.

Quant a les propietats, a més de l'alt contingut d'aigua, conté vitamina A i és digestiva, diürètica i laxant.

A més, com que reforça els capil·lars sanguinis, augmenta el rendiment cerebral i la concentració. Fins i tot és bona per a l'afonia si en fem un caldo, acompanyada de borraïna, perquè té la capacitat d'amollir les mucoses del coll.

A la cuina, la carabasseta és un aliment molt valorat. Es menja el fruit immadur i també les flors. Es pot cuinar de moltíssimes maneres: torrada, fregida, arrebossada, en crema, o fins i tot crua. Pot substituir els espaguetis en dietes en què es vol prescindir o disminuir la ingesta de gluten i, tallada a rodanxes molt fines i marinada amb vinagre, oli, all i julivert, també serveix com a substitut dels aladrocis en vinagre per a qui opte per una dieta vegana. Hi ha qui en menja tot l'any perquè la compra d'altres parts del món, però, sens dubte, el millor és esperar la calor i aprofitar la versatilitat d'aquesta beneïda hortalissa.

GENER | FEBRER | MARÇ | ABRIL | MAIG | **JUNY** | **JULIOL** | **AGOST** | **SETEMBRE** | **OCTUBRE** | **NOVEMBRE** | DESEMBRE

KOLOKYTHOKEFTEDES O BUNYOLS DE CARABASSETA

INGREDIENTS

- 2 carabassetes
- 1 creïlla
- 2 cebes
- 3 ous
- 200g de formatge feta
- 90g de farina
- Fulles de menta
- Sal
- Pebre negre
- Oli d'oliva

INSTRUCCIONS

1. Ratlleu les carabassetes i la creïlla, saleu la mescla, escorreu-la bé i poseu-la en un recipient net.
2. Afegiu-hi les cebes i la menta ben picades.
3. Bateu els ous i afegiu-los al recipient, juntament amb el formatge feta (desfet amb les mans), pebre negre, sal i farina.
4. Pasteu-ho amb les mans i feu-ne bunyols.
5. Fregiu els bunyols amb l'oli i, a continuació, deixeu-los reposar uns minuts.

LA MEVA REGLA, LES MEVES REGLES.

 ESTALVIO **CUIDO EL PLANETA** **EM CUIDO**

ACONSEGUEIX UN PRODUCTE MENSTRUAL REUTILITZABLE. DESCARREGA EL TEU CODI PERSONAL A L'APP DE "LA MEVA SALUT" I BESCANVIA'L A LA FARMÀCIA. ÉS GRATIS. **#LESMEVESREGLES**

Amb la col·laboració de:

 **Generalitat
de Catalunya**

**Per la igualtat,
sempre endavant**

FOTOGRAFIA: **KARIM KHOURROU**

Estret de Gibraltar, any 2022. Cada estiu, milers de famílies d'origen marroquí residents a diversos punts d'Europa recorren un llarg trajecte que travessa els Països Catalans i fins a Algesires per agafar un ferri i visitar les seves famílies en un país que moltes d'aquestes persones coneixen poc o gens. El viatge esdevé gairebé una mena de peregrinació i una metàfora de la llar com una idea difusa, difícil de situar en un punt concret o determinar si és un destí d'anada o de tornada.

El Senegal

Dues dones venen artesanía al carrers a Thiaroye Sur Mer, un poble costaner a prop de Dakar

DONA DE MIGRANT, L'ESPERA INVISIBLE

Moltes senegaleses viuen separades de les seves parelles que han marxat cap a Europa en cerca d'estabilitat econòmica i un futur millor. Com gestionen l'absència, la soledat i, ben sovint, la manca de notícies dels seus companys?

TEXT I FOTOGRAFIA:

HELENA CARDONA GARRIGA

DAKAR

La migració sud-sahariana a Europa és, fins avui, majoritàriament protagonitzada per homes. En temps recents, és més freqüent veure dones emigrar, però el més habitual encara és que siguin els homes els qui marxen a trobar noves oportunitats, amb el risc de perdre la vida en el camí. Aquesta migració masculina té uns efectes en les relacions de gènere al país d'origen, de les quals es parla poc. L'home marxa, però la seva dona s'hi queda, i a partir d'aquí s'enceten dinàmiques socials tan diverses com poc explorades.

Marème Niang-Ndiaye, professora del Departament de Geografia de la Universitat de Dakar, ha estudiat el fenomen dels matrimonis a distància entre persones que viuen al Senegal i a Barcelona, inclús també algun cas de dones que han deixat la família al Senegal. En la seva recerca destaquen dues conclusions. La primera és que la migració de l'home i de la dona no té el mateix significat social en el context senegalès. La segona és que tant si les elles es queden al Senegal com si marxen a Europa, l'entorn familiar i social que les envolta no les beneficia.

Durant un temps, abans de l'època de les barcasses o cayucos, era habitual que pares i mares encoratgessin els periples migratoris de molts nois senegalesos. Les tradicions socioculturals del país feien que aquests joves fossin cridats a ser el suport familiar. És a dir, a haver de portar diners a casa i ajudar els pares quan aquests ja són massa grans per treballar. Així, qui migrava i prosperava era l'enveja del barri que l'havia

vist créixer: tornava per construir una gran casa, es comprava un cotxe i portava regals per a tots els membres de la seva família. I, no menys important: tenia un munt de candidates per convertir-se en esposa. D'aquesta manera, la família del qui marxava s'assegurava que l'home mantingués les arrels al país i que anés tornant sovint, alhora que les famílies de les noies també aspiraven, per aquesta via, a un futur més pròsper. Era, doncs, una estratègia familiar acceptada socialment.

Amb la crisi mundial del 2008, Europa va començar a tancar les fronteres, i aconseguir un visat per entrar-hi va ser cada cop més difícil. Però en l'imaginari col·lectiu senegalès, la idea d'èxit continuava demanant arribar a *El Dorado* europeu. Amb poc temps, la migració clandestina es va convertir en un fenomen massiu i les arribades de cayucos a les costes europees van començar a preocupar les autoritats d'aquí i d'allà.

UNA DECISIÓ QUE S'AMAGA A LES DONES

Moustapha Diouf és un dels joves pescadors que l'any 2006 va embarcar-se en un cayuco sense dir res a la família per por que el fessin canviar d'opinió. Va deixar la seva dona i tres fills i, després de set dies a mar obert, va arribar a les Canàries. Van ser "set dies catastròfics" recorda. "Vaig marxar perquè pensava que trobaria feina i volia que els meus fills poguessin estudiar", explica. Abans i després d'ell, milers de joves han emprès aquest mateix viatge pensant que era el millor per ells i la seva família.

En alguns casos, com el de la dona de Diouf, les esposes no saben que el seu home ha marxat fins que no reben notícies seves des del lloc de destí. A vegades, el secret es guarda entre germans, o entre fills i pares. Altres cops és un secret de domini públic, perquè estalviar els diners que costa embarcar-se no es pot fer d'amagat ni d'un dia per l'altre.

La religió musulmana i la tradició wòlof marquen les relacions socials del país i és habitual que, en casar-se, les dones vagin a viure a la casa familiar de l'home, convivint així amb sogres i cunyades més joves. A més, la poligàmia és freqüent en l'Àfrica de l'oest -els actuals president i primer ministre del Senegal la practiquen- i és habitual que les famílies estiguin compostes per un home, les seves esposes i la descendència de totes elles. En aquests nuclis, l'home ►

En alguns casos, les esposes no s'assabenten que el seu marit ha marxat fins que en reben notícies des del destí, i sovint el secret es guarda entre els homes de la família

► té un poder preponderant, en detriment del de les dones. Però el fenomen de la migració altera l'estatu quo mantingut durant generacions.

El primer problema que es troba el matrimoni que viu separat és el de la reunificació familiar. Amb les polítiques migratòries vigents, obtenir un visat per reagrupar la família s'ha convertit en una odissea. A més, es considera que les oportunitats laborals per a les dones senegaleses a Europa són pitjors que les dels seus companys. Per tant, surt més a compte mantenir esposa i descendència al país d'origen, mentre els homes migrats comparteixen pis amb altres homes.

L'absència del cap de família té un impacte immediat en l'autonomia financera de la seva esposa. Com explica la professora Niang-Ndiaye, la majoria de les mullers d'homes que han marxat treballen en el sector informal o són mestresses de casa i, per tant, els seus ingressos econòmics són escassos i inestables. La tradició mana que els diners que envia l'home migrat van a parar, en primer lloc, a la seva mare, i aquesta, després, els anirà distribuint a l'esposa o entre les esposes del seu fill. A vegades, la quantitat de diners rebuda no dona per cobrir totes les despeses. Tanmateix, la percepció general instaurada és que la família d'algú que ha migrat és pròspera, i que a la seva esposa no li manca res.

SOTA SOSPITA PERMANENT D'ADULTERI

Un altre focus habitual de tensions apareix quan la família que té un fill lluny vigila l'esposa d'aquest per por a un possible adulteri. Moltes dones al Senegal es troben casades amb algú a qui fa anys que no veuen o que només veuen per videotrucada. Fins i tot hi ha casos on els cònjuges amb prou feines es coneixen, ja que els matrimonis concertats són força comuns. El control de la família política posa més pressió a unes dones que no acaben de trobar el seu lloc, perquè l'allunyament físic del seu marit posa en qüestió el rol d'esposa que li és culturalment assignat. La intimitat de la parella es veu afectada per la distància i l'absència prolongada de l'home, a qui, per altra banda, ningú vigila. Alguns fins i tot refan la seva vida sentimental. És el cas de Serigne, casat i amb fills al Senegal, a qui visita

una vegada l'any durant les vacances. La resta de l'any viu al País Valencià, on té una parella sense que la resta de la família ho sàpiga. La sospita que el marit hagi creat una altra família a Europa és també una font de preocupació per les esposes al país d'origen, afegida a la solitud i la desinformació.

En canvi, a Coumba (nom fictici), no li importa la distància. Ella ja es va divorciar del seu primer marit, però necessitava tornar-se a casar, sobretot tenint fills a càrrec. Habitualment, al Senegal, les dones casades gaudeixen de més respecte que les solteres o vídues. Per això va acceptar casar-se amb el seu segon marit, que viu a l'Estat francès i a qui veu esporàdicament, però de qui rep mensualment suport financer.

Una altra adversitat és la d'afrontar la maternitat sola tot i esperant que algun dia l'espos torni de vacances (si torna). Quan un home marxa i deixa descendents a càrrec de la seva esposa, aquesta ha de seguir vetllant pel record del pare, fent-lo present diàriament, i fent de pare i mare a la vegada. Però quan no hi ha hagut temps de tenir fills -ja sigui perquè l'home ha migrat poc després de casar-se o perquè només ha vingut per casar-se durant una de les seves estades esporàdiques quan ja viu a Europa- la dona queda en una situació indefinida, en la qual ni exerceix d'esposa ni exerceix de mare, però està legalment lligada a un home que és a quilòmetres de distància.

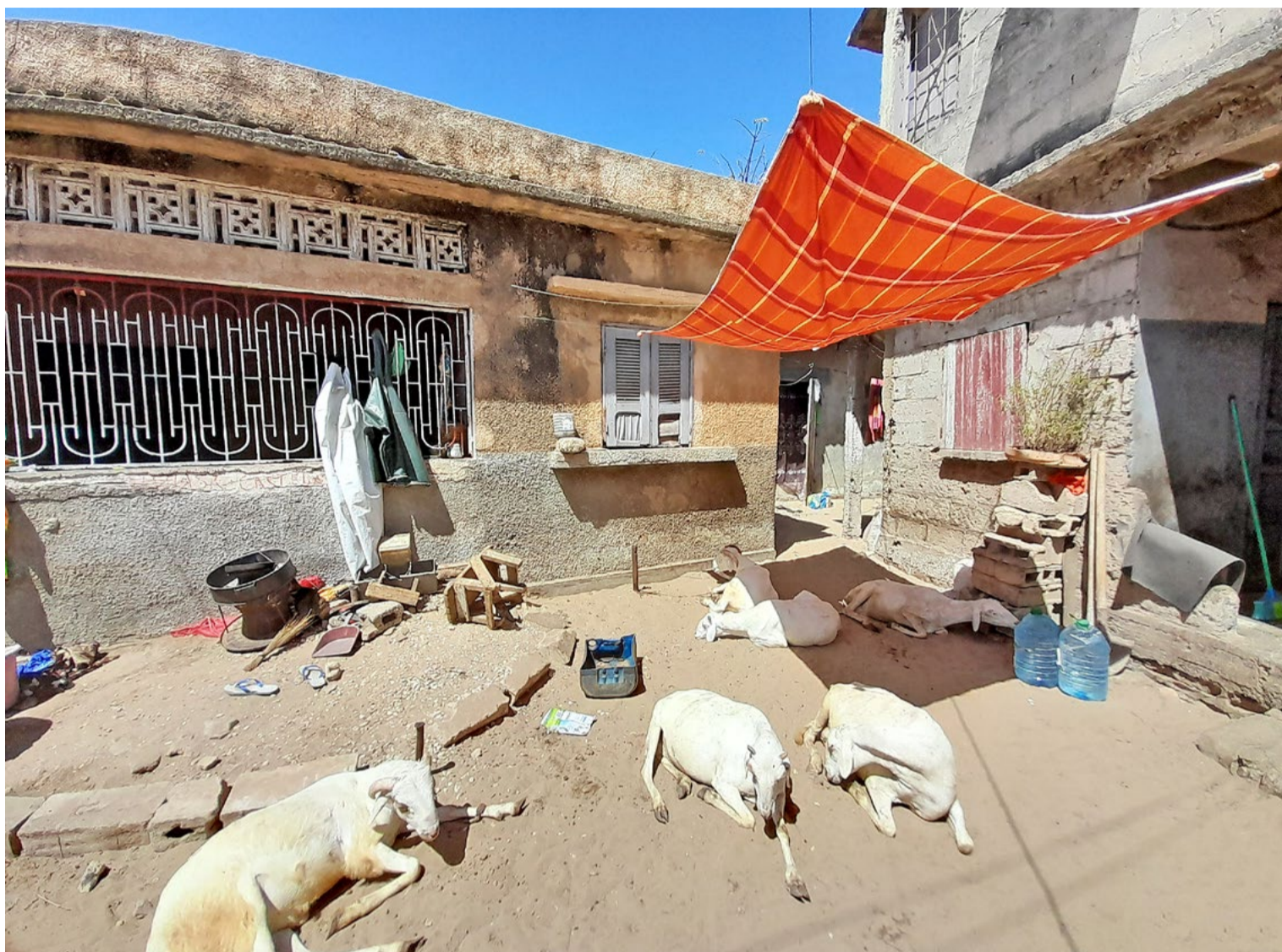
Tanmateix, sens dubte, la indefinició més gran -i més dramàtica- és la de les dones que no saben què ha passat amb els seus marits, sobretot quan deixen de tenir-ne notícies i sospiten que han mort. Com poden saber si encara estan casades o són vídues si no han pogut enterrar el cos del seu marit? Quant de temps ha de passar després d'una desaparició perquè l'esposa sigui declarada viuda i comenci els quatre mesos de dol que mana l'Alcorà? Com es reparteix l'herència en aquests casos?

La percepció d'aquests matrimonis pot variar en funció dels anys que fa que estan separats els cònjuges. Marème Niang-Ndiaye ha estudiat l'evolució d'aquestes vivències personals i afirma que les respostes d'uns i d'altres varien en funció del temps. Els anys separats i el progrés econòmic d'aquell qui ha migrat tenen un impacte en el vincle entre l'home i la dona. Per a algunes esposes, la distància pesa massa, fins al punt de voler

Barques de pesca a Thiaroye Sur Mer. Molts pescadors de la zona, com Moustapha Diouf, l'any 2006, s'han aventurat al 'somni europeu'

El pati d'una casa a Thiaroye Sur Mer. Les dones amb la parella migrada s'han de fer càrrec de les tasques domèstiques i administrar l'economia familiar. Moltes treballen en feines informals

el divorci. Per a d'altres, estar casada amb algú que va aportant diners sovint és un sacrifici acceptable pel bé de la família.

En els darrers anys, algunes dones senegaleses també han volgut provar sort a Europa. S'han sentit prou fortes i capaces de fer el pas, malgrat que l'entorn social en general no els ho aconsella. No volen limitar-se a rebre diners d'un marit llunyà. Alguns entorns acadèmics apunten que, quan les dones marxen, s'apoderen del seu destí convertint-se en el suport familiar i transgredint així les normes de gènere.

MIGRAR CONTRA LES NORMES DE GÈNERE

En el cas de Ndeye Oumy, una de les dones entrevistades per la professora Niang-Ndiaye, després d'anar i venir durant anys del Senegal i Europa, es va instal·lar finalment a Barcelona l'any 2006. El seu home i tres fills es van quedar al Senegal. Amb penes i treballs, va aconseguir una feina com a treballa-

dora de la llar que li permet anar enviant diners a la seva mare i al seu marit, però no són suficients per fer-los venir amb ella. Oumy viu un doble rol: el tradicional de mare i esposa, però també el d'assegurar la provisió de diners a la família, un paper tradicionalment reservat a l'home. La seva família política és reticent a què sigui ella qui mantingui econòmicament la família, i per això se sent obligada a enviar regals freqüents, per por que encoratgin el marit a casar-se amb una segona esposa.

En llengua wòlof existeix el concepte *mougn*, que resumeix l'actitud esperada de l'esposa tradicional: l'abnegació, l'obediència, la paciència i la resiliència. És a dir, entomar la situació tal com ve sense protestar. Però el fenomen de la migració internacional ha capgirat les relacions de parella tal com es coneixien fins ara i ha obert la porta a un canvi de paradigma.

Les dones de migrants no amaguen les seves aspiracions, que en general es redueixen a tres: reunir-se amb el seu marit, deixar de conviure amb la família política i poder formar-se acadèmicament. Casar-se amb algú que ha migrat és, per a moltes, pujar de categoria social. Però no sempre arriba la prosperitat promesa i reconèixer-ho no és fàcil. Les sospites d'infidelitat, la poca comunicació i la falta d'intimitat pesen cada cop més, sobretot quan el sacrifici no es veu recompensat i la bonança econòmica no arriba (o n'arriba poca). De mica en mica, moltes dones es van adonant que tenen dret a demanar el divorci, si la vida de matrimoni no les satisfà.

Quan s'aborda la qüestió de la migració, s'acostuma a parlar de qui marxa: de com ha sortit de casa, perquè, amb què es troba quan arriba... Però quan algú marxa, sempre hi ha algú que es queda. Al Senegal, com a la resta d'Àfrica Occidental, qui es queda són normalment dones, per a qui la mobilitat és més reduïda a causa d'uns rols de gènere imposats, que les lliguen a la cura de la llar. Però tant si elles es queden esperant com si emigren, sempre ho fan amb més càrregues socials que els seus companys. ●

Moltes dones deixen de tenir notícies dels seus companys, però, sense prova d'una defunció, tenen molts problemes per ser declarades vídues

Construir la pau sense treva

Avui hi ha 45 iniciatives de diàleg per resoldre enfrontaments armats al món, però les respostes de la comunitat internacional mostren un tracte desigual entre diferents escenaris

Des de fa uns anys, assistim a un deteriorament profund de la situació global en matèria de pau i seguretat, que està generant un impacte elevat en la vida de moltes poblacions. Hi contribueix la proliferació de conflictes armats i la seva intensificació i cronificació a molts llocs del món (la regió del Sahel, el Sudan, Ucraïna, Gaza, la República Democràtica del Congo, Somàlia, Myanmar o el Pakistan, entre d'altres), unit a la violació sistemàtica del dret internacional humanitari i a la doble vara de mesurar i actuar de la mal anomenada "comunitat internacional" davant de la violència global i els seus impactes. També cal sumar-hi la intensificació de les tensions entre les grans potències i la tendència creixent a la militarització de la pau.

En aquest escenari gens encoratjador, de manera paral·lela a la militarització global, coexisteixen múltiples iniciatives de diàleg, impulsades per diferents actors que intenten mediar i obrir vies per a la resolució pacífica de les controvèrsies. En són una prova els 45 processos i negociacions de pau arreu del món identificats per l'Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) el 2023, la gran majoria dels quals es concentren a Àfrica (18), i a la regió d'Àsia i el Pacífic (10), però també a Europa i Amèrica (6 a cada continent) i a l'Orient Mitjà (5). Aquestes dades, en comparació amb els 39 casos identificats l'any anterior, representen un augment significatiu en el nombre de negociacions de pau a escala mundial, encara que lluny d'altres moments previs (50

processos el 2019 o 49 el 2018). Tot i això, també contrasten amb el fet que el 2023 el nombre de conflictes armats ha ascendit, passant dels 33 del 2022 a 36.

En la meitat d'aquests escenaris de conflictivitat armada (19 casos), es van identificar negociacions en marxa, cosa que és una bona notícia i posa de manifest que són nombrosos els contextos en què les parts en conflicte exploren i obren vies de negociació en paral·lel als enfrontaments bèl·lics. En un any de retrocessos globals en matèria de pau i seguretat, s'han aconseguit alguns èxits i avenços en contextos com a Moçambic, el Senegal (Casamance), Etiòpia (Tigre), Filipines (amb els grups armats NDF, MILF, MNLF), el sud de Tailàndia o l'Estat d'Assam, a l'Índia.

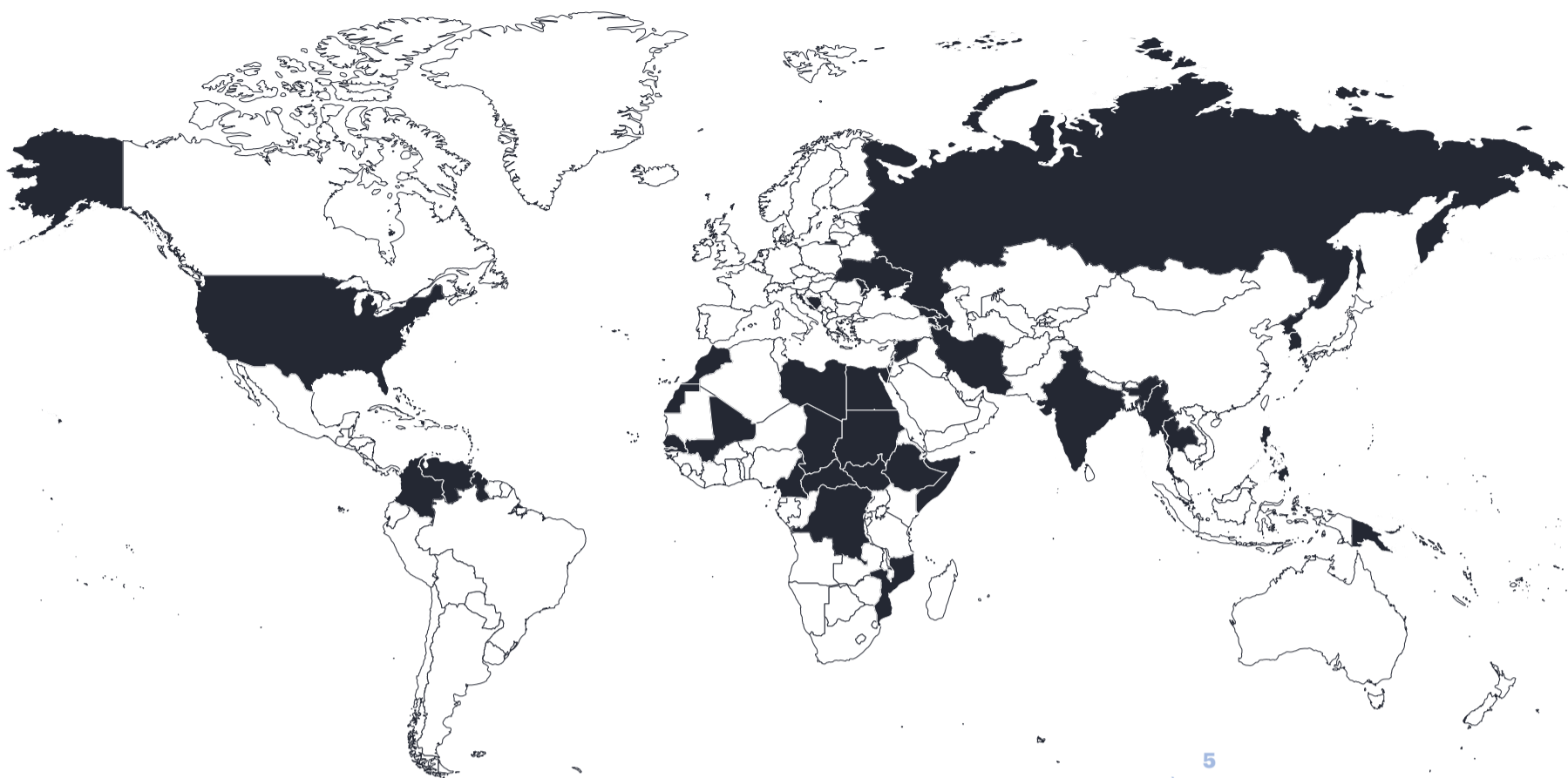
L'altra cara de tot això és que els processos negociadors s'enfronten a greus dificultats per avançar cap a la finalització de les disputes armades i no s'estan veient acompanyats d'un decreixement dels nivells de violència. De fet, la major part d'aquests processos de pau han patit reculades o dificultats serioses. A Àfrica van ser especialment notoris els casos de Mali, on es van reiniciar els enfrontaments armats al nord del país entre les Forces Armades i els grups armats signataris de l'Acord de Pau d'Alger del 2015; i del Sudan, que a l'abril va veure com l'eclosió d'una nova guerra va trencar les negociacions encaminades a fer possible la transició política i instaurar un govern civil després del cop d'estat de l'any 2021. Per la seva banda, al continent asiàtic també es van deteriorar les relacions entre Corea del Sud i Corea del Nord, fins al

punt que ambdós estats van suspendre l'acord de l'any 2018, en què s'havien compromès a millorar les relacions bilaterals i a negociar activament a favor de la reunificació. O a Europa, on és notable la reculada en la crisi de l'Alt Karabakh, un conflicte entre l'Azerbaidjan i Armènia, amb l'ofensiva militar del primer, que va eliminar l'opció d'una solució negociada i va forçar l'èxode de la població armènia de l'enclavament.

Un dels punts centrals de discussió a les agendes negociadores en diversos processos de pau ha estat la recerca de treves, altos el foc i cessaments d'hostilitats, sobretot a les guerres de Gaza, el Iemen, Colòmbia o el Sudan. Si bé en aquests escenaris de violència s'han aconseguit alguns acords centrats a protegir la població, lamentablement, han estat testimonials i no han aconseguit contenir la violència. Una violència que s'està mostrant atroç, provocant un elevat impacte a les poblacions. Només a Gaza -un territori que, recordem, té una superfície de 365 quilòmetres quadrats- Israel ha assassinat més de 33.000 persones, 13.000 de les quals infants, en els sis mesos que dura l'ofensiva.

Si calgués contextualitzar la brutalitat d'aquestes xifres, pensem que, per exemple, a la guerra iniciada al Sudan fa justament un any entre l'exèrcit i el grup paramilitar Forces de Suport Ràpid s'han registrat 15.500 víctimes mortals; o que a la guerra a Ucraïna (una confrontació entre exèrcits amb artilleria pesant) la xifra de víctimes mortals en tot l'any 2023 arriba a 31.000. També podríem dimensi-

Bona part dels processos de pau en curs han patit reculades o dificultats serioses, com els casos de Mali, el Sudan o entre les dues Corees

onar-ho amb l'impacte que, al llarg de 2023, ha representat la violència de tots els grups armats amb agendes gihadistes al continent africà (Al-Qaeda, Estat Islàmic, Al-Shabab, Boko Haram, etcètera). Aquesta s'ha cobrat la vida de 23.000 persones a Algèria, Mauritània, Mali, Burkina Faso, el Níger, Benín, Togo, Ghana, la Costa d'Ivori, el Txad, Nigèria, el Camerun, Moçambic, Somàlia, Etiòpia i Kènia. És una xifra que durant l'any passat va augmentar un 20% en relació amb l'anterior, i que el Centre d'Estudis Estratègics d'Àfrica (ACCSS, per les seves sigles en anglès) va qualificar de "nou rècord".

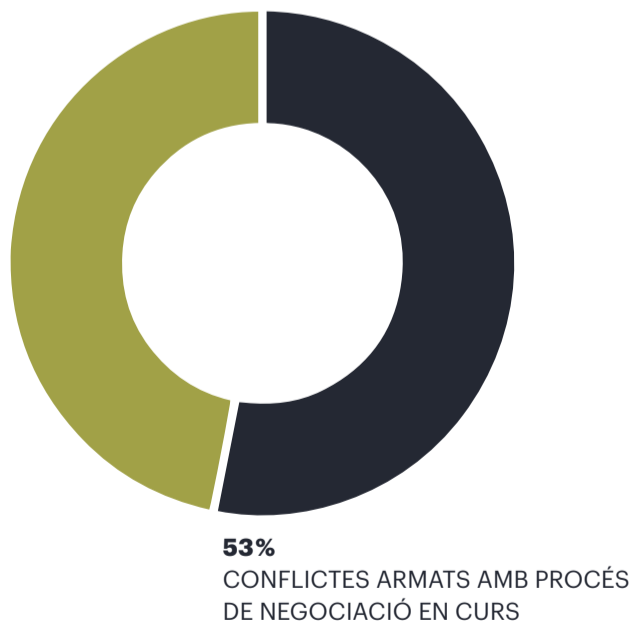
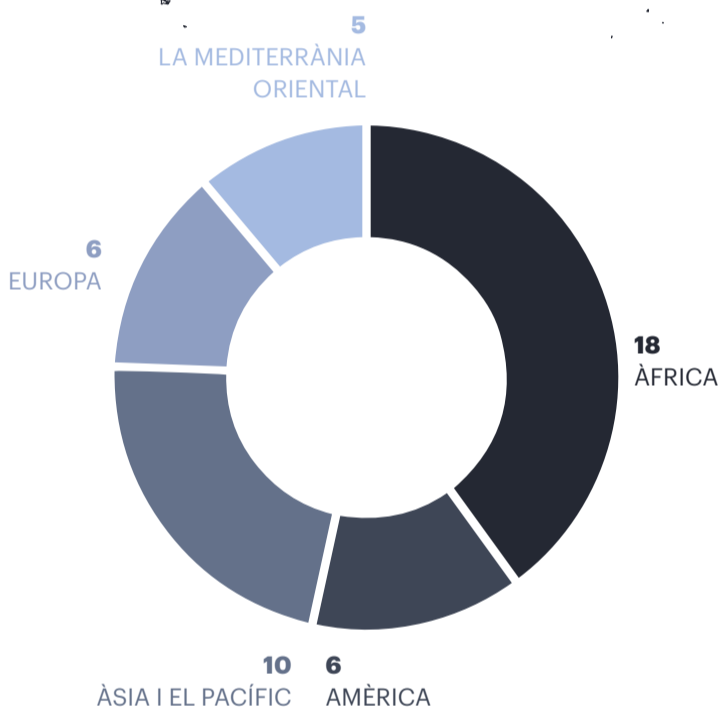
Si els nivells de violència actuals són simplement atroços, la resposta internacional posa de manifest el tractament desigual a l'hora d'abordar la pau i la seguretat global, que contribueix de manera alarmant a debilitar, encara més, un sistema internacional noquejat pel bloqueig sistemàtic al Consell de Seguretat de les Nacions Unides. La desigualtat en les respostes a conflictes com el de Rússia-Ucraïna i el d'Israel-Palestina es manifesta, per exemple, en el contrast entre els 43 paquets de sancions imposats per la Unió Europea a Rússia i l'absència de sancions a Israel pel genocidi que està cometent a la Franja de Gaza. També en la resposta dispar en l'acollida a les persones que fugen de la violència. La UE va activar per primera vegada a la història la Directiva de Protecció Temporal després de l'inici de la invasió russa a Ucraïna, cosa que va permetre a més de quatre milions de persones ucraïneses trobar refugi ràpid. El que mai no ha estat possible fer per

acollir els milions de persones que fugen de crisi a l'Àfrica subsahariana o l'Orient Mitjà, va resultar que sí que ho era; només calia voluntat política. És necropolítica en estat pur amb un alt cost per a les poblacions del Sud Global i, indubtablement, també per a la deslegitimació del dret internacional humanitari i els instruments internacionals garants de la pau, que repercutirà negativament en la gestió futura dels conflictes.

En aquest context global travessat pel creixent ús de la força per dirimir disputes, la polarització, la confrontació geopolítica, les divisions internacionals en les respostes i l'afebliment del sistema multilateral, els esforços de construcció de pau s'enfronten a nous i complexos desafiaments. Si bé sembla difícil trobar elements que convidin a l'optimisme, l'àmplia presència de processos de negociació de pau i d'espais de prevenció de conflictes -per limitats que semblin els resultats- continua destacant-ne la vigència i la rellevància. Defensar-los i continuar apostant per ells es presenta, avui més que mai, com l'única via possible de resolució pacífica de controvèrsies capaç de contenir la violència i fer front a les aproximacions militaristes a les crisis.

Diàleg o la barbàrie de la guerra. Aquesta és la disputa. Ni més ni menys. ●

TEXT: **IVÁN NAVARRO MILIÁN**
DOCTOR EN RELACIONS INTERNACIONALS PER LA UAM I INVESTIGADOR DEL PROGRAMA DE CONFLICTES I CONSTRUCCIÓ DE PAU DE L'ESCOLA DE CULTURA DE PAU DE LA UAB

FONT: Escola de pau de l'UAB.

Pol Guasch

escriptor

“La meva generació
està travessada per
l'encaix impossible
entre desig i realitat”

Llegir a Pol Guasch (1997) és endinsar-se en una literatura que s'arrapa al cos. Més enllà d'una història, ofereix un cúmul de sensacions amb cara i revers. Després de dos llibres de poemes, l'autor tarragoní va escriure la seva primera novel·la, *Napalm al cor* (Anagrama, 2021) amb tan sols 24 anys, i enguany ha publicat *Ofert a les mans, el paradís crema* a la mateixa editorial. Hi explica la història de dos amics, la Rita i el Líton, en un món en flames. En lluita per tenir més temps per dedicar a l'escriptura, Guasch forma part de la productora cultural La Sullivan, que ha impulsat projectes com *Viatge a Mart*, unes trobades per reflexionar entorn de les experiències migratòries i el futur. Conversem amb ell sobre les grans alberedes que s'alcen i s'esbaneixen mentre el llegim

TEXT: **GEMMA GARCIA**

FOTOGRAFIA: **ROSER GAMONAL**

La teva darrera novel·la ressegueix la història de dos amics. Per què vivim un esclat cultural i reflexiu sobre l'amistat?

Els darrers vint anys, en el camp de l'activisme, la sociologia i l'acadèmia s'ha pensat molt l'amor, tant que fins i tot s'ha arribat a diagnosticar el final de l'amor -com va escriure Eva Illouz. S'ha esgotat tant que hem sentit que l'amor ja no ens podia oferir més respostes. És un desplaçament lògic passar d'un camp molt explorat a un que no ho està. I alhora, hi ha la consciència que la família i la parella fracassen si els demanem que siguin l'única institució en la qual sostenir-nos. Amb la covid es fa fer molt evident que parella i família no podien ser els únics sosteniments.

El capitalisme relacional, per mitjà de l'individualisme, la competitivitat i la mercantilització, també ha afeblit els vincles. Potser per això insistim a pensar-los?

Estem pensant més l'amistat perquè ens empenyen cap a un sistema profundament solitari. Estem molt sols i potser la repensem perquè tenim un desig profund de no sentir-nos-hi. Socialment, pensem l'amistat com un lloc lluminós i on som més lliures, però oblidem o deixem de dir que hi hem arribat perquè hi havia una mancança o un dolor. Moltes vegades arribem a l'amistat ferits. Per una ferida.

En la teva darrera novel·la poses llums i ombres sobre l'amistat. Hi ha una certa romantització?

El fet d'haver "matat" l'amor fa que projectem en les relacions d'amistat tot allò que projectàvem en l'amor. L'amistat sempre s'ha plantejat socialment com un espai de llibertat màxima i de felicitat, perquè s'entenia com un lloc de fugida i construcció d'una identitat pròpia amb un col·lectiu escollit. Això fa que s'hagi romantitzat moltíssim: que l'amistat ens salva, que ens treu la solitud insuportable, que és la creació de vincles de solidaritat amb qui s'assembla a nosaltres... I sí, l'amistat pot ser tot això, però és molt més que això.

En les amistats hi ha separacions, pèrdues o fracassos. També hem de pensar-hi des d'aquesta perspectiva?

Em poso a escriure la novel·la perquè em pregunto: què passa amb els silencis sobtats dels amics, amb les desaparicions, amb els dols quan s'allunyen, amb les diferències socials o amb els desitjos de futur diferents? Pensar l'amistat també és pensar totes aquestes contradiccions i dolors que en formen part. L'amistat no és una, com l'amor tampoc no és un. Ja ho deia Aristòtil quan classificava l'amistat: n'hi ha una d'utilitària, que t'uneix per un objectiu concret; una de plaent, que t'uneix pel gaudi que et genera, i una amistat virtuosa, que és de fusió i unitat. Quan et relaciones amorosament amb algú, portes la càrrega dels amors antics i això implica una negociació, on provem d'entendre què projectem. En una amistat no ens posem a preguntar-nos aquestes qüestions, però també passen. Quan ens fem amics d'algú, bateguen totes les amistats antigues, les nostres frustracions, les nostres pèrdues, els nostres dols.

Vivim un moment d'elogi de l'amistat i de rebuig a la família. És perillós voler abolir-la sense disposar d'una alternativa clara o obviant que hi ha persones per a les quals és sosteniment?

Les idees que aposten per una abolició completa de la família contenen una lectura molt parcial. Òbviament, la família és una institució que està relacionada amb un model econòmic i de violència, però si hi ha hagut famílies durant tants segles també ens hem de preguntar per què. És només una institució de violència, dolor i malestar? O també és una manera de crear comunitat per no enfrontar-nos a la vida sols? Soc del parer que la família s'escull més del que diem i els amics no s'escullen tant com pensem. D'alguna manera, la família sí que l'escollim, en un sentit pragmàtic i quotidià: triem mantenir un vincle que no hem triat. Totes les relacions que tenim han tractat de convertir una trobada, una coincidència fortuïta, en un compromís i una promesa. És cert que no tothom pot fugir de la família ni abolir-la, però és que tampoc tothom no pot fugir de les relacions que té fora de la família: no tothom pot sortir d'una relació de parella o d'alguna amistat que no li fa bé. Cal pensar que la família no és només una construcció institucional que genera malestar. També pot ser una declaració d'amor i d'afirmació constant.

En les teves dues novel·les hi ha silencis que, al final, d'alguna manera criden: la carta de la mare a *Napalm al cor* o la veu de la mare durant l'enterrament a *Ofert a les mans, el paradís crema*. Les famílies estan travessades pels silencis, especialment els de les mares?

Una família es construeix amb silencis perquè moltes vegades es constitueix a través de renúncies. A les meves novel·les ho veiem en les mares, però també en el Líton, que per tenir un lloc dins de la família ha de callar una part d'ell que és fonamental, renunciant a la seva sexualitat, al seu desig, a una experiència que és radicalment seva i constitutiva per a la seva identitat. Per tant, el seu ser en la família passa per un rebuig a part de la seva identitat. La mare també ho fa i, de fet, Líton li pregunta: com has estat tants anys al costat d'aquest home, que és el meu pare, si crec que no t'estima. Una família és una mena de puzzle de silencis que van encaixant, i el desequilibri o el dolor es genera quan hi ha persones que estan callant massa i d'altres que estan parlant massa. Però també penso que tota relació implica una part de renúncia sense que sigui una cosa negativa. D'alguna forma, tota relació és una negociació, una tensió, un cedir i agafar, mantenir una part teva i cedir una part de tu a l'altre. Has de deixar de ser una mica tu per ser amb els altres. En aquest risc hi ha la cosa lluminosa i preciosa de les relacions. Si bé és cert que, quan es cronifica, pot arribar a ser superdolorós, tampoc ho hem de demonitzar. M'agrada deixar de ser una mica jo amb les persones que estimo perquè així puc ser una mica elles.

“Per ser crítics amb els relats de l'amor romàntic, amb el fet de renunciar a la identitat pròpia per l'altre, hem acabat afirmant uns discursos d'individualitat ferotge”

Aquesta mirada qüestiona un sistema que ens empeny cap a la idea que no hi ha límits i que els individus no han de renunciar a res?

Sent crítics amb els discursos de l'amor romàntic, amb el fet de renunciar a la pròpia identitat per l'altre, hem acabat afirmant uns discursos d'individualitat ferotge. D'impermeabilitat. Hem renunciat a entendre que hi ha un punt mitjà entre la fusió absoluta i la impermeabilitat i que estimar té a veure amb dissol-dre's una mica amb l'altre. Penso que relacionar-se no pot ser una cosa quirúrgica, neta, pura. Pensar que hi haurà relacions sense dolor és superingenu. Podem aprendre a reduir el dolor innecessari, però voler-lo abolir em sembla absurd. Els ideals de puresa l'únic que fan és allunyar-nos dels altres.

A la darrera novel·la, l'amistat entre el Líton i la Rita s'esdevé malgrat la diferència de classe. Tot i els condicionants que ens allunyen o ens apropen, hi ha espai per a la diferència?

Sí. L'exemple més il·lustratiu i paradigmàtic potser és l'escola pública, com un lloc on descobrim la diferència. Venim de créixer en una família amb uns ideals i valors particulars del món i arribem a un espai on hi ha persones que tenen altres famílies amb condicions i orígens diferents. És allà on descobrim que la diferència és potència. Pensar que tota amistat es basa a compartir un codi, d'entrada, em sembla molt pobre, perquè vol dir que només podem ser amics d'aquells que són iguals a nosaltres. Hi ha amistats que es basen en la complicitat de compartir una mirada del món i d'altres que s'han construït a partir de la diferència, gràcies a la qual pots mirar el món d'una manera distinta. Sento que amb els amics em passa el mateix que amb la literatura: em permeten accedir a mons nous i diferents, viure moltes vides en una sola vida, encara que pugui sonar naïf. Quan una amiga s'enamora d'algú, tu també t'enamores una mica o quan té una alegria immensa, tu també la sents. Hi ha una frase d'Ursula K. Le Guin que m'agrada molt i guarda relació amb això: "cal que siguem realistes d'una realitat més gran". A la novel·la, quan el Líton i la Rita se separen, ell es pregunta quin angle de la seva cara ja no veurà més perquè ella ja no serà allà per assenyalar-lo. No parla d'una qüestió emocional, sinó gairebé física. Jo he estimat parts del meu cos gràcies a persones que me l'han mirat i me l'han fet estimar. És bonic pensar l'amistat com una diferència i no com un mirall on et mires només a tu mateix.

Aleshores, es pot salvar la diferència de classe si hi ha aspiracions compartides?

No crec en discursos romàntics que diuen que les relacions d'amor i d'amistat intenses poden salvar totes les diferències de classe i d'origen, però sí que poden salvar certes diferències. Mentre escrivia la novel·la, deia que no escrivia la història del Líton o de la Rita sinó de la cosa que estan mirant junts, del lloc que assenyalen plegats i que no cal que sigui absolutament compartit, sòlid i sense falles. Si decideixes mirar junts una tercera cosa, estàs decidint renunciar a una part de tu per trobar-te amb aquesta persona.

Com t'ha marcat la classe i la família?

La meua classe, d'origen popular, travessa la meua escriptura i la meua vida. Em preguntava per què la família apareix tant en les meves novel·les i em deia que és a qui li ho dec tot. Tot el que ha passat després de la família són intents de fugir, d'entendre, de quedar-me, de que no desaparegui mai, de recuperar-la, de mantenir-la... I és indestruïble la família de la classe, perquè té a veure amb quines possibilitats teníem per viure, per relacionar-nos i per créixer. Tinc una sensació de deute, en sentit positiu, amb els meus orígens. Soc qui soc per uns anys fundacionals que recordo poc. Escriure també és tornar a una memòria confusa sobre qui soc i com he estat construït.

Escrius: "Entre el desig i la realitat s'amaga recargolada la histèria i cal saber controlar-la per no convertir el cos en una festa inhabitable". Com creus que la teva generació està digerint aquest abisme entre desig i realitat en un context de crisi i precarietat permanent?

No em sembla en va que darrerament parlem tant del concepte *dissociació*, perquè travessa molt l'experiència de la meua generació. Tenim un crit a dins callat, aquesta histèria sota la catifa de l'ànima, que ve de la frustració o de l'encaix impossible entre la realitat i el desig. Tots ens hi hem trobat, però ara mateix és una de les qüestions que travessa més l'experiència d'una generació particular. Volia parlar d'aquesta dissociació pel fet de conèixer un món que no podràs viure. Els passa a la Rita i al Líton quan parlen amb les velles, que tenen tot un llenguatge i un seguit d'imatges i records d'aquella realitat que era la terra promesa. La coneixen, l'han vista, tenen records de petits, està viva en les paraules d'aquestes àvies, però ja no la poden tocar. Mentre escrivia això tenia una sensació tan forta d'estar parlant de la meua realitat... Òbviament, el temps dona perspectiva i la perspectiva genera nostàlgia i la mirada cap enrere és perillosa, però la promesa del món que jo tenia amb deu anys ha fracassat tantíssim que una de les grans preguntes polítiques que ens hem de fer com a generació és com ens fem càrrec d'aquesta promesa trencada. M'agradaria que la resposta no fos caure en un cinisme individualista. Tinc la sensació que és el que pot passar. Com a generació, no ens podem convertir en uns cíncics que es desvinculen de la realitat per sobreviure, sinó al revés: m'agradaria que intentéssim vincular-nos encara més a aquesta realitat, que té a veure amb fer les paus amb aquesta promesa trencada. A partir del que tenim, no del que teníem.

El desig és el motor de la transformació i sense desig no hi ha un altre món possible?

No podem vendre el desig a la melancolia. És el que fan els personatges de la novel·la, provar de matar la melancolia amb més desig i esperança. Són molt melancòlics, però això no els atura de desitjar. Sento que malgrat tota la tristesa i la decadència, la novel·la és esperançadora perquè els personatges no capitulen davant la melancolia. Si afirmes el desig, ser melancòlic no és negatiu. També et fa estar profundament ancorat en el passat i per poder desitjar cal conèixer el passat. El futur no es basa només en l'esperança sinó també en una mirada cap enrere.

"Tota relació és una negociació, una tensió, mantenir una part teva i cedir una part de tu a l'altre, implica una part de renúncia sense que sigui negatiu"

A les teves novel·les, planteges paisatges inconcrets, però molt reals, com la sequera, els incendis, la militarització, els desplaçaments, un conflicte lingüístic... Més que escenaris de futur, en dibuixes de presents?

Totalment. Quan escric tinc una sensació terrible d'estar parlant del present. M'agrada pensar que la literatura és una eina perquè les coses que ens queden lluny no ens siguin alienes, que pot crear llaços de solidaritat amb el que no podem tocar. I en un context en què tot és tan visible, on tenim la vista cansada d'imatges, on ens hem conformat i acostumat a veure la violència, hem de buscar la solidaritat d'altres formes. La literatura, la ficció, poden ser-ho. Les històries són la millor fórmula de vincle amb el desconegut i amb l'estrany. Tinc la sensació que tant se val totes les imatges que ens posin de Gaza: no es consciència ningú que no ho estava abans. La història pot ser una eina per humanitzar aquestes imatges, per trobar el vincle entre la història d'aquells personatges i la teva particular. És un dels motius pels quals escric.

La teva narrativa transpira obscuritat i lluminositat, desolació i salvació, aflicció i plaer. És una defensa de la complexitat en temps de simplificacions i reduccionismes?

Escric fugint dels maniqueïsmes amb els quals tinc la sensació que se'm força a pensar: el posicionat decideix, pensa alguna cosa de tot tota l'estona, opina sempre i n'està segur. Però per mi, la literatura és el contrari de l'opinologia: el contrari de la sentència certa. Malgrat que també m'agrada utilitzar frases i pensaments contundents dins de la novel·la, sempre escric pensant que aquí no he d'afirmar res amb contundència. Em puc equivocar, puc fallar, puc fracassar. Per mi, la ficció és una forma d'assaig.

Les teves novel·les estan carregades de poesia, potser és per aquesta raó que deixen un cúmul de sensacions. La forma també és fons i contingut?

Tots els meus intents d'escriure proven de capturar la manera com experimentem la realitat. L'ús que faig del temps intenta copsar la manera caòtica com les coses se'ns presenten a la vida, sense aquest ordre progressiu i lineal que molta literatura ens mostra. Amb les emocions passa el mateix. Per mi, la vida o les coses que he viscut no tracten tant de quins relats les han construït com de què he sentit en aquests relats. Escric per capturar aquestes emocions que són conseqüències de relats i històries. No recordo exactament com van anar els desenganys, els amors, les tristeses, les pèrdues i les festes vitals. Però sí el que em van fer sentir. Amb la literatura aspiro a poder transportar el lector cap a aquests estats que tenen molt més a veure amb la vida que no pas una trama. La vida no és una trama, sinó un cúmul de sensacions. ●

Ideari

—Aquí les preguntes les faig jo. Quin problema teniu?
—Ens tracten com a bestiar. Ens hem matat per poder
de menjar, oi?
Faig un pas cap a ell. És més alt que jo. La cicantri le
la cara en dues màscares, el fanfarró i l'indecís. Coss que
pressiona? Els països com ell són els primers a córrer a l'assalt
d'una hòstia. Fa servir les seves últimes forces per la seva dona
seu fill, però ho entendre ràpid.
—Parlant de matar-se, ensenyam els calés per a la tora
tu i el teu petit en compres de jugar als rebels.
En un segon l'arrogància li abandona la mitada. S'enfoca
gerament. Només han calgut unes paraules. Ha anat tota ràpida
que preveia. Gairebé massa fàcil. Insisteix:
—Vinga, ensenya, et dic. I espero que no t'hagin dit que
via tanifa reduïda per als xavals perquè si no, estàs ben carat, col
Clava els ulls a les seves sabates. Vaja, el que en queda. L
molen les mans. Un rastre de suor li baixa per les temples. L
miro com baten al ritme del seu cor. Li està a punt d'agafar
cangui. Acaba intentant-ho:
—Escolta, senyor...
S'interromp en veure com l'Andarg surt corrent de l'arrogà
s'atura davant meu sense alè per passar-me el seu mòbil.
—No responis al teu telèfon? El sudanès no et troba. Així que
m'ha trucat a mi. Diu que és urgent.
Em regiro les buxagues per trobar el meu telèfon. Només hi
trobo el paquet de cigarets. Merda! Me'l dec haver deixat al cotxe.
Agafó el de l'Andarg movent els braços cap al magatzem parec
hi torni. L'eritreu encara es mira les sabates mentre espera.
—Hola, Banda, soc l'Ephrem; com va, germà?
—Flola, et molesto?
—No, no, va bé, però digues ràpid, acabo de rebre un correu
munt d'arrogància.
—T'he de veure. És urgent.
Directo molestar en la seva veu. I també alguna altra cosa.
—Donats una hora, el temps d'acabar aquí, oi? En va de
collons que em truquis, jo també tinc coses per dir-te. Ens veiem
al mateix lloc que de costum?

COMUNITATS VIRTUALS I REVOLUCIÓ LITERÀRIA

TEXT: **IAGO JACOMET I JÚLIA MAS**

FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

Milions de joves són lectors i escriptors en plataformes digitals com Wattpad, un gran fenomen que encara passa desapercebut per a la cultura oficial i que juga a la frontera entre l'underground i la comercialitat

Bea i Diana, ambdues de 14 anys, no tenen gaires llibres a casa, però acumulen moltes, moltíssimes, hores amb el nas ficat entre pàgines. Ara bé, no parlem de pàgines físiques, de paper, sinó digitals. Elles, igual que milions de joves i adolescents de tot el món, són lectores assídues de literatura juvenil que es publica gratuïtament a plataformes o fòrums d'internet. Allà, llegeixen el que altres usuàries han penjat, ho comenten simultàniament amb altres usuàries i fins i tot escriuen les seves pròpies històries on sovint s'apropien dels seus personatges preferits extrets d'obres ja publicades, o se n'emporten les trames cap on elles volen, cap als territoris narratius que els interessa explorar.

Quan preguntem a Diana com va arribar a aquests espais d'internet ens respon que -com en tants altres casos- va ser per la recomanació d'una amiga. "Em va dir que vigilés, perquè em faria perdre la innocència", diu entre rialles. La seva resposta s'explica pel fet que, a través d'aquestes plataformes, s'accedeix a un gruix important de trames eròtiques: el vampir protagonista de la saga *Crepuscle*, Edward Cullen, i el seu rival Jacob Black, es poden oblidar de la seva prototípica lluita pel cor de Bella Swan i viure un amor prohibit i luxuriós als boscos de Forks. "Et sents més identificada, part de la mateixa comunitat", diu la Bea. Hi ha cops que les històries més consultades -algunes acumulen centenars de milions de lectures- fan el salt a les editorials i d'allà a les llibreries, on arriben amb milers de fans assegurades. D'allà, alguns supervendes també es porten al format audiovisual. És tot un fenomen que mou grans quantitats de diners, influències, i el que -potser- és més valuós en el context de caiguda en picat de la lectura: lectores.

Quan parlem de literatura en plataformes digitals ens referim, principalment, al gegant Wattpad, amb més de 90 milions de lectures compartides cada mes i un 92% de públic majoritàriament de la generació Z (nascut entre finals de la dècada dels noranta i la del 2010). La llengua majoritària de les lectures és l'anglès i no és fàcil trobar-hi oferta en català. El gran èxit mundial que va néixer a Wattpad és la saga *After*, d'Anna Todd, una fanficció romàntic-eròtica que pren Harry Styles, cantant del grup One Direction, com a protagonista. L'escriptora texana ha venut més de 15 milions d'exemplars de la sèrie a tot el món, se n'ha fet una adaptació cinematogràfica i mou un exèrcit de fans allà on va. Actualment, a Wattpad també sobresurten noms com la veneçolana Ariana Godoy, amb *A través de mi ventana*; l'extremenya Inma Rubiales, amb *Mi conquista tiene una lista* o la mallorquina Joana Marcús, amb *Abans de desembre*. Totes elles van començar escrivint històries en aquesta plataforma on van acumular milions de lectures (380, 8, i 154 milions, respectivament) fins que les van fitxar grans editorials com Montena -segell de Penguin Random House- o Planeta. L'obra de Míriam Bonastre, nascuda a Pineda de Mar, va ser un gran èxit de la germana bessona de Wattpad

pels còmics, Webtoon. La saga *Hooky*, amb aires de *Harry Potter*, té 100 milions de visites en línia. D'allà va fer el salt al format físic amb l'editorial estatunidenca Harper Collins, i ha estat best-seller a la llista dels més venuts del diari *The New York Times*. *Hooky* (Clarion Books, 2023) va ser el segon còmic més venut a Europa el 2022.

Wattpad, que és una estructura empresarial amb versions prèmium i anuncis, és la punta de llança del fenomen, on hi ha el seguiment més massiu, però no és l'única. Pàgines com *fanfiction.net* o *Archive of our own* (AO3) són altres places públiques del contingut literari a internet. En aquests casos, però, es tracta de fòrums autogestionats amb una infraestructura tecnològica pròpia. A *fanfiction.net* va néixer, a través de publicacions diàries, el best-seller internacional *Cinquanta ombres d'en Grey* (Rosa dels Vents, 2012) una novel·la d'E. L. James que en un principi es va dir *Masters of Universe*. Aquesta història era en realitat una fanficció de la saga *Crepuscle*, de Stephenie Meyer, que manllevava les seves protagonistes per a construir la famosa trama eròtica. Actualment, en accedir a AO3 s'hi pot trobar un veritable rusc digital de *fandoms* (comunitats de fans), un gran arxiu categoritzat on es poden trobar històries de gairebé qualsevol temàtica: des de l'abella Maia a Vladímir Putin o el drama poliamorós de Tintín i el capità Haddock que mai arribarà a ulls de cap editora.

PULP DIGITAL, 'TREKKIES' I FÒRUMS DE FRIQUIS

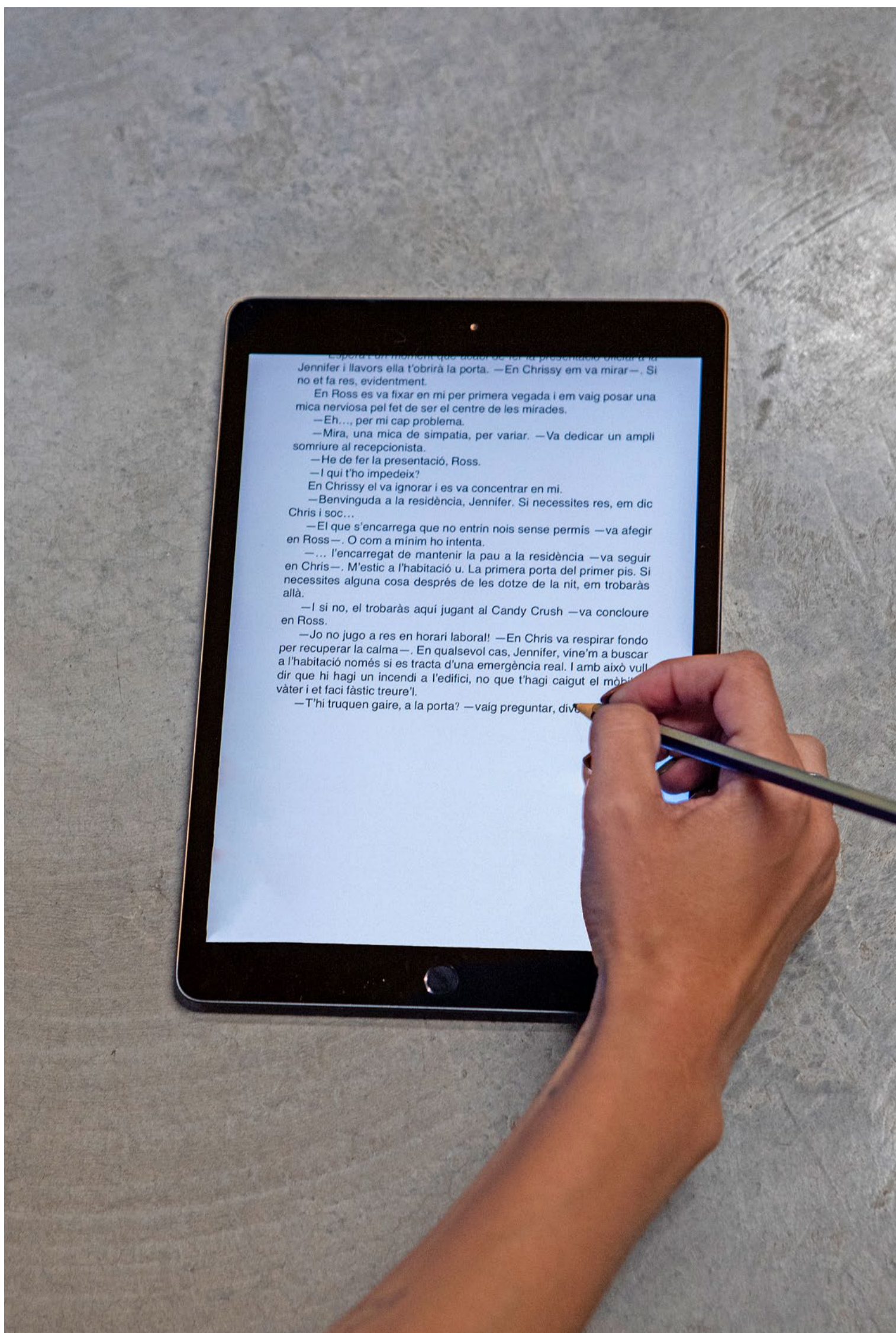
Però aquest fenomen literari no va aparèixer del no-res. Ja des dels anys cinquanta, podem trobar formats que comparteixen característiques amb el que després esdevindria la lectura en entorns digitals. Des de les revistes de relats de ciència-ficció

o la literatura de quiosc -el que als Estats Units es coneix com a Pulp (polpa, pel material molt barat amb el qual es feia el paper en què s'imprimia), de caràcter seriàl i destinat a un públic obrer- al naixement de la cultura del fanzín (números autoeditats, impresos amb pocs recursos i repartits de mà en mà en convencions i fires). D'aquí venen moltes de les temàtiques i estils que encara perduren avui en dia a les plataformes. Tot això va anar configurant un caldo de cultiu, un ecosistema cultural paral·lel, soterrani, comunitari i molt de nínxol: relats, còmics, crítiques i il·lustracions que aprofitaven i ampliaven els mons d'altres i també en creaven de nous.

Però, sobretot, va ser el llançament, l'any 1966, de la sè-

rie de televisió *Star Trek*, el que va popularitzar i donar forma a tot plegat. Parlem d'una sèrie que va tenir un enorme seguiment entre el públic femení, cosa molt poc habitual fins al moment en el món de la ciència-ficció. Tot i que la trama ja introduïa moltes temàtiques racials i de gènere força transgressores per l'època, els filtres del sector audiovisual i la moral majoritària del moment no permetien segons quins agosaraments. Així doncs, les *trekkies* (com s'anomena a les fans de *Star Trek*) van començar a escriure i difondre les històries que no podien veure a la petita pantalla. Van apropiarse de les trames i els protagonistes, van fabular amb relacions ►

LA CONNEXIÓ DE LES FANS ÉS TAN GRAN QUE SENTEN LA NECESSITAT D'AMPLIAR EL QUE JA EXISTEIX, SEMPRE AMB L'ESPERIT DE COMPARTIR-HO

Espera un moment que després de fer la presentació anarà a la Jennifer i llavors ella t'obrirà la porta. —En Chrissy em va mirar—. Si no et fa res, evidentment.

En Ross es va fixar en mi per primera vegada i em vaig posar una mica nerviosa pel fet de ser el centre de les mirades.

—Eh... per mi cap problema.

—Mira, una mica de simpatia, per variar. —Va dedicar un ampli somriure al recepcionista.

—He de fer la presentació, Ross.

—I qui t'ho impedeix?

En Chrissy el va ignorar i es va concentrar en mi.

—Benvinguda a la residència, Jennifer. Si necessites res, em dic Chris i soc...

—El que s'encarrega que no entrin nois sense permís —va afegir en Ross—. O com a mínim ho intenta.

—... l'encarregat de mantenir la pau a la residència —va seguir en Chris—. M'estic a l'habitació u. La primera porta del primer pis. Si necessites alguna cosa després de les dotze de la nit, em trobaràs allà.

—I si no, el trobaràs aquí jugant al Candy Crush —va concloure en Ross.

—Jo no jugo a res en horari laboral! —En Chris va respirar fondo per recuperar la calma—. En qualsevol cas, Jennifer, vine'm a buscar a l'habitació només si es tracta d'una emergència real. I amb això vull dir que hi hagi un incendi a l'edifici, no que t'hagi caigut el mòbil al vàter i et faci fàstic treure'l.

—T'hi truquen gaire, a la porta? —vaig preguntar, divi.

► sentimentals i sexuals entre els personatges, van crear noves faccions, noves races i noves religions.

Parlem d'una literatura que neix en bona part de la cultura friqui, marginal, i de l'obsessió compartida per un món ficcional. Les fans tenen una connexió tan gran amb allò que segueixen que no tenen prou amb el que ja existeix, sinó que senten la necessitat d'ampliar-ho. És un gest que, gairebé sempre, neix de l'amor, el respecte i les ganes de compartir amb la comunitat. Sempre hi ha consciència d'estar afegint o inventant contingut i no substituïnt l'original. De fet, és habitual trobar discussions molt extenses en aquests entorns sobre el que es considera "cànon" (part de la història oficial) o el que s'ha afegit posteriorment.

Amb la popularització d'internet, durant els anys noranta, aquest sediment cultural va trobar una forma ideal de difusió. El col·lectiu d'escriptura Proyecto UNA explica que, en els primers anys de la xarxa, abans de la seva comercialització, "quan els fòrums només eren blocs de text, la gent ja compartia històries", hi havia una mica de tot: "molts que creaven els seus relats, molts que agafaven contes populars i explicaven la seva pròpia versió". A inicis dels 2000, van crear-se a poc a poc portals més específics per compartir fanficcions i literatura en general, el gènere es va popularitzar i es van crear les plataformes més mercantilitzades, a l'estil de Wattpad, fins a arribar als fenòmens de masses.

WATTPAD, DES DE DINS

Wattpad és una espècie de YouTube per a lectores i escriptores de la generació Z. Amb una enorme predominança de l'audiència femenina, els gèneres més demandats són el romàntic, les trames amb representació LGBTIQA+ i la fantasia. En entrar-hi, la usuària es troba amb un immens catàleg d'històries diferenciades per categories: "Mystery", "Poetry", "Warewolf", "LGBTQ+"... En fer clic sobre un títol, es pot accedir als diferents capítols publicats. Alguns estan complets, mentre que d'altres es publiquen de forma periòdica i acumulen comentaris de lectores ansioses. Luz Santa María Muxica és doctoranda i investigadora associada a GRETEL, grup de recerca de literatura infantil i juvenil de la Universitat Autònoma de Barcelona. Descriu Wattpad com una plataforma digital de lectura social, en què les usuàries interactuen amb el text de forma simultània, com en una conversa. D'aquesta forma "la sensació de suspens es rep com una espera col·lectiva". Per a aquesta investigadora, "hi ha un boom d'escriptores molt joves que estan provant amb temàtiques eròtiques i que troben a Wattpad el seu nínxol". "Hi ha una necessitat d'atribuir a la literatura interessos i identitats pròpies", explica.

Segons Proyecto UNA, les comunitats de Wattpad i AO3 són molt àmplies: "Han sigut refugi, sobretot, de gent que no estava representada per les històries hegemòniques, que no estava dins del cànon, gent racialitzada o del col·lectiu LGTBI". Aquests grups agafaven "les històries mainstream, que canònicament són blanques i heterosexuales, amb personatges que

la gent estima, per veure com s'han utilitzat i per generar tot el relat que no s'estava veient, que no s'estava representant".

La seva visió la ratifiquen Bea i Diana, que destaquen la importància dels comentaris en directe durant la lectura, on se solen afegir mems i imatges. Allà troben representativitat LGBTIQA+, que les apropa a un romanticisme menys normatiu. "A les històries romàntiques heterosexuales ja sé tot el que passarà: als pares de la noia no els agrada el nano amb què va perquè va tatuat, per com es vesteix... se separen i tornen. Quin avorriment!". Així i tot, no renuncien als llibres físics, malgrat que el seu cost els suposa una barrera.

Alina Not, pseudònim de l'escriptora riojana Maria Pascual Alonso, és l'autora de la saga *Bad Ash*, publicada primer a Wattpad i que després va fer el salt al paper amb l'editorial Crossbooks. Explica que va començar a escriure les històries que volia llegir i no trobava. El 2017, amb 30 anys, va acabar la seva primera novel·la i la va publicar a Wattpad per capítols. "El que més em costava era el màrqueting, i per això tenia dificultats per arribar a nous lectors". És cert que destacar en el mar de novel·les de les plataformes requereix un treball exhaustiu a les xarxes socials. Tot i això, actualment, aquell primer llibre

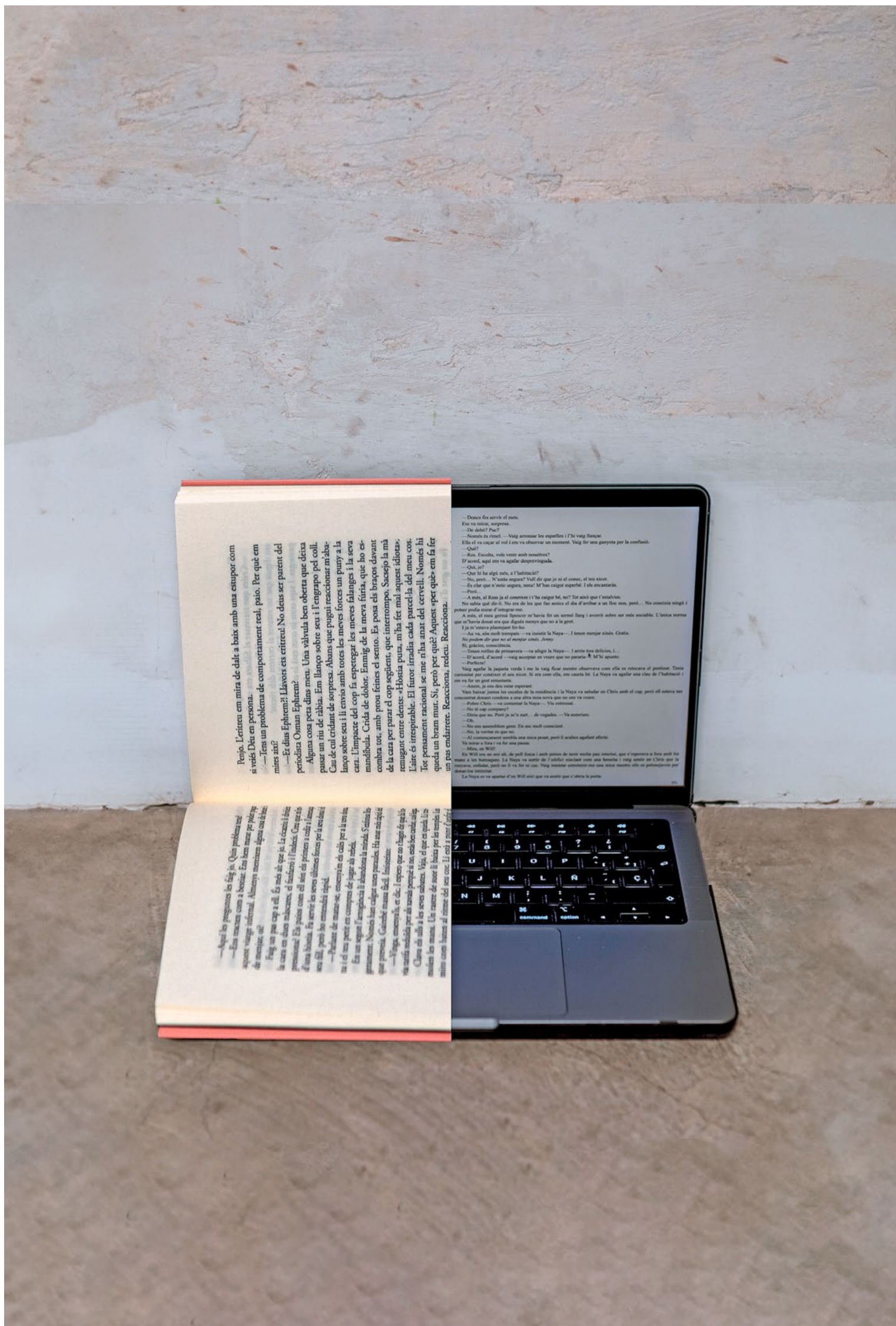
té 330.000 lectures. Quan *Bad Ash* va passar a les llibreries, les lectores van estar encantades, però ella reconeix que ho va viure amb més pressió: "Primer, escrius un manuscrit amateur i el dones gratis. Quan el converteixes en un producte, el nivell que t'exigeixes és més gran". Li preguntem sobre el seu públic i ens parla, principalment, de noies joves, tot i que creu que la llegeixen nois, "encara que no ho vulguin reconèixer".

LES CARACTERÍSTIQUES LITERÀRIES

Fixem-nos ara en els textos. Parlem, per norma general, d'una literatura amb molt de ritme, on passen moltes coses. Hi abunden els diàlegs i les escenes que fan avançar el conflicte, en detriment dels passatges reflexius i l'aprofundiment en la psicologia dels personatges. També hi destaca la capacitat d'apropiar-se de trames i personatges d'altres textos, de connectar-los, referenciar-los i enredar-los. És el que dins l'àmbit de la teoria literària s'anomena intertextualitat. Una intertextualitat, en aquest cas, salvatge i desacomplexada. Les autores i lectores *segresten*, sense cap mena de recança ni mirament, el material dels mons que els obsessionen. No els preocupa el copyright ni els criteris acadèmics de qualitat, segurament, gràcies a l'anonimat que ofereixen els entorns digitals.

Tanmateix, és probable que la característica més destacable d'aquest tipus de narrativa sigui la relació que es manté entre escriptora i lectora. En general, en el món de la literatura impresa, hi ha un seguit de barreres entre l'autora i la lectora que produeixen un distanciament tant espacial com temporal. Algú té una idea, l'escriu, i després, aquest text (si és molt afortunat), va a una editorial que el retoca, el retalla, el corregeix, etcètera. En acabat, passa a impremta, a distribució, a llibreries i, finalment, després d'un llarg viatge, arriba a les mans ►

QUAN ALGÚ PUBLICA UN PRIMER CAPÍTOL A L'ENTORN DIGITAL REP DE COP COMENTARIS I IDEES DE LECTORES QUE PODEN CONDICIONAR EL PROGRÉS DE L'OBRA

Penjo. L'entreu en mira de dalt a baix amb una estupor com si veés Déu en persona.

—Tens un problema de comportament real, paio. Per què em mires així?

—Et dius Ephrem? Llavors ets entretut! No deus ser parent del periodista Osman Ephrem?

Alguna cosa petra dins meu. Una valvula ben oberta que deixa passar un riu de ràbia. Em llanço sobre seu i l'engrupo pel coll. Cau de col·lidint de sorpresa. Abans que pugui reaccionar m'abanso sobre seu i li envio amb totes les meves forces un puny a la cara. L'impacte del cop fa espèrregat les meves falanges i la seva mandíbula. Crida de dolor. Enmig de la meua fúria, que ho escombria tot, amb prou feines el sento. Es posa els braços davant de la cara per parar el cop següent que interrompo. Sesejo la mà remugant entre dents: «Hostia puta, m'ha fet mal aquest idiota». L'aire és irrespirable. El furor irradia cada porcella del meu cos. Tot pensament racional se me n'ha anat del cervell. Només hi quedà un bram mut. Sit, però per què? Aquest «per què» em fa fer un pas endarrere. Reaccionar, reduir. Reaccionar.

—Aquí les preguntes les fang ja. Quin problema tens aquest «vinge infernal». Almenys m'entenc algun cos d'altre de maciste, oi?

Fang un peu cap a ell. És més alt que jo. La cresta i l'ampressament! Els peus com ell són els primers a caure i fer-se una fill, però ho entenedrà ràpid.

—Pendant de matar-se, encanyat es caia per a la terra i tu i el teu petit en comptes de fugir als rebò.

En un segon l'arrogancia li abandonà la mirada. Semblava que preveia. Cambià massa ràpid. Incògnit.

—Vinga, encanyat, et dic. I espero que no t'heg de guàrdia una varietat melidra per als xarxos perquè si no, cada bec amb el cap.

Clava els ulls a les seves sabates. Vaja, el que et queda. L'he molida les mans. Un rancor de mort li floria per les temes. La meua cara banyava al ritme del seu cos. Li costà a parar l'orella.

—Doncs fes servir el meu.

En va mirar, sorpresa.

—De debò? Puc?

—Només de rituel. —Vaig arrossar les espatlles i l'hi vaig llançar.

Ella el va caçar al vol i em va observar un moment. Vaig fer una ganyota per la confusió.

—Què?

—Res. Encicla, vols venir amb nosaltres?

—D'acord, aquí em va agafar després d'una.

—Què, jo?

—Que hi ha algú més, a l'habitació?

—No, però... 'N'entenc cap? Vull dir que jo m'el comec, el teu xicot.

—Es clar que n'estic segura, sense! M'han caigut superbi. I els encantaria.

—Però...

—A més, al Rana ja el conec i t'ha caigut bé, no? Est així que t'està vivien.

No sabia què de-li. No era de les que fan amics el dia d'arribar a un lloc nou, però... No començava ni a poder posar ment d'integrar-me.

A més, el meu germà Spencer m'havia fet un sermó llarg i em va dir que no m'ha de fer un amic que m'havia donat era que digués mentres que no a la gent.

—No va, més molt temps... va insular la Naya... I tenen menjar així. Casta.

No podien dir que no al menjat així, Anay.

Hi glicava, com a d'altre.

—Tens moltes de premarera... va agafar la Naya... I tenia tres dolçins, i...

—D'acord, d'acord... vaig acceptar en veure que no pararia. M'hi apuntava.

—Perdona!

Vaig agafar la jaqueta vada i me la vaig ficar mentre observava com ella se retirava al postinat. Tanta començava per començar el seu xicot. Si era com ella, era casada bé. La Naya va agafar una clau de l'habitació i em va fer un gest amenaçador.

—A més, ja era dies estar expost.

Van buscar juntes les claus de la residència i la Naya va substar un Chris amb el cap, però ell estava tan concentrat davant com a una altra cosa que no em va veure.

—Pobres Chris... va comentar la Naya... Va entrar.

—No hi cap cap més?

—Dintre que no. Però ja m'he suit... de vegades... Va sortir.

—Oh.

—No era necessàriament gens. En un moment començava.

—No, la veritat és que no.

Al començament semblava una mica pesat, però li acabava agafant aferra.

Va entrar a l'aire i va fer una passa.

—Mira, oi?!

En Will era un noi alt, de pell fosca i amb puntes de tenir molta poca intenció, que d'esperava a Sara amb les mans a les butxaques. La Naya va sortir de l'habitació i va veure com Chris i Will semblaven que se'n anaven a casa, però no ho van fer. Vaig intentar comunicar amb una altra manera ella m'entendria per després de l'habitació.

La Naya va veure aparar d'un Will així que va sentir que s'aferra la porta.

► del públic. En el cas de la literatura en entorns digitals, tots aquests passos desapareixen. Algú publica un text i, potser, en qüestió de minuts, pot començar a rebre comentaris, crítiques, propostes. Quan es posi a escriure el segon capítol de la història, l'autora ja està inevitablement condicionada per la recepció immediata que li ha arribat. Tal és aquesta proximitat que autores com Alina Not expliquen que intentava tenir la novel·la ja acabada, quan l'anava publicant capítol a capítol, “perquè les seguidores no em fessin canviar massa coses”. Tot i que, afegeix, el que més troba a faltar d'aquella època de Wattpad és “el *feedback* constant de les lectores”.

DEBATS I REPTES PENDENTS

Ara bé, la rebuda que té la literatura en entorns digitals per a les lectores no es correspon amb la perspectiva de l'acadèmia. “En el món literari no es valora; aquesta literatura gairebé no s'estudia”, diu Santa María Muxica. La investigadora veu l'interès d'aquest fenomen en la recepció de les lectores, en com han entès les obres clàssiques i en la forma en què es van transformant les històries. “Sempre vaig amb compte amb entendre la qualitat literària d'alguna cosa i separar-la de la recepció. Té molt més a veure amb l'experiència que tenen els lectors. Si actualment hi ha certa literatura que està tenint un impacte molt massiu, hem de parar-hi atenció, perquè això parla d'una qualitat que va més enllà de l'aspecte tècnic”. Per altra banda, des de Proyecto UNA també es veu en la crítica a aquest gènere un component de gènere: “Tot el que sigui fet per nenes i adolescents sempre és vilipendiat, menyspreat”.

El desinterès del món literari tradicional contrasta amb l'actitud dels circuits editorials, que hi han vist una oportunitat que no podien desaproveitar: un gran nombre de lectores que poden convertir-se en potencials compradores. Aquí, els gegants editorials Penguin Random House i Planeta publiquen en paper obres de les joves autores de la plataforma des del 2018, tot i que en el món anglosaxó ja ho van iniciar el 2014, amb la publicació de la sèrie *After* en el segell Gallery Books. Ara bé, com sol passar en aquests casos, el pas dels circuits perifèrics als convencionals fa que es produeixi un procés de selecció, de tria i de canonització. Les editorials no s'arrisquen amb obres que puguin ser massa específiques, per això acaben triant aquelles que no trenquen amb el que és previsible. De tota

la complexitat i diversitat que es pot trobar a internet, el que acaba arribant a impremta solen ser les històries romàntiques heterosexuales i amb personatges blancs que ens venen al cap si pensem en un best-seller juvenil. Per això, quan preguntem a les estudiants sobre si és fàcil trobar en paper els llibres que més els han agradat en format digital, no dubten a respondre: “No, només els llibres heteros. La típica història tio-rebel·tia-innocent, aquesta és fàcil de trobar”.

Aquest darrer any, dos esdeveniments han alertat del mal estat en què es troba la salut lectora del jovent (i per extensió, de tota la societat). Per una banda, els resultats de Catalunya a les competències bàsiques de l'any 2023, que van patir una forta davallada fins a situar-se gairebé al final de la llista de l'Estat espanyol, juntament amb Ceuta i Melilla. Per altra banda, les conclusions de l'Informe PISA del desembre de 2023, que van corroborar aquestes dades i van evidenciar que aquesta patacada lectora no era només una qüestió territorial, sinó que a tota la Unió Europea es pot detectar un empitjorament en les competències lectores de la gent jove de manera generalitzada. Paradoxalment, però, el baròmetre d'hàbits de lectura i compra de llibres a l'Estat espanyol indica que, en els darrers deu anys, hi ha hagut un creixement significatiu, especialment entre adolescents.

Parlant-ne amb les llibreteres de Genet Blau, establiment de Lleida especialitzat en narrativa infantil i juvenil, apunten que a les lectores joves cada vegada els costa més fer el salt a lectures més complexes. N'hi ha de molt habituals entre els 8 i 10 anys, que devoren les col·leccions de moda, però que no arriben a fer el salt a obres més llargues. Les llibreteres creuen que les pantalles hi tenen alguna cosa a veure, perquè la literatura infantil cada vegada és més mixta, té més dibuixos i icones, és més interactiva, i quan els infants no reben aquests inputs, s'avorreixen. El mateix podem observar amb aquests entorns digitals i comunitaris de lectura. Milions d'adolescents dediquen hores i hores a remenar entre línies, són lectores apassionades, vocacionals, però tot això no sembla reflectir-se en una millora en la comprensió. Potser llegir més no vol dir llegir millor? Santa María Muxica, però, és optimista i considera positiu que la lectura, al final, acabi recollint la necessitat d'expressar-nos i sentir-nos representades: “Valoro que això es faci per mitjà de la literatura, que ens comuniquem des de la paraula escrita, que no ha perdut la capacitat de transmetre”. ●

Publicitat

ESPAIS DEL CAPITALISME GLOBAL

DAVID HARVEY

DESENVOLUPAMENT GEOGRÀFIC DESIGUAL I RESTAURACIÓ DEL PODER DE CLASSE

Una introducció fonamental i accessible a l'obra d'un dels autors cabdals per comprendre el món en crisi que habitem.

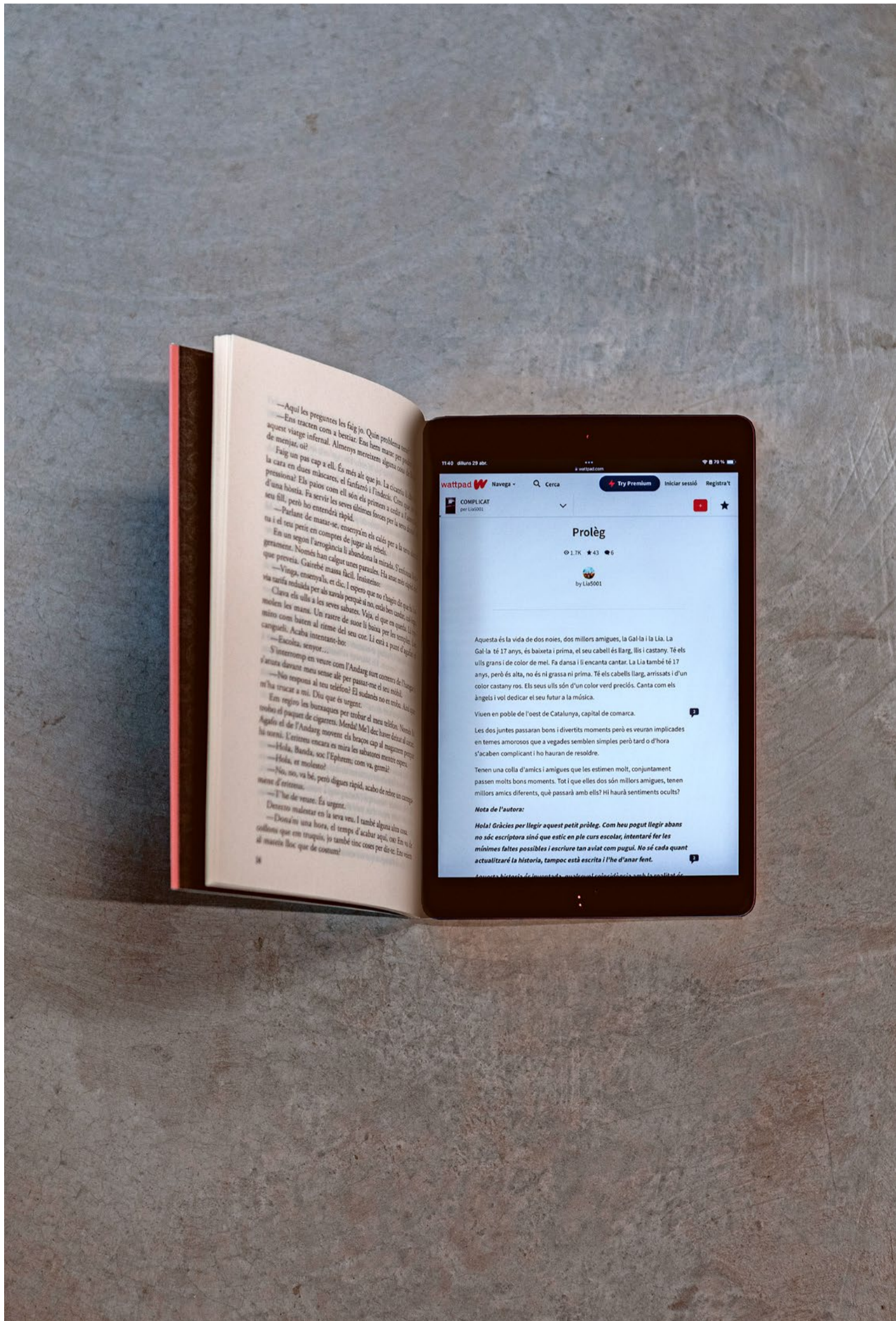
VIRUS

VIRUS

SORTIM A GUANYAR!

AFILIA'T A LA CGT

—Aquí les preguntes les faig jo. Quin problema teniu?
 —Ens tracten com a bestiar. Estem hant matar per poder
 aquest viatge infernal. Almenys meritzen alguna cosa de
 de menjar, oi?
 —Faig un pas cap a ell. És més alt que jo. La cicatriu a la
 la cara en dues màscara, el fanfarró i l'indie. Crec que
 pressiona! Els païos com ell són els primers a caure a l'any
 d'una hòstia. Fa servir les seves últimes forces per la seva
 seu fill, però ho entendre ràpid.
 —Parlant de matar-se, ensenyam els calés per a la seva
 tu i el teu petit en comptes de jugar als rebels.
 En un segon l'arrogancia li abandona la mirada. S'estira
 gramment. Només han calgut unes paraules. Ha anat més ràpid
 que preveia. Gairebé massa fàcil. Insisteixo:
 —Vinga, ensenya'ls, et dic, i espero que no t'hagin dir que
 via tant més ràpid per als xarals perquè sí no, està ben clar, cal
 Clava els ulls a les seves sabates. Vaja, el que es queda. Li
 molen les mans. Un rastre de suor li baixa per les temples, i
 mino com batem al ritme del seu cor. Li està a punt d'agafar
 cançoni. Acaba intentant-ho:
 —Escolta, senyor...
 S'interromp en veure com l'Andarg surt corrent de l'any
 l'arxa davant meu sense atre per passar-me el seu mòbil.
 —No respon al teu telèfon? El sudat no et miró. Així que
 m'ha trucat a mi. Diu que és urgent.
 Em regiro les butxaques per trobar el meu telèfon. Només
 unbu el paquet de cigarets. Merda! Me'l dec haver deixat al cotxe.
 Agafó el de l'Andarg, movent els braços cap al magatzem prop
 la vora. L'entreu encara es mira les sabates mentre espera.
 —Hola, Benda, soc l'Ephrem; com va, gemit?
 —Hola, et molesto?
 —No, no, va bé, però digues ràpid, acabo de rebre un correu
 meu d'entreu.
 —T'he de veure. És urgent.
 Deixo malalta en la seva veu. I també alguna altra cosa.
 —Donat'm una hora, el temps d'acabar aquí, no? Est va de
 collons que em truquis, jo també tinc coses per dir-te. Est veu
 al mateix lloc que de costum?

11:40 dijous 29 abr. 70%

wattpad Navega Cerca Try Premium Iniciar sessió Registra't

COMPLICAT ▼ + ★

per Lia5001

Prohèg

1.7K ★43 6

by Lia5001

Aquesta és la vida de dos noies, dos millors amigues, la Gal·la i la Lia. La Gal·la té 17 anys, és baixeta i prima, el seu cabell és llarg, llis i castany. Té els ulls grans i de color de mel. Fa dansa i li encanta cantar. La Lia també té 17 anys, però és alta, no és ni grassa ni prima. Té els cabells llarg, arriçats i d'un color castany ros. Els seus ulls són d'un color verd preciós. Canta com els àngels i vol dedicar el seu futur a la música.

Viuen en poble de l'oest de Catalunya, capital de comarca.

Les dos juntes passaran bons i divertits moments però es veuran implicades en temes amorosos que a vegades semblen simples però tard o d'hora s'acaben complicant i ho hauran de resoldre.

Tenen una colla d'amics i amigues que les estimen molt, conjuntament passen molts bons moments. Tot i que elles dos són millors amigues, tenen millors amics diferents, què passarà amb ells? Hi haurà sentiments ocults?

Nota de l'autora:

Hola! Gràcies per llegir aquest petit prohèg. Com heu pogut llegir abans no sóc escriptora sinó que estic en ple curs escolar, intentaré fer les mínimes faltes possibles i escriure tan aviat com pugui. No sé cada quant actualitzaré la història, tampoc està escrita i l'he d'anar fent.

Narratives que glacen (i alligonen)

LA RECOMANACIÓ DE **JORGE CABEZAS**

No fa molt de temps, una clienta de la llibreria –bé, clienta, amiga i gran defensora de les causes que mereixen i han de ser abandonades– em deia: “tens un problema amb la neu o amb els paisatges nevats”. I encara que li vaig dir que, evidentment, no, potser no era eixa la realitat. Aquest comentari va vindre després de parlar-li d’un còmic que estava llegint. El còmic en qüestió era *El misterio del paso Diátlov*, de Cédric Mayen i Jandro González. Però per a parlar d’aquest còmic he de remuntar-me un parell d’anys arrere quan, de sobte, en un curt període de temps, diverses persones ens van demanar un llibre, *Dead Mountain. La montaña muerta*, de Donnie Eichar (Desnivel, 2020). Aquest llibre ens parla de la desaparició de nou muntanyencs russos el febrer de 1959 en una zona dels Urals. La història podria no tindre més transcendència si no fora perquè aquests joves i experts alpinistes universitaris van aparèixer morts en estranyes circumstàncies. Eichar, en el seu llibre, intenta buscar una explicació al misteriós succés. Aquest 2024, Norma Editorial publica el còmic del qual parlava unes línies arrere, que se centra en el viatge dels muntanyencs fins als fets i la investigació que va intentar realitzar un fiscal rus, a pesar de les traves del KGB. Uns mesos després, Laia, la meua companya en la llibreria, sabent els meus gustos, em diu que he de

llegir *La expedición. Una historia de amor*, de Bea Usmaa (Ediciones Menguantes, 2023). De nou, torne a viatjar a un paisatge inhòspit i ple de neu i gel. En aquest cas, Usmaa ens conta una història que l’ha obsessionat durant uns quinze anys, la mort misteriosa de tres expedicionaris suecs en el Pol Nord en 1897. L’escriptora utilitza de manera magistral dos temps en el seu relat: l’actual, en el qual du a terme la seua investigació, i el moment en què els exploradors fan el seu últim viatge. Pot ser casualitat, però resulta que el calorós estiu passat vaig decidir embarcar-me en un altre viatge literari cap a terres gelades (potser sí que tinc un problema). Vaig començar a llegir un assaig anomenat *Un manicomio en el fin del mundo*, de Julian Sancton (Capitán Swing, 2023). Una altra història en un paisatge àrtic, en aquest cas, l’Antàrtida. Ens conta la història del “Belgica”, un vaixell belga que volia arribar on ningú havia arribat i que va quedar encallat durant un any en el gel. I un dia entra a la llibreria aquesta clienta i, com ens sol succeir, comencem a parlar, i li comente que potser sí que llegia molts llibres on la neu era protagonista. A la qual cosa, la meua amiga, després d’eixe somriure de qui se sap guanyadora d’un duel, em recorda que en el club de lectura de la llibreria també hem llegit llibres amb el mateix personatge de fons. I així era. L’any passat vam llegir *Ventisca* de Marie Vingtras

(Nórdica Libros, 2023), una història esquinçadora, en la qual l’autora aprofita la desaparició d’un xiquet en una tempesta de neu i la posterior recerca, per a parlar-nos de molts temes. Però el meu idil·li amb els paisatges gelats venia d’abans i sembla que el de la gent del club de lectura també, perquè en 2022 llegíem *El pes de la neu* de Christian Guay-Poliquin (Periscopi, 2022). Aquí tornem a trobar-nos en un paisatge nevats, en el qual dos homes tancats en una casa –un, amb diferents ferides i fractures, l’altre, el seu cuidador– viuen quasi aïllats del món. Tot això amanit amb una inquietant atmosfera en què sembla que no pugues moure’t lliurement. Al final sembla que sí, que solc llegir sobre aquests llocs gelats, no sé si per la meua preocupació climàtica i la por a la seua desaparició, per les addictives històries que contenen o per totes dues alhora. El que sí que tinc clar és que aquestes històries van més enllà de l’entorn en el qual ocorren. Parlen d’amistat, de cooperació, de la importància del treball en equip, de l’amor, de gaudir del viatge i no sols de l’arribada al destí, d’uns valors cada vegada més desapareguts, d’un descobrir el desconegut, o almenys intentar-ho, d’un creure que pot existir un món millor (una idea ara *démodé*). En fi, de molts temes que considere més imprescindibles ara que mai en els temps que ens ha tocat viure.

CÒMIC

El misterio del paso Diátlov

Cédric Mayen i Jandro González

Norma Editorial, 2024

108 pàgines

SOMNIS
de PAPER
PAPERERA i LIBRERIA

Somnis de Paper va nàixer per portar la literatura i la cultura a Benetússer (l’Horta Sud), el poble del seu llibreter, Jorge Cabezas. Amb deu anys de trajectòria, un club de lectura mensual amb maridatge, presentacions de llibres i concerts, l’establiment ha anat creixent, però sense esgotar els somnis per complir.

Publicitat

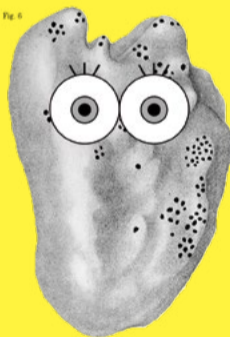
Aquesta primavera,
sembla amb nosaltres

Segueix-nos a xarxes socials www.sembrallibres.com

UNA ICONA DE LA GENERACIÓ MEM

TEXT: **MIRIAM TIJANI**
IL·LUSTRACIÓ: **MARIA COLL**

Qui fa menys de mig pam, té trenta forats i viu a una pinya que hi ha sota el mar? Bob Esponja, personatge nascut ara fa 25 anys de la ploma de Stephen Hillenburg, ha esdevingut un referent global per a les persones crescudes entre les xarxes socials, la precarietat laboral i la crisi climàtica

La passió per l'animació va empenyar Stephen Hillenburg, un biòleg marí que treballava a l'Institut Oceànic del Comtat d'Orange (Califòrnia, els EUA), a dibuixar, l'any 1989, el còmic *The Intertidal Zone*, expressió que fa referència a les franges costaneres afectades pel creixement i reflux de les mareas. La història tenia com a protagonistes una esponja rectangular anomenada Bob i altres criatures de la mar. Aquest va ser el naixement del personatge peculiar i irreverent que avui coneixem pel nom de Bob Esponja: un dels més estimats per les generacions crescudes durant les últimes dècades i que, a més d'haver entretingut milions de persones, ha esdevingut un fenomen global.

Quan Hillenburg va decidir canviar el rumb de la seua carrera professional per a desenvolupar aquest personatge, els executius de la cadena de televisió Nickelodeon van comprar de seguida els primers episodis. La sèrie s'estrenava l'1 de maig de 1999, amb el títol original de *SpongeBob Squarepants* (Bob Esponja Pantalons Quadrats), i, a partir del juliol d'aquell mateix any, iniciava la seua emissió regular, que ha arribat fins a l'actualitat. Amb 299 episodis, *Bob Esponja* és un dels productes d'animació amb més temps continuat en antena de la història, només superat per *Pokémon* (1997-2023), *South Park* (des de 1997 i amb temporades previstes, com a mínim fins al 2027) i, per descomptat, *The Simpsons* (des de 1989).

Ambientada a la ciutat submarina de Fons de Bikini, la sèrie segueix les desventures rocambolesques de l'ésser esponja, el seu amic Patrick Estrella i una població diversa i tan excèntrica com ells, tota ella formada per animals marins amb trets antropomòrfics, però alhora amb característiques anatòmiques molt realistes i precises respecte a les espècies originals, cosa que deixa entreveure que Hillenburg mai va deixar de banda la seua passió per la biologia marina. Les habitants de Fons de Bikini donen forma a una realitat mimètica a la humana, en la qual els animals aquàtics tenen feines i aficions mundanes, com les de qualsevol persona a la vida real.

Tanmateix, la clau per a adreçar-se a públic infantil i jove de manera entretinguda, i un dels motius principals de l'impacte cultural de la sèrie, ha estat el seu humor absurd, per mitjà del qual, per exemple, podem veure fogueres i éssers terrestres sota l'aigua, personatges

que canvien radicalment d'aspecte traient-se la pell com si fora una disfressa o canvis sobtats d'imatges animades a reals. Però, a banda de fer riure, Hillenburg i el seu equip col·laborador també va saber confeccionar trames que pretenien promoure debats entre el públic més jove sobre temes com la contaminació, la destrucció de l'hàbitat o la gentrificació. A més, van retratar amistats indestructibles, personatges lleials als éssers i els llocs que estimen, lliçons d'autoconfiança davant dels insults, i fermesa i esperança davant de les dificultats (no en va, Bob Esponja ha suspès l'examen de conduir 1.258.056 voltes).

D'aquesta manera, després de catorze temporades, tres llargmetratges que mesclen la imatge real amb

alguna evidència de la vida humana a la Terra, tinga referències a la sèrie.

Però, què fa que aquest personatge siga tan icònic? Al seu article "*Global or Local Identity? A Theoretical Analysis of the Role of Viacom on Identity Formation Among Children in an International Context*" ("Identitat global o local? Una anàlisi teòrica del paper de Viacom en la formació de la identitat infantil en un context internacional"), Kristin C. Moran i Leeva C. Chung, professores de la Universitat de San Diego (Califòrnia), argumenten que la facilitat de doblatge dels dibuixos infantils permet que s'hi elimine l'*estrangeria*. "El resultat és que la major part de la programació televisiva d'animació es converteix en un text transparent que atreu el públic en qualsevol context cultural", sostenen.

Gran part de la sèrie té lloc en un entorn laboral, un restaurant que es manté gràcies a l'explotació dels seus dos únics empleats, retratada amb una normalitat absurda

l'animació en 2D o en 3D, un musical a Broadway, videojocs, i tota mena de representacions audiovisuals en més de seixanta llengües, Bob i la seua colla han transcendit la pantalla de televisió per a convertir-se en una icona multigeneracional indiscutible.

APUNTS DE DIVERSITAT

La ubiqüitat cultural de la sèrie s'evidencia en tots els formats imginables: joguines, accessoris, roba, música, establiments que imiten el restaurant de menjar ràpid Parany del Cranc (Krusty Krank en l'original) -a llocs tan diversos del planeta com Santa Elena (Costa Rica), Moscou, Ramal·lah o Karachi (el Pakistan)-, una infinitat d'anècdotes disperses com ara els tons de color "SpongeBob Yellow" i "Patrick Star Pink" amb què Pantone va commemorar els vint anys de la sèrie... La quantitat de productes comercialitzats arreu del món en les últimes dècades és incommensurable i atorga al personatge tal estatus d'omnipresència que no seria estrany que, en un futur llunyà, si encara queda

d'aquella època dirigida a públic infantil, però protagonitzada per personatges adults amb problemes del món adult: tenen feines mal pagades, factures acumulades, anaven a teràpia perquè estaven deprimits, els costava matinar...

Bob Esponja Calça Curta treballa per a Don Cranc a canvi d'un sou de misèria en el Parany del Cranc. La seua vitalitat implacable -amb què encarna l'etern optimista, una ànima càndida que mai es queixa del sou ni de les condicions i sempre encara amb energia el fet d'haver de fer hores extra- el converteix en l'empleat exemplar per al capitalisme feroç. El seu caràcter contrasta el del seu company Balamar Tentacles, que personifica la crítica al treball modern, la treballadora per a qui la feina no és més que una obligació insulsa, però necessària, i que aporta un contrapunt misantrop.

Gran part de la sèrie es desenvolupa en l'entorn laboral. Als ulls del públic infantil, el miratge que la vida adulta està plena de diversió i aventures, que pagar un lloguer a soles és una opció raonable en l'existència mitjana i que un restaurant -que en el cas del Parany del Cranc és l'epicentre econòmic de Fons de Bikini- es pot mantindre gràcies al fet que Don Cranc explota els seus dos únics empleats matí, vesprada i nit... forma part de l'humor, de l'exageració pròpia dels dibuixos animats.

En un episodi, Don Cranc decideix obrir l'hamburgueseria les 24 hores, però sense ampliar la plantilla. Tant Bob Esponja com Balamar acaben treballant durant dues setmanes sense descans, fins al punt d'acabar molt malalts com a conseqüència directa de l'explotació laboral en què estan immersos. En un altre, els entrega una nòmina, en la qual, en comptes de pagar-los, els cobra per "respirar", "estar drets" o "existir".

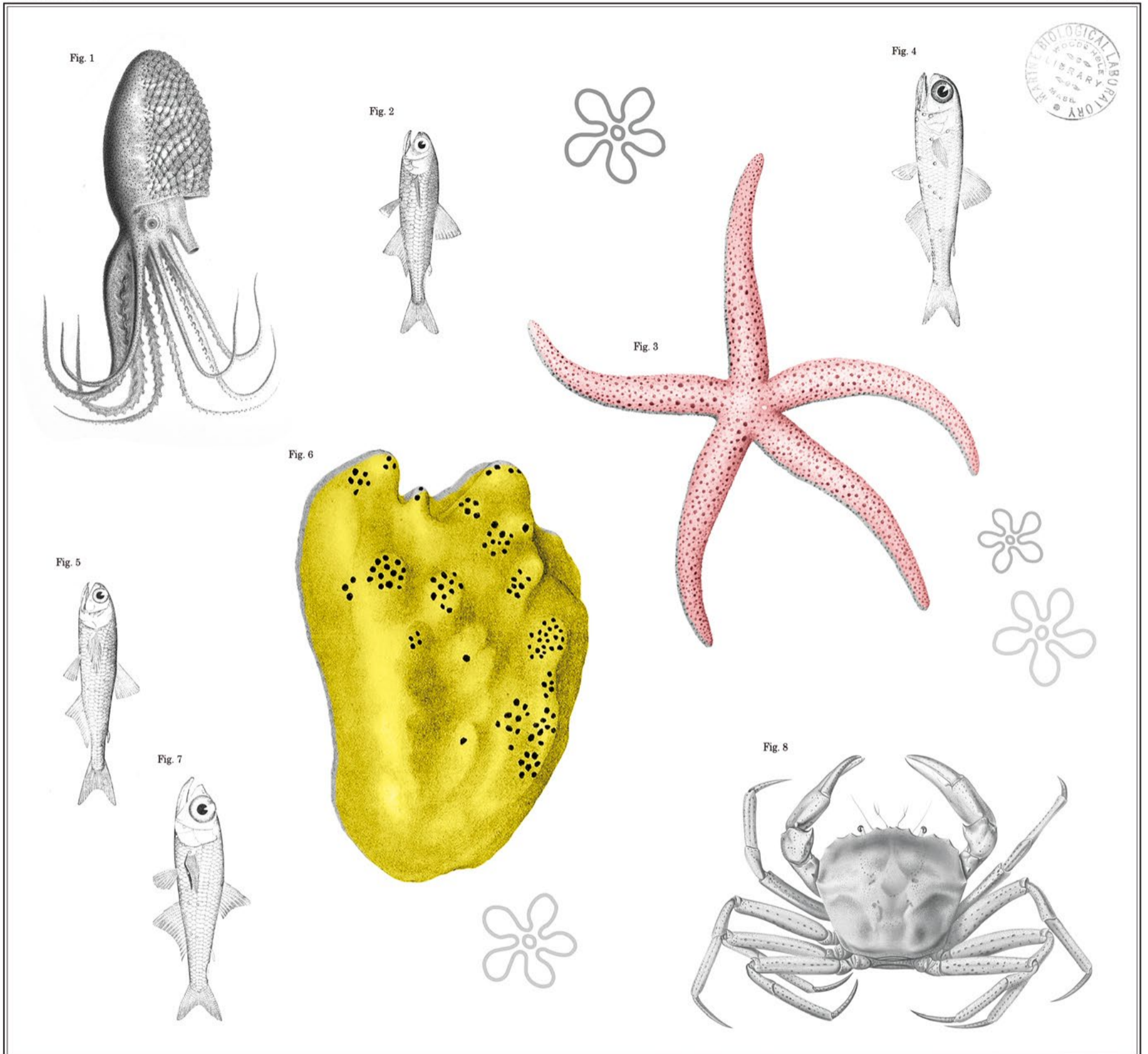
La mateixa generació que va créixer rebent aquests gags com un primer tastet de l'absurditat que només seria versemblant en els dibuixos va descobrir més endavant que moltes de les situacions de la sèrie són, en efecte, part de l'experiència adulta dins del sistema capitalista, i que els impostos regressius, com la quota d'autònomes, existeixen. I no fan gens de gràcia.

LLARGA VIDA A LES XARXES

Amb aquest bagatge, és natural que les persones nascudes a partir dels noranta, que ara mateix conformen el grup demogràfic més actiu en el *Zeigeist* de les xarxes socials, hagen desenvolupat un humor fosc, reactiu, que s'expressa amb *dank memes* da-

L'EMPLEAT DEL MES

Tot i que l'humor surrealista de la sèrie evoca l'estil d'anterior propostes del gènere, com *El show d'en Ren i l'Stimpy* (1991), *Animaniacs* (1993), *La vida moderna d'en Rocko* (1993, en la qual Hillenburg es va iniciar com a director creatiu) o *KabBlam!* (1996), a diferència d'aquestes, *Bob Esponja* va ser el primer producte d'animació

vant del sense sentit que perceben del món on els ha tocat viure. Potser la configuració imposada de la vida adulta les ha fet transitar d'identificar-se amb l'amigable esponja a empatitzar més amb el seu company Tentacles, però està clar que han incorporat al seu llenguatge in comptables escenes de la sèrie de manera natural.

Igual que anteriorment cada generació havia referenciat elements populars de les seues èpoques respectives (sense anar més lluny, la família Simpson per al grup d'edat millennial), moltes de les usuàries que alimenten la cultura d'internet van créixer mi-

rant *Bob Esponja*. Potser la cultura del mem ja existia abans de la sèrie, fins i tot abans d'internet, però l'empremta de l'entranyable veí de Fons de Bikini en la manera d'expressar-se de les generacions més joves és indeleble.

Tot i que ja existeix recerca acadèmica sobre *Bob Esponja* (una cerca ràpida a Google Scholar dona més de 4.350 resultats), és indiscutible que el llegat més perdurable del producte serà en formats de lectura més lleugera. No és necessari exagerar la popularitat dels mems de *Bob Esponja*: a l'agregador de marcadors de publicacions a les xarxes socials

Reddit, *r/BikiniBottomTwitter* és una de les comunitats amb més milions de subscriptores, dedicada exclusivament a compartir humor gràfic amb referències a la sèrie.

En contrast amb el destí desafortunat de Pepe the Frog, pareix que, de moment, *Bob Esponja* no ha caigut en les mans de l'extrema dreta per a promoure discursos d'odi. Tanmateix, això no vol dir que no s'haja polititzat: en els últims anys hem pogut veure com s'ha utilitzat el mem conegut com a *Mocking Spongebob* per a fer denúncies polítiques a les xarxes socials durant l'era Trump, moltes vegades acompa-

nyat de textos que barregen caixa alta i baixa per a representar un to de burla. La imatge es va tornar tan viral que fins i tot hi ha aplicacions per a generar automàticament tExtOS aIXÍ.

Mentre l'auge del mem saludable continua, pareix que *Bob Esponja* continuarà jugant un paper interessant en el futur de la cultura d'internet. Qui sap si amb una deriva encara més tendent al nihilisme o a l'absurd que forma part de l'essència de la sèrie. Només podem estar segures que davant d'aquesta incògnita, el mateix *Bob Esponja* ho enllestiria amb un enèrgic "estic a punt!". ●

Què hauria d'implicar una d

La descolonització de Palestina i la desaparició de l'estructura actual de l'Estat d'Israel és un tema delicat, tant per als palestins com per als israelians, perquè posa en dubte el futur del mateix estat "jueu". Els israelians assenyalen exemples històrics/mitològics que mostren que el "Regne de David i Salomó", i després el regne dels asoneus, varen acabar a la vuitena dècada de la seva fundació.

Tant Ehud Barak com Benjamin Netanyahu, tots dos primers ministres d'Israel, temen la maledicció de la vuitena dècada. Ho varen manifestar en articles publicats al diari *Yedioth Ahronoth*. Ambdós varen reivindicar un esforç per garantir la continuïtat d'Israel durant cent anys.

Si deixem de banda les supersticions i mitologies anacròniques, els palestins denuncien que "Israel va ser creat com a grup davant de les potències colonialistes sobre la base de la injustícia". I apunten: "Tota entitat construïda sobre la injustícia s'enfrontarà a la destrucció". No es refereixen aquí a la destrucció física de les persones sinó a desmuntar i abolir la ideologia i l'estructura colonialista, sionista i racista.

Entre els factors per assolir la descolonització de Palestina hi ha l'amenaça interna que suposa la crisi d'identitat i democràcia a Israel. Les tensions culturals i identitàries amb els altres i entre els jueus mateixos amenacen la continuïtat de l'estat hebreu. Les diferents forces parlamentàries s'estan desintegrant i els seus

líders, mancats de carisma, pateixen per la corrupció i l'oportunisme.

El nombre d'àrabs sense drets civils que viuen a la zona entre el mar i el riu Jordà ha superat el dels privilegiats jueus. Per tant, hi ha una minoria jueva privilegiada que oprimeix la majoria nativa palestina. La màscara de la "democràcia israeliana" ha caigut.

Molts analistes observen una disminució de l'esperit de sacrifici i disciplina de l'exèrcit d'ocupació israelià.

Per contra, la resistència palestina armada arreu de la regió creix com a resposta a les malifetes israelianes i de les potències colonialistes. La gent confia cada cop més en ella com a model a seguir després del menyspreu perenne dels sionistes i els seus patrocinadors cap a les fórmules de resolució pacífiques. Aquest desafiament, sens dubte, impulsa els sionistes a emigrar.

A més, les relacions internacionals i les aliances regionals també juguen un paper en la continuïtat d'Israel, que depèn en bona part del suport de les potències per mantenir la seva seguretat i estabilitat. Darrerament, s'està apuntant que l'Estat d'Israel, avui, perjudica els interessos d'Occident i ha esdevingut una càrrega pesada. Tampoc no podem ometre el canvi de l'opinió pública mundial envers Israel pel genocidi que està cometent a Gaza.

En definitiva, a causa de la impossibilitat de crear un Estat palestí en els territoris ocupats i esquarterats pels assentaments dels colons jueus, només ens resta, com a solució,

la descolonització de la Palestina històrica i la creació d'un Estat únic, laic i democràtic, amb igualtat de drets i deures per a tots els seus ciutadans, com es vivia a Palestina abans del sionisme. L'eslògan "des del riu fins al mar, Palestina vencerà" significa tot això. ●

UN ESTAT ÚNIC, LAIC
I AMB IGUALTAT DE DRETS
I DEURES PER A TOT HOM

SALAH JAMAL
METGE, ESCRIPTOR I HISTORIADOR

Descolonització de Palestina?

REPARACIÓ A LES VÍCTIMES, RETORN DELS REFUGIATS I REEQUILIBRI DE RECURSOS

Palestina es troba en un procés de colonització per part del moviment sionista des de finals del segle XIX. En aquests moments, l'Estat d'Israel, producte del projecte colonitzador de Palestina, ocupa tots els territoris. Com hem vist des de les accions dels grups armats palestins del 7 d'octubre, Israel s'ha llançat d'una manera brutal i genocida sobre la zona de Gaza, territori assetjat des del 2005. Així és com actuen els règims de colonialisme d'assentament quan veuen el seu poder en dubte. Està clar que, quan els costos de la colonització siguin més elevats que els guanys per al centre imperial -en aquest cas els EUA amb el suport europeu-, el suport internacional, vital per un estat com Israel, caurà. Per tant, el règim haurà de canviar o caure.

Fent un exercici de ficció, ens podem aventurar a imaginar com podria ser Palestina. En primer lloc, un procés de descolonització implicaria que totes les persones que viuen a Palestina/Israel tindrien els mateixos drets polítics i socials, superant la situació d'apartheid que múltiples organitzacions internacionals de drets humans han denunciat.

En aquesta situació, veuríem què passaria amb les comunitats jueves, especialment els ashkenazis, quan perdessin el privilegi, perquè molts tenen doble nacionalitat israeliana i de països d'Occident i de l'antiga URSS. Haurien de decidir entre quedar-se i acceptar viure amb els mateixos drets que les persones

palestines o marxar. La majoria dels blancs sud-africans, per exemple, van decidir crear un país democràtic amb la majoria africana, però a Algèria, davant la pèrdua del privilegi i la por al que farien les noves autoritats, moltes persones van emigrar cap a la metròpoli francesa.

A més, en una tasca de reparació, hauria de permetre's als i les refugiades palestines el retorn o la indemnització per les possessions que van ser expropiades per Israel i el Fons Nacional Jueu durant la Nakba, i també pels 75 anys d'exili. Això representa que les refugiades i refugiats podrien tornar a Palestina i a les seves cases. Potser no totes voldrien, i aleshores també hauria d'haver-hi la possibilitat que fossin indemnitzades.

Per altra banda, dins d'aquest procés colonitzador, també hi ha altres víctimes, com els jueus mizrahis, originaris del Magreb, d'Egipte, de l'Iraq, de l'Iran, de Síria o de Palestina. Aquestes comunitats jueves parlaven àrab, persa, kurd o amazic i feia segles que havien conviscut o eren part del món àrab, persa, amazic i kurd, amb comunitats cristianes i musulmanes. Arran del conflicte a Palestina, la seva situació en aquests països es va complicar i molts van decidir marxar: els rics a Europa o els EUA i els pobres a Israel, on sempre han necessitat més població jueva, en aquesta dèria de judaïtzar Palestina. Però a Palestina, les autoritats sionistes els han fet oblidar la seva llengua àrab i canviar els seus noms per noms en hebreu modern, tot amb l'objectiu

de diferenciar-los dels palestins i les palestines. En moltes ocasions, han acabat en barriades de barraquisme vertical i en situacions econòmiques precàries. Fins i tot, als anys setanta, hi va haver un moviment de *Panteres Negres* organitzat des d'aquestes comunitats. Israel, i també alguns dels estats d'on eren originàries, tenen un deute i, per tant, també caldria alguna mena de reparació.

Per últim, caldria una reconfiguració de les relacions de poder entre els estats al Mâshreq (el Llevant, en àrab), com per exemple, sobre les aigües. Mentre l'estat sionista ha ocupat el Golan i s'apropia de bona part del riu Jordà, a més de robar els aqüífers de Cisjordània, la situació a Jordània i bona part de Síria i Egipte és d'un nivell d'estrès hídric molt important, que pot comportar situacions catastròfiques en el futur. En un procés de descolonització haurien de canviar les relacions de poder imposades amb la força de les armes, per una cooperació on totes les comunitats puguin tenir futur.

Potser encara no ha aparegut un De Klerk israelià, però *mandelas* palestins n'hi ha molts, com Walid Daqqa, a qui Israel va deixar morir a la presó de càncer fa pocs dies. ●

ARITZ GARCÍA GÓMEZ

EXPERT EN RELACIONS INTERNACIONALS I MILITANT INTERANCIONALISTA DE SODEPAU

EL RELAT D'ÀLEX ROCHER MARTÍNEZ
ILLUSTRACIÓ: SEBASTIÀ CABOT

Arena

ra migdia. Les poques fulles d'uns arbres encara esquàlids eren ben quietes i una llum de final d'hivern esclafava els ulls. Malgrat que el sol li dificultava veure l'aplicació de cites, l'Aran estava immers en el moviment del seu polze que, pendular i erràtic, presagiava com serien les seves relacions. De tan absorbt que estava, no era conscient del lleuger avançar de l'arena que li soscavava els peus. Ni de l'hora, que el dinar era fet i els pares afamats. En arribar a casa, el seu menjar era a taula, al costat dels plats amb restes d'espines dels seus pares, que ja eren als seus llocs habituals. Cada membre havia capitulat en alguns espais dins de la casa. La mare ocupava la cuina i la taula de la sala d'estar. El pare s'estava al sofà i a la butaca. L'Aran, igual que abans havia fet la seva germana, transitava per la casa com una ombra s'adapta als angles més aguts. Aquesta distribució mai havia sigut fruit d'un repartiment, més aviat d'una conquesta on el cos era frontera; el costum, norma, i el silenci, el més sagrat d'aquests costums.

Això no significava que la família s'hagués mantingut immòbil. Havien anat abandonant alguns comportaments que es creien innecessaris o, fins i tot, tediosos. Els escollits eren aquells que, més que un costum, havien sigut un esforç sostingut en el temps: esperar a ser-hi tots per dinar, la puntualitat o recollir el plat una vegada s'havia acabat l'àpat. Al capdavant, les obligacions de criança s'havien anat diluint amb cada inici de curs dels seus fills i havien deixat pas a la inèrcia. En aquell moment, l'únic agent vertebrador era la memòria, que creixia com una heura a cada paret, sostre o finestra. Va assegurar-se a dinar. Tenia una manera de menjar suau i pausada, gairebé reflexiva. Tant, que de vegades incomodava els comensals perquè alentia el ritme normal de l'àpat. Sense els pares a taula, tampoc estava pel cas d'accelerar, i s'entretenia. Li agradava escurar les espines amb les dents, no per gana, sinó pel joc de precisió contra els ossos llisos i punxants. També mirar-se fixament al mirall que tenia just enfront i observar que només quan mastegava se li marcaven lleugerament els angles de la mandíbula. Si no, tenia un rostre tebi i aparentment despreocupat.

Mentre menjava, la televisió estava encesa. Feien un documental sobre Sebastião Salgado, un brasiler que havia viatjat per tot el món amb una càmera a la mà. Primer, havia fet reportatges d'emergències humanitàries i, més endavant, ja del tot descregut amb l'esdevenir humà, havia decidit captar la força de la naturalesa. L'Aran se'l va mirar des de la distància amb un interès deliberadament ocult. S'hauria sentit ridícul davant els seus pares si haguessin descobert que el risc, l'aventura, les terres ignotes i el reconeixement el feien admirar i desitjar ser aquell fotògraf. En moments com aquests els ulls se li posaven verds com l'enveja.

Quan va acabar el documental i va haver esgotat la carn de la poma, va retirar els plats de taula, un a un. Després va

recórrer el passadís ombrívol que unia les parts lluminoses de la casa fins a arribar a la seva habitació. La persiana era mig abaixada i vibrava lleugerament pel vent que canalitzaven les façanes dels edificis. Estreta, blanca i espartana, en aquella habitació no hi havia suficient espai per a la bellesa: hi tenia un llit, una calaixera i una tauleta de nit. Veure-la des de dins era com estar tancat en una capseta.

I damunt la calaixera, la mimosa. Cada cop menys groga i més marronosa. Amb mig cos submergit i l'altre decaïgut per la feblesa de les branques. De vegades, se la mirava i evocava el dia en què es van veure per últim cop. Abans de la cita, al matí, ell havia trencat unes branques, les més grogues, d'una mimosa que vivia just a l'entrada del bosc. Les havia dutes a casa i les havia ficat en l'únic gerro que tenia. Mentre l'aigua s'evaporava i enterbolia, la mimosa s'estava en el punt més alt de l'habitació.

Des del llit va agafar el llibre de la tauleta de nit, el qual va deixar una silueta de pols de dues setmanes. En Yusuf seguia a la conca del Congo capturat per un sultà que, com tants d'altres, el desitjava per ser ingènuament atractiu. Les paraules d'Abdulrazak Gurnah eren senzilles; les frases, curtes; les metàfores, poques; la bellesa, molta. Distret per pensaments, l'Aran va fer descansar el llibre obert sobre el seu pit. Es balancejava entre la facilitat aparent del text i la qualitat del resultat. Volia saber si algun dia escriuria així de bé i, d'aconseguir-ho, si això l'ajudaria a treure's el fred que sentia. De seguida va saber que la son se li atansava quan va creure que, potser, podia escalfar-se encenent el microones sense tancar la porta. Va somriure per l'estupidesa de la idea just abans de començar a respirar fondo.

Va somiar el que sempre somiava. L'Aran era un *patronus* romà que, com cada matí, rebia a casa les seves ambicions. Els seus precés eren sempre diferents: feines inversemblants, amors lírics, aventures heroiques... Com que creia que, si les satisfieia, deixaria per fi de ser gairebé feliç, l'Aran complia els seus desitjos. Les primeres ofrenes que donava eren paraules. Quan ja no li'n quedaven, oferia actes. I, quan aquests també s'esgotaven, entregava parts del seu cos: braços, cames, tronc i cap. Desposseït de tot, sense paraules, ni actes, ni cos, s'adonava de la veritat amagada que l'assolava: les ambicions eren uns monstres impossibles de saciar perquè sempre tornaven a buscar-ne més.

Però, en despertar, l'Aran mai recordava el somni ni la veritat que cada dia se li escapava. Estava condemnat a la repetició com Prometeu havia sigut castigat a què l'àliga li devorés el fetge que es regenerava només per tornar a ser picat. Estava destinat a repetir el joc cíclic de les aspiracions en què l'única norma permanent és que només se'n necessita una mica més.

—Fill, faràs tard a classe —va dir la mare mentre treia el cap per l'esclatxa estreta de la porta mig oberta. ●

Cooperatives mixtes en transició feminista

PAULA MARTÍ COMAS I JORDI CARBÓ BOIX
SÒCIES DE LA COOPERATIVA CELOBERT

A la cooperativa Celobert volíem ser una organització feminista i no sabíem massa com fer-ho. En quin moment et transformes en feminista i -encara més difícil- com ho fas col·lectivament sense que sigui només un eslògan? Algunes de les dones de Celobert hem militat o participat en espais feministes i tothom a la cooperativa està a favor de la igualtat, òbviament. Però, això és suficient? La majoria de les cooperatives que es reivindiquen com a feministes estan formades exclusivament per dones i han nascut amb aquest objectiu. Nosaltres havíem de trobar un camí diferent.

Vam fer algun pas formant-nos, fent recerca per poder traçar una arquitectura amb perspectiva de gènere. Vam elaborar un Pla d'Igualtat, un protocol antiassetjament -juntament

amb el Grup Ecos- i vam reforçar algunes pràctiques que fa temps que duem a terme a favor de la conciliació, la democràcia interna, etcètera. De cop, el 2022, sense saber massa per què ho fèiem, vam posar en marxa un cercle de dones. Un cop al mes i en hores laborables, es trobaven totes les dones de Celobert. Aquelles tardes, acompanyades de la cooperativa Fil a l'Agulla, van crear un vincle de sororitat. Ens començàvem a creure que aquest era el camí. A la vegada, es va començar a generar un gran interrogant: que fer amb l'altra meitat, la masculina, de la cooperativa?

Els homes de Celobert també havíem apostat per fer passos en la direcció d'integrar la dimensió feminista a la cooperativa, però no sabíem gaire bé com fer-ho. Tots, cadascú des de la seva vivència personal, se senten propers al feminis-

me. Quan les companyes dones ens van suggerir fer un cercle d'homes va ser el detonant per començar a fer-nos preguntes. D'alguna manera, les dones ens estaven dient que, malgrat estar del tot alineats amb la visió feminista del món, no hi estàvem fent prou.

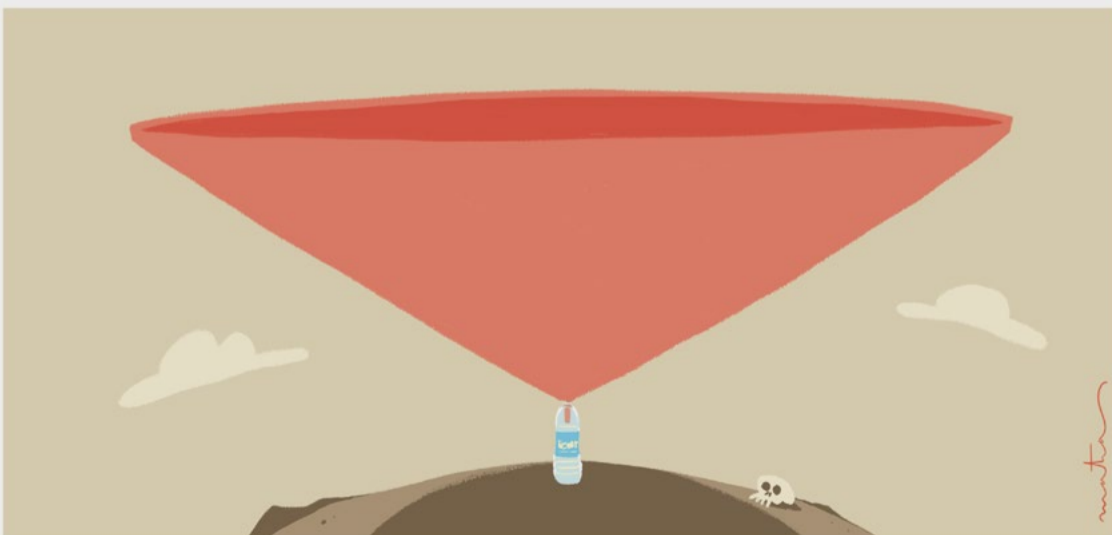
Vam començar a plantejar-nos seriosament què vol dir estar en una situació de privilegi, com això havia fet que la nostra actitud en la implementació de diferents mesures feministes a la cooperativa hagués estat més aviat passiva. En definitiva, ens vam adonar que ens costava fins i tot ubicar-nos. Per això vam decidir iniciar el cercle d'homes amb l'acompanyament del projecte EntreHomes, amb el qual estem aprenent i experimentant aspectes que transcendeixen l'entorn laboral i travessen tota la nostra experiència vital.

Pensem que les entitats de l'Economia Social i Solidària hauríem de ser referents i aprofitar el potencial de treballar en organitzacions que aposten per la transformació social, per implementar un entorn radicalment feminista, que esquerdi el sistema de dominació patriarcal i ens alliberi a totes, independentment del gènere.

Per això, apostem per una transició feminista en el dia a dia cooperatiu que interpel·li a tothom i, sobretot, que no es quedi en una tasca que només recaigui en aquelles organitzacions liderades per dones o persones no binàries.

A la cooperativa Celobert, tot aquest procés ens està portant a mirar-nos cap endins, a transformar-nos col·lectivament, a la feina, però també en dia a dia de cadascuna de nosaltres. ●

L'ESPINA

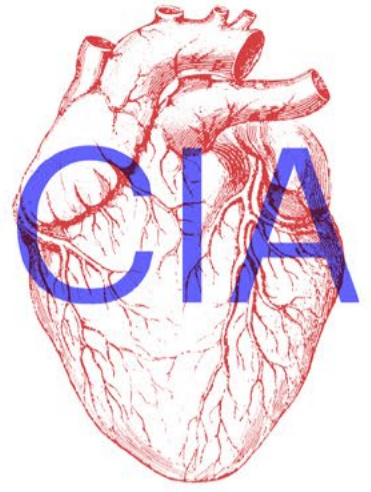

MATÍAS

LOPE

FES-TE'N SÒCIA

**Fer-se sòcia de
la cooperativa és**

ser copropietària

**decidir les línies
estratègiques**

**sostenir un mitjà de
comunicació de debat i anàlisi**

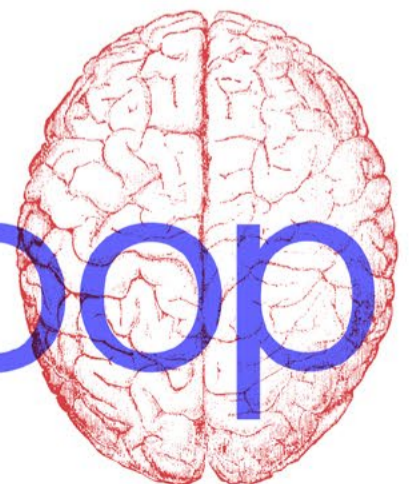
tenir veu i vot

**gaudir de descomptes
en projectes de l'ESS**

**participar en un mitjà
d'investigació en català**

**contribuir a la
transformació social**

Directacoop

EL MÉS IMPORTANT ÉS QUE HI SIGUIS

SOTA FOCUS

4-15

Embotelladores sense aigua clara.

L'opacitat que envolta les plantes envasadores d'aigua mineral posa en alerta entitats que demanen més control en aquesta indústria, regulada per una llei franquista, que explota un bé comú i escàs.

L'envasament en ampolles de PVC i polietilè, materials que desprenen milers de fragments, posa en dubte el relat de l'aigua mineral com un producte que afavoreix la salut.

SOBIRANIES

16-21

Escoleta Popular de Mataró, educar el pensament crític a peu de carrer.

22-23

Espècies 'invasores' o la globalització zoològica i botànica.

24-25

Repensar l'habitatge des de la suficiència energètica.

26-27

Desemmascarar la síndrome de la impostora.

28-29

"En un món globalitzat, la mutilació genital no pot ser un problema africà".

30

Carabasseta, d'aigua de maig repleta.

LA CENTRAL

32-33

La diàspora marroquina torna per vacances.

INTERNACIONAL

34-37

L'espera invisible de les dones de migrants al Senegal.

38-39

Construir la pau arreu del món sense treva ni excepcions, malgrat la militarització global.

L'ENTREVISTA

40-45

Pol Guasch, escriptor: "La meva generació està travessada per l'encaix impossible entre desig i realitat"

IDEARI

46-53

Llegir i escriure en comunitat a les plataformes digitals.

54

'El misterio del paso Diátlav' i altres narratives que glacen.

55-57

Bob Esponja, una icona de la generació mem.

58-59

A debat: Què hauria d'implicar una descolonització de Palestina?

60-61

Relat: "Arena".

SOM COOPERATIVA

62

Cooperatives mixtes en transició feminista.